

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

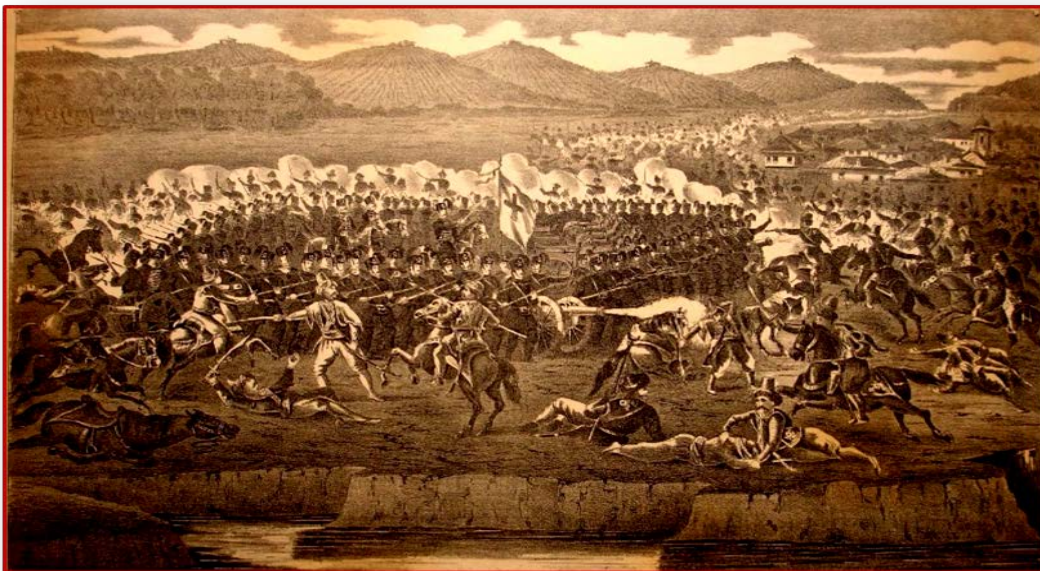
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»**

**ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΤΣΑΚΩΝΑ**

(Α.Μ.: 1012201903050)

Θέμα: «Ιερός Λόγος-Δραγατσάνι-Καλαμάτα»

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης
Συνεπιβλέπουσα Καθηγήτρια: Ελένη Ζουμή
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.....	4
Εισαγωγή.....	6

Α΄ Κεφάλαιο

Η προγενέστερη ερεύνα.....	8
----------------------------	---

Β΄ Κεφάλαιο

Ευρώπη και Οθωμανοί.....	9
2.1. Οι μεγάλες δυνάμεις και η σκακιέρα της Ευρώπης το 1821.....	9
2.2. Ο Ιμπν Χαλντουνισμός.....	12

Γ΄ Κεφάλαιο

Από πού ήταν επηρεασμένος ο Αλέξανδρος Υψηλάντης.....	15
3.1. Ο Ρήγας.....	15
3.2. Οι Δεκεμβριστές.....	17

Δ΄ Κεφάλαιο

Η Πρωσία και ο στρατός της.....	19
4.1. Η ιστορική έρευνα για την Πρωσία.....	19
4.2. Η εμφάνιση και η άνοδος της Πρωσίας.....	19
4.3. Ο Φρειδερίκος.....	21
4.4. Οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι.....	23
4.5. Η δόξα και το τέλος.....	24
4.6. Άλλες μονάδες (μη Πρωσικές).....	24

Ε΄ Κεφάλαιο

Έμπνευση και συμβολισμός της ενδυμασίας του Ιερού Λόχου.....	26
5.1. Η έμπνευση και ο συμβολισμός.....	26
5.2. Η ένδυση του Ιερού Λόχου.....	29
5.3. Συμπεράσματα για τον Ιερό Λόχο.....	29

ΣΤ΄ Κεφάλαιο

Το στρατιωτικό σώμα της Καλαμάτας και η δράση του.....	32
--	----

6.1. Η Αρχική προσέγγιση του θέματος και ο Ιωσήφ Βαλέστ.....	32
6.2. Ιωσήφ Βαλέστ Joseph Balest.....	33
6.3. Ο Δημήτριος Υψηλάντης.....	36
6.4. Η οργάνωση του τακτικού σώματος.....	39
6.5. Το πρώτο τακτικό σώμα και η πόλη της Καλαμάτας.....	40
6.6. Το στρατηγικό σχέδιο του Καρά Αλή και η προσπάθεια απόβασης στην Καλαμάτα.....	42
6.7. Η διερεύνηση της πιθανής θέσης των συμβάντων στην παραλία της Καλαμάτας.....	45
6.8. Γεγονότα και συμπεράσματα για το τακτικό σώμα της Καλαμάτας.....	47

Ζ' Κεφάλαιο

Πρόσωπα-γεγονότα και ιστορικά συμπεράσματα.....	51
7.1. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης.....	51
7.2. Δημήτριος Υψηλάντης.....	55
7.3. Ο Ιωσήφ Βαλέστ.....	57
7.4. Ο Καρά Αλή.....	59
7.5. Οι προεκτάσεις της ιστορίας «το παλιό και το καινούργιο».....	59

Η' Κεφάλαιο

Χρονολογικοί πίνακες και συμπεράσματα.....	62
8.1. Ο Χρονολογικός πίνακας ονομάτων και η ερμηνεία του.....	62
8.2. Ο χρονολογικός ιστορικός πίνακας και η ερμηνεία του.....	62

Θ' Κεφάλαιο

Τα ιστορικά ευρήματα σήμερα.....	69
9.1. Γενικά.....	69
9.2. Τα οστά του Αλέξανδρου Υψηλάντη.....	69
9.3. Η καρδιά του Αλέξανδρου Υψηλάντη.....	70
9.4. Η σπάθη του Αλέξανδρου Υψηλάντη.....	70
9.5. Τα οστά του Δημητρίου Υψηλάντη.....	71
9.6. Τα διαβατήρια του Δημητρίου Υψηλάντη.....	71
9.7. Ο επενδυτής του Ιερού Λόχου.....	71
9.8. Η νεκροκεφαλή του Ιερού Λόχου το νέο εύρημα.....	73

9.9. Η επίστεψη της σημαίας.....	74
9.10. Η κάπα του Δημητρίου Υψηλάντη.....	75
9.11 Η ποιητική μούσα.....	77
Επίλογος.....	79
Πηγές και Βιβλιογραφία.....	84
Παράρτημα.....	88
Περίληψη.....	120

Πρόλογος

Η διατριβή που κρατάς στα χέρια σου είναι αποτέλεσμα μιας πολύ γενναίας προσπάθειας που έγινε σε φάση πανδημίας Covid 19 με εφαρμοζόμενες όλες τις απαγορεύσεις κινητικότητας κατ' επέκταση και πρόσβασης σε βιβλιοθήκες. Το αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής είναι κείμενα που περιγράφουν ιστορικά γεγονότα του 1821 που θέλοντας και μη, έρχονται να αναμετρηθούν με ιστορικές αφηγήσεις και περιγραφές που αποτυπώθηκαν στο χαρτί πριν 200 χρόνια. Τότε που η φωτιά και το σίδερο της μάχης ήταν ακόμη ζεστά, στην προσπάθεια κάποιων ανθρώπων να αποκτήσουν την ελευθερία τους, κληρονόμος της οποίας είμαι εγώ σήμερα¹. Μεγάλη η ευθύνη μεγάλο και το χρέος μου. Χρησιμοποιώντας αυτά τα κείμενα της φωτιάς, έρχομαι ως ένας απόηχος του παρελθόντος να ερμηνεύσω τα γεγονότα της εποχής εκείνης, με την μεγαλύτερη σύνεση, αντικειμενικότητα, ιστορική γνώση, ορθότητα και ερευνητική εμπειρία που αποκόμισα και διαθέτω πλέον, μετά τις μεταπτυχιακές μου σπουδές στην νεότερη και σύγχρονη ιστορία.

Το γιατί ασχολήθηκα με το θέμα αυτό είναι διότι με είχε γοητεύσει και διεγείρει το γεγονός του συγκεκριμένου Ιερού Λόχου στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. Αυτό όμως από μόνο του θεωρώ ότι δεν ήταν επαρκές κατά την άποψη μου για να ασχοληθώ. Θα έπρεπε να συνυπάρχει στην εργασία και το κάτι καινούργιο ώστε να συμβάλει και κατά ένα μέρος εξελικτικά στην έρευνα της ιστορίας ως επιστήμης.

Ο λόγος που ασχολήθηκα με το θέμα αυτό είναι διότι αφενός αφορά την νεότερη ιστορία. Αφετέρου η παρούσα αναδεικνύει παράλληλα ένα τοπικό ιστορικό γεγονός στην γενέτειρα μου την Καλαμάτα το οποίο παραμένει στα άγνωστα. Σημαντικός επίσης παράγοντας είναι η επαγγελματική μου ενασχόληση με την κατασκευή και συντήρηση λαογραφικού εθνομολογικού υλικού. Ο πλέον όμως σημαντικός λόγος, είναι τα 200 χρόνια της παλιγγενεσίας μας που εορτάζουμε το 2021, ως κράτος, χώρα και έθνος. Αυτοί είναι οι λόγοι ενδιαφέροντος μου.

Αντικείμενο της εργασίας είναι να συσχετίσει και να συγκρίνει δυο σχεδόν παράλληλα γεγονότα. Την δημιουργία του ιερού λόχου από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και την δημιουργία του πρώτου τακτικού στρατιωτικού σώματος στην Καλαμάτα από τον Ιωσήφ Βαλέστ (Joseph Balest) κατόπιν εντολής του Α.Υ. μέσω του αδελφού του Δημητρίου Υψηλάντη.

¹ Θ. Χρήστου, *Από το '21 στο 2021*, Καλαμάτα 2021, σ. 9

Το περιεχόμενο της εργασίας αυτής αποτελείται από 9 κεφάλαια τον επίλογο το παράρτημα και την περίληψη. Σε αυτή την σύνθετη διάταξη καταγράφονται ξεδιπλώνονται και ερμηνεύονται τα ιστορικά γεγονότα και συνδέονται με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, Γίνεται συσχετισμός των δυο γεγονότων του Ιερού Λόχου στο Δραγατσάνι και του Τακτικού σώματος την Καλαμάτα. Όλα αυτά σε ένα αλληλοσχετιζόμενο ρόλο αναδεικνύουν παράλληλα την προσωπικότητα των πρωταγωνιστών της εμπλοκή.

Το σύνολο του υλικό που συγκεντρώθηκε έφτασε τις 300 σελίδες. Σε μια δομή 50.000 για τα κείμενα και 30.000 λέξεις στο ανεξάρτητο παράρτημα. Ο τρόπος με τον οποίο αρχικά είχε δομηθεί η διατριβή πρόσδιδε ένα μοναδικό ποιοτικό ερευνητικό εγχειρίδιο για την ιστορική έρευνα. Όμως οι προδιαγραφές ανάγκασαν το ποιοτικό αυτό αποτέλεσμα να περιοριστεί στο σύνολο του μέχρι 35.000 λέξεις. Έτσι χάθηκε για πάντα, αυτή η κατευθυνόμενη ολιστικά, αποτελεσματική και πλήρης ερευνητική προσούρα.

Εισαγωγή

Στην παρούσα έρευνα δεν θα ασχοληθούμε καθόλου με τα ιστορικά γεγονότα που αφορούν τον Ιερό Λόχο. Θεωρούμε ότι τα μέχρι τώρα στοιχεία που διερεύνησα δεν έχουν να αποδώσουν κάτι νέο ως στοιχείο σε αυτή την κατεύθυνση. Αυτό όμως που αποτελεί νέο γεγονός είναι ο συμβολισμός της ίδρυσης του ιερού λόχου από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Η δημιουργία του σαν σώμα αλλά και η ενδυματολογική του άποψη δεν ήταν καθόλου τυχαία. Μετά από μια επίπονη προσπάθεια μερικών ετών μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι καταλήξαμε σε βάσιμα και τεκμηριωμένα συμπεράσματα. Αυτό είναι το ένα σκέλος και αντικείμενο διερεύνησης της εργασίας. Το δεύτερο σκέλος της εργασίας θέλει να διερευνήσει ένα παράλληλο γεγονός. Την δημιουργία ενός αντίστοιχου τακτικού σώματος, των λεγόμενων μελανόμορφον στην πόλη της Καλαμάτας. Η εργασία θέλει πάνω σε αυτά τα σχεδόν παράλληλα γεγονότα να παρέμβει και να τα συσχετίσει. Με αυτό τον τρόπο θα προκύψουν κάποια συμπεράσματα που σχετίζονται με επαναλήψεις στρατιωτικών λαθών στο νότιο μέρος του Μοριά που προφανώς ήταν στοχοποιημένο σημείο απόβασης, όπως και έγινε κατ' επανάληψη.

Συνολικά η εργασία θέτει ως επιμέρους στόχους να απαντήσει στα εξής ερωτήματα:

- Από πού ήταν επηρεασμένος ο Αλέξανδρος Υψηλάντης για το Ιερό Λόχο
- Γιατί και ποιόν συμβολισμό εξυπηρετούσε ο Ιερός Λόχος
- Γιατί δόθηκε εντολή να δημιουργηθεί αντίστοιχο σώμα στην Καλαμάτα?
- Το σώμα στη Καλαμάτα κατάφερε τα προσδοκώμενα?
- Αξιοποιήθηκαν τα αποτελέσματα αυτά ναι όχι και γιατί?

Η σκοπιμότητα (σκοπός) της εργασίας είναι η εξής. Μέσα από την έρευνα αυτών των γεγονότων αναδεικνύονται και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα. Εδώ θέλω να εστιάσω με προσοχή στο εξής καινούργιο και διαφορετικό. Η μελέτη για τα πρόσωπα αυτά με αυτό τον τρόπο προσέγγισης βγαίνει μέσα από τα γεγονότα και όχι στείρα όπως θα συνέβαινε μέχρι τώρα με απευθείας προσέγγιση των προσώπων σε μια βιογραφική βάση αναφοράς. Αυτό ως ερευνητική μεθοδολογία αλλάζει τον τρόπο συλλογής στοιχείων πληροφοριών και συμπερασμάτων. Αποτέλεσμα είναι να προσδίδει μια πληρότητα στοιχείων στην έρευνα που σε κάθε άλλη περίπτωση θα μας

είχε διαφύγει και δεν θα μπορούσαν να αναδειχτούν. Αυτός ο τρόπος προσέγγισης θα γίνει κατανοητός ως το τέλος.

Ως προς τη σύντομή περιγραφή του περιεχόμενου κάθε κεφαλαίου έχει ως εξής:

- Στο πρώτο κεφάλαιο με τίτλο “Η προγενέστερη έρευνα” γίνεται αναφορά και στα στοιχεία της προγενέστερης έρευνας του θέματος σύμφωνα με τα νέα πρωτόκολλα.
- Το δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο “Ευρώπη και Οθωμανοί” κάνει μια εισαγωγή στις μεγάλες δυνάμεις και η σκακιέρα της Ευρώπης το 1821 και τον οθωμανικό σκεπτικισμό ως προς την επανάσταση των ελλήνων.
- Το τρίτο κεφάλαιο έχει τίτλο “Από πού ήταν επηρεασμένος ο Αλέξανδρος Υψηλάντης”. μία απαραίτητη αναφορά σχετιζόμενη με το θέμα.
- Το τέταρτο κεφάλαιο με τον παράξενο τίτλο “Η Πρωσία και ο στρατός της” δίνει μια χρήσιμη περιγραφή γεγονότων.
- Το πέμπτο κεφάλαιο έχει τίτλο “Εμπνευση και συμβολισμός της ενδυμασίας του Ιερού Λόχου” Εδώ τεκμηριώνεται το θέμα με διεξοδικές αναλύσεις, ερμηνείες και συμπεράσματα.
- Το έκτο κεφάλαιο έχει τίτλο “Το στρατιωτικό σώμα της Καλαμάτας και η δράση του”. Περιγράφει την οργάνωση του τακτικού σώματος στην Καλαμάτα και τον πρωταγωνιστή του Ιωσήφ Βαλέστ, το στρατηγικό σχέδιο του Καρά Αλή και την προσπάθεια απόβασης στην Καλαμάτα. Διερευνάται η πιθανή θέση των συμβάντων στην παραλία της Καλαμάτας. Τελειώνει με τα γεγονότα και τα συμπεράσματα για το τακτικό σώμα της Καλαμάτας
- Το έβδομο κεφάλαιο έχει τίτλο “Πρόσωπα - γεγονότα και ιστορικά συμπεράσματα”. Εδώ μέσα από τα γεγονότα περναμε στις ερμηνευτικές αντανakλάσεις των προσώπων. Θέτει τέλος τις προεκτάσεις της ιστορίας «στο παλιό και το καινούργιο».
- Το όγδοο κεφάλαιο έχει τίτλο “Χρονολογικοί πίνακες και συμπεράσματα”. Με την δημιουργία δυο αυτών πινάκων, ως πανόραμα θέτει την δική του ιστορική ερμηνευτική.
- Το ένατο κεφάλαιο έχει το τίτλο “Τα ιστορικά ευρήματα σήμερα” Εδώ γίνεται όχι μια στείρα αναφορά αλλά αναφορά των ευρημάτων ως εργαλεία στην ιστορική έρευνα.

Α΄ Κεφάλαιο

Η προγενέστερη έρευνα

Η πρώτη σχετικά ολοκληρωμένη έρευνα για τον ιερό λόχο όπως εντοπίστηκε έγινε το 2010². Σε κάποια σημεία όμως είναι ελλιπής ως προς την αλληλουχία. Δεν έχει συνέχεια και εκτός από κάποια λάθη, παρουσιάζει και σχετικά μικρές ελλείψεις. Οι αναφορές και οι πληροφορίες κατά περίπτωση παρουσιάζουν διασπορά.

Η πρώτη έρευνα σχετικά με το τακτικό σώμα στην Καλαμάτα έγινε το 2013³. Οι δυο αυτές έρευνες είναι πολύ σημαντικές. Στην δεύτερη σε μερικά σημεία υπάρχει έλλειψη πηγών. Όμως δεν καταδικάζουμε κανέναν για την γενναία του προσπάθεια. Απεναντίας συγχαίρουμε και προσπαθούμε να βελτιώσουμε αυτό που βρήκαμε αφού πρώτα εντοπίσουμε τις ελλείψεις του. Η επόμενη σχετική εργασία μετά από 8 χρόνια είναι η παρούσα που έρχεται και συνδέει και να συσχετίζει τα δυο αυτά γεγονότα. Έτσι άλλωστε προχωράει η έρευνα με στέρεα βήματα από τον προηγούμενο για τον επόμενο. Αν οι προηγούμενες αναφορές είχαν ολοκληρωμένη έρευνα με αναφορά και στις απεικονίσεις που την θεωρώ απαραίτητη δεν θα χρειαζόταν να το κάνω εγώ. Αυτό είναι μεθοδολογία και μάλιστα στη σύγχρονη εκδοχή της. Αυτά είναι τα δεδομένα της προγενέστερης έρευνας.

Οι πρώτες διερευνητικές από πλευράς μου και η συλλογή στοιχείων είχε ξεκινήσει από το 2015. Φυσικά είχε προηγηθεί εμπειριστατωμένα η ενημέρωση των ιστορικών γεγονότων^{4,5}. Όμως από αυτή την ενημέρωση προέκυψε και ο εξής έντονος προβληματισμός. Γιατί δημιουργήθηκε συμβολικά ο Ιερός Λόχος από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Το πλέον όμως δύσκολο ήταν να τεκμηριωθεί γιατί ο συγκεκριμένος λόχος είχε την συγκεκριμένη ένδυση. Έτσι δημιουργήθηκε μια τρομερή εμμονή πάνω στο θέμα αυτό. Η απάντηση ήταν πάρα πολύ δύσκολη, για να βρεθεί και να τεκμηριωθεί. Με αφορμή αυτό το ερώτημα άρχισαν να δημιουργούνται πλειάδα ερωτημάτων ώστε να καταλήξουν όλα σε ένα αποτέλεσμα, όπως θα δούμε και στην συνέχεια. Θα ακολουθήσουμε βήμα προς βήμα αυτό τον προβληματισμό ώστε να δούμε να κατανοήσουμε και παράλληλα και με αφορμή το θέμα αυτό να μάθουμε μεθοδολογία έρευνας στην ιστορία και από άλλες καινούργιες και διαφορετικές συνιστώσες.

² Ν. Ζυγούρη, *Ο επενδύτης του ιερολοχίτη Κωνσταντίνου Ξενοκράτους*, Αθήνα 2010

³ Π. Κουμάντος, *Στα βήματα του Ιωσήφ Βαλεστ*, Καλαμάτα 2013

⁴ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 12 (1977), σ. 20-69, στο εξής βλ. *ΙΕΕ*

⁵ Δ. Κόκκινος, *Η ελληνική επανάσταση*, Αθήνα 1956, τ. 1, σ. 103-148,

Β' Κεφάλαιο

Ευρώπη και Οθωμανοί

2.1. Οι μεγάλες δυνάμεις και η σκακιέρα της Ευρώπης το 1821

Έκρινα απαραίτητο να αναφερθώ στο ιστορικό γίνεσθαι της Ευρώπης και των μεγάλων δυνάμεων της γύρο περιοχής. Αυτό διότι δεν ήταν δυνατόν με δεδομένο το γεγονός της δημιουργίας μετ-επαναστατικά ενός νέου κράτους (όπως το Ελληνικό) να μην έπρεπε αυτό να περάσει από την ευρωπαϊκή διελκυστίνδα με τις όποιες δυσκολίες μπορεί να επιβάλει μια τέτοια κατάσταση.

Ορόσημο σε μια ειρήνευση στην Ευρώπη στις αρχές του 19^{ου} αιώνα αποτελεί η ήτα του Ναπολέοντα. Έτσι μετά από αυτό οι τέσσερις δυνάμεις Αυστρία Αγγλία Ρωσία και Πρωσία καταπιάστηκαν με την δημιουργία ενός μηχανισμού που θα εξισορροπούσε τις διεθνείς σχέσεις. Αυτό διότι θεωρώ ότι η κάθε μία χωριστά είχε τους δικούς της λόγους που επέβαλαν την συμφωνία αυτή. Οι κατασκευαστές μιας τήρησης κανόνων συντηρητικής νομιμότητας είναι ο υπουργός εξωτερικός της Αγγλίας Ρόμπερτ Στιούαρτ Κάστλεριγ και ο περιβόητος αυστριακός Κλέμενς Βένσελ Μέτερνιχ. Από αυτό το εκκολαπτήριο θα προκύψει η Ιερή Συμμαχία με ένα ασφαλές θρησκευτικό περιτύλιγμα με το συνέδριο της Βιέννης το 1814-1815⁶. Γιατί όμως ιδιαίτερα οι δυο αυτοί πρωτεργάτες έθεσαν τα θεμέλια της ιερής συμμαχίας. Οι απόψεις μου είναι οι εξής.

Αρχικό δεδομένο θεωρώ είναι ότι η Αγγλία είχε επιδοθεί στην δημιουργία και εξάπλωση της υπερπόντιας αυτοκρατορίας της. Έτσι ο αποικισμός δεν της επέτρεπε διενέξεις και χωροφυλακή σε δυο μέτωπα ένα στις αποικίες και άλλο ένα εντός της Ευρώπης. Αν θα παρακολουθήσουμε τις χώρες που απλώνεται η Αγγλία σε σχέση με τους ανταγωνιστές της Ισπανούς και Πορτογάλους και κυρίως τους Γάλλους τα πράγματα στην υδρόγειο ήταν εντελώς ανταγωνιστικά μεταξύ τους από τον 16^ο αιώνα των εξερευνήσεων και των ανακαλύψεων και των πλουτοπαραγωγικών πηγών αυτών. Η δεύτερη ευνοούμενη χώρα ήταν η Αυστρία. Αυτό διότι θεωρώ ότι το συνέδριο της Βιέννης ήταν εμβληματικό μιας αντίληψης εξωτερικής πολιτικής με κύριο άξονα την προστασία της Αυστρίας διότι ως πολυεθνική ήταν ευάλωτη σε εθνικά επαναστατικά κινήματα. Φοβούμενη ότι αν αρχίσει να ξηλώνεται το πουλόβερ δεν ξέρεις και δεν μπορείς να ελέγχεις που θα σταματήσει.

⁶ Θ. Βερέμης - Γ. Κολιόπουλος, 1821: *Η γέννηση ενός έθνους κράτους*, Αθήνα 2010, τ. 2, σ. 24-27

Παράλληλα η Ιερή Συμμαχία είχε ως κύριο άξονα τον περιορισμό των αρπακτικών ορέξεων της Πρωσίας και της Ρωσίας που φυσικά εξελίσσεται ακόμη και σήμερα με την Ουκρανία. Φυσικά η ανησυχία αυτή για τον ρόλο της Ρωσίας θα τεκμηριωθεί μετά τον απαγχονισμό του πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ και την επιστολή Στρογκάνωφ που θα έχει διαμορφώσει το κείμενο ο Καποδίστριας. Μετά από λίγο το συνέδριο του Εξ λα Σαπέλ το 1818 έφερε και την Γαλλία στην συντροφιά της νομιμότητας. Τα επόμενα συνέδρια του 1820 στο Τοπάου το 1821 στο Λάϊμπαχ και της Βερόνας ο αυστριακός υπουργός Μέτερνιχ μπόρεσε να αποσοβήσει έναν ρώσο-τουρκικό πόλεμο με όλα τα υπέρ αυτού αποτελέσματα. Η διενέργεια τότε ενός ρώσο-τουρκικού πολέμου, ήταν μια στοχευόμενη ενέργεια του Καποδίστρια προς τον Τσάρο που φυσικά δεν απέδωσε. Αυτά είναι τα δεδομένα της σκακιέρας μέσα στην οποία βρέθηκε η επανάσταση στην Μολδαβία και Βλαχία και η ελληνική επανάσταση. Πως συνδέοντας όμως όλα αυτά και σε τι μέγεθος επηρεάζουν το θέμα που ερχόμαστε να διερευνήσουμε δηλαδή τον ιερό λόγο αφενός και το τακτικό σώμα στην Καλαμάτα.

Να λάβουμε ως δεδομένο το γεγονός ότι πίσω από κάθε ενέργεια υπάρχει ένα πρόσωπο άρα μέσα από την ενέργεια αυτή θα αναγκαστούμε να ερμηνεύσουμε και να κρίνουμε και τα άτομα που παράγουν την ενέργεια αυτή. Στην περίπτωση μας είναι εκτός από τους υπουργούς εξωτερικών που αναφέραμε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και οι συνεργάτες του και ο τσάρος της Ρωσίας. Ίσως προφανώς μέσα σε αυτά τα γεγονότα και πρόσωπα να βρέθηκε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης. Μετά την επανάσταση του Α.Υ. γνωρίζουμε ότι φυλακίζεται. Σύμφωνα με νέα δεδομένα ο Μέτερνιχ θα βρεθεί σε μια αδιέξοδη κατάσταση. Αφενός θα πρέπει να φυλακίσει τον Α.Υ. για να μην του ξηλωθεί εδαφικά το πουλόβερ. Οι τούρκοι ψάχνουν να αποκεφαλίσουν τον εθνεγέρτη παραδειγματικά για αυτό που έκανε στις ηγεμονίες τους. Αν όμως ο Α.Υ. παραδοθεί στους τούρκους ενδεχομένως το γεγονός αυτό να δώσει αφορμή παρέμβασης από πλευράς Ρωσίας. Αν παραδοθεί στην Ρωσία τότε θα θεωρηθεί ότι η Ρωσία υποκίνησε την επανάσταση. Αυτό αντιτίθεται στο προφίλ που θέλει να δείξει η Ρωσία μετά το Λάϊμπαχ. Έτσι ο Μέτερνιχ με την ελληνική επανάσταση θα βρεθεί αντιμέτωπος με χριστιανούς εναντίον ενός αλλόθρησκου και αυταρχικού καθεστώτος την οθωμανική αυτοκρατορία. Οι ομοϊδεάτες εταίροι του δεν ήταν δυνατόν να αναγνωρίσουν έναν μουσουλμάνο ηγεμόνα ως ισότιμο με τους

μονάρχες της Ευρώπης αλλά όμως ελέω θεού⁷. Μήπως μας θυμίζει κάτι αυτό? Για να μας διαφωτίσω λίγο οι αράδες αυτές γράφτηκαν 24 Μαρτίου του 2021. Δηλαδή 1 μέρα πριν την ευρωπαϊκή διάσκεψη για την συμπεριφορά της Τουρκίας στην ανατολική Μεσόγειο και 200 χρόνια μετά την έναρξη του αγώνα από τον Α.Υ. και τους Έλληνες. Μήπως πάνω στο ίδιο θρησκευτικό δόγμα έρχεται αναγκαστικά ακόμη και σήμερα να απαντήσει η ευρωπαϊκή μας ένωση? Μια χώρα μόνο δεν ανέφερα μέχρι τώρα στην εμπλοκή των γεγονότων με τα καθ' ημάς, την Πρωσία. Λίγη υπομονή και θα εκπλαγείτε.

Στο συνοπτικό μας σκεπτικό να συμπεριλάβουμε και την θρησκευτική παράμετρο. Η Ελλάδα δεν άνηκε σε κανένα θρησκευτικό δόγμα της Ευρώπης παπικό ή προτεσταντικό. Ας λάβουμε υπόψη μας και την συμπεριφορά των Βαυαρών στις χριστιανικές μονές που έκλεισαν επί βαυαροκρατίας. Το ίδιο πήγαν να πράξουν και αμερικανοί περιηγητές προσπαθώντας να μας προσηλυτίσουν στον προτεσταντισμό μετά την απελευθέρωση ξεκινώντας από την νησιωτική Ελλάδα που κατέληξε σε διπλωματική απέλαση. Η Ελλάδα άνηκε στο χριστιανό-ορθόδοξο θρήσκευμα. Αυτό έδωσε λαβή κι αφορμή να ασχοληθεί η ομόθρησκος Ρωσία. Θεωρώ ότι σε κάθε άλλη περίπτωση η τοποθέτηση και η δράση των ευρωπαίων θα ήταν διαφορετική ακόμη και σήμερα που χαϊδεύει η Ευρώπη το τούρκο και επιβάλλει κιρρώσεις μόνο στους Ρώσους.

Ουσιαστικά η χώρα μας ανήκει σε ένα πολύ σύνθετο μείγμα που θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά ένα μέρος την βοηθάει να επιβιώνει και κατά ένα άλλο δεν την αφήνει να αναπτυχθεί περεταίρω. Το μίγμα αυτό ερμηνεύεται κατά την άποψη μου ως εξής. Γεωγραφικά βρισκόμαστε στην ανατολή και γεωπολιτικά ανήκουμε στη δύση. Θρησκευτικά δεν συγγενεύουμε με καμία από τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις παρά μόνο με τον μόνιμο εχθρό τους που είναι η Ρωσία. Οικονομικά ανήκουμε στην Ευρώπη και στρατιωτικά στην Αμερική. Αν λάβουμε υπόψη μας και την οικονομική αστάθεια που απορρέει από την κακή μας διαχείριση το μίγμα που προκύπτει είναι εκρηκτικό ώστε οι εκάστοτε συγκυρίες των ξένων δυνάμεων και τα συμφέροντα τους να μην μας αφήνουν ούτε να χαθούμε αλλά ούτε και να βελτιωθούμε. Τρομερό μείγμα ε!

⁷ Θ. Βερέμης - Γ. Κολιόπουλος, *ό. π.*, σ. 47

2.2. Ο Ιμπν Χαλντουνισμός

Η καλύτερη ερμηνεία της ιστορίας γίνεται διερευνώντας και την άποψη του αντιπάλου. Έτσι κρίθηκε σκόπιμο να γίνει μια αναφορά στο πως ερμηνευόταν η εξέγερση των ελλήνων και ειδικότερα του Α.Υ. στο μυαλό του Μαχμούτ Β΄.

Ο Ιμπν Χαλντούν (1332-1406) στην 7τομη ιστορία του εξέδωσε τα «προλεγόμενα» «Mugaddima» το οποίο θεωρείται από τον ιστορικό Άρνολντ Τόινμπι η σημαντικότερη φιλοσοφία της ιστορίας. Σε αυτά αναφέρει ότι μια δυναστεία κατά κανόνα δεν ξεπερνά τα 5 στάδια. Στο 1^ο στάδιο είναι η ανατροπή κάθε αντιπολίτευσης και ιδιοποίησης της εξουσίας. Ότι έκανε και ο νέος σουλτάνος με τους δήθεν πραξικοπηματίες ή υποκινουμένους από αμερικανούς Γκιουλενιστές. Στο 2^ο στάδιο ο ηγεμόνας αποκτά πλήρη έλεγχο εξαφανίζοντας κάθε οικογενειακή φατρία. Στο 3^ο στάδιο οι άνθρωποι διάγουν καθιστική ζωή (*χαζαρί*). Στο 4^ο στάδιο ο ηγεμόνας αρκείτε σε ότι έκτισαν οι προκάτοχοι του θεωρώντας ότι κάθε εκτροπή από την παράδοση θα σημαίνει και καταστροφή. Έτσι οι άνθρωποι είναι τεμπέληδες δειλοί με πολυτέλεια και διαφθορά προς αυτήν με εξασθένηση του (*ασαμπίγιετ*). Διέξοδο σε αυτό δίνει η θρησκευτική εμπλοκή. Με την βοήθεια του θεού μπορούν οι ατομικές επιθυμίες να βρεθούν σε συμφωνία και «*οι καρδιές να ενωθούν*». Γι αυτό ο σημερινός σουλτάνος χαιρετά το πλήθος χτυπώντας το χέρι στο σημείο της καρδιάς. Επιζητάει ουσιαστικά την συνένωση και την συσπείρωση τους. Στο 5^ο στάδιο η ασωτία και η σπατάλη κυριαρχούν κοινωνικά. Έτσι σύμφωνα με τις αναφορές μπορεί «*το τέλος του κράτους να επέλθει, από τις απομακρυσμένες περιοχές του, ή από τοπικούς άρχοντες που τις θέτουν υπό τον έλεγχο τους και εγκαθιδρύουν τι δικές τους δυναστείες, είτε από κάποιον επαναστάτη από γειτονικά έθνη ή τις γειτονικές φυλές*». Τι από όλα αυτά δεν είχε συμβεί, με την εξέγερση των Βλάχων και των Σέρβων, την επανάσταση του Τεπελενή πασά στην Ήπειρο, την επανάσταση στο Μοριά και την επανάσταση του Α.Υ. και με τους πιο ισχυρούς Κούρδους και τοπικούς ηγεμόνες (*mir*) υπέρ του Ιράν ακόμη και σήμερα.

Οι Ουαχάμπις (σουνιτική σχέση) είχαν αυξήσει σημαντικά την επιρροή τους στη Αραβική χερσόνησο. Η εξέγερση τους μπορούσε να αντιμετωπιστεί μόνο από τον διοικητή της Αιγύπτου. Έτσι ο Α.Υ. θα έμελε να γίνει ο από μηχανής διάβολος για την Πύλη σύμφωνα με όλα τα προλεγόμενα. Έτσι ο Μαχμούτ Β΄ έπρεπε να βρει έναν τρόπο να βγάλει τον κρατικό μηχανισμό από το εξασθετισμένο (*ασαμπίγιετ*). Ο μόνος τρόπος ήταν με το επιχείρημα ότι οι ραγιάδες (Re'aya «*ποίμνιο*» φορολογούμενοι

αλλόθρησκοι υπήκοοι) ήθελαν να εξολοθρεύσουν όλους τους μουσουλμάνους. Αν λάβουμε υπόψη και την γνωστή προκήρυξη «*Πάχου υπέρ πίστεως*» καθώς και οι υπαινιγμοί για ρωσική υποστήριξη που σκιαγραφούσαν οι ενέργειες του Α.Υ. και το σχέδιο για προέλαση στην Πόλη είχε δέσει το επιχείρημα για τον Μαχμούτ Β΄. Οι έλληνες όμως δεν ήταν ένας επαρχιακός λαός όπως οι κούρδοι και οι αλβανοί. Ζούσαν παντού στην αυτοκρατορία και μάλιστα στην Πόλη κάτω από τη μύτη του σουλτάνου. Έτσι η επανάσταση αποδόθηκε σε θρησκευτικά αίτια ως απομάκρυνση από τη *Σαρία* (θείος νόμος). Άρα η συμμόρφωση επέβαλε επιδρομές και ιερό πόλεμο (*cihad*). Η ύπαρξη μιας ελληνικής συνομοσίας για την πλήρη κατάλυση της μουσουλμανικής θρησκείας προκάλεσε στα μυαλά των τούρκων την μεγαλύτερη λύσσα και οργή. Η επιμονή των ελλήνων ήταν ακατανόητη για τον σουλτάνο παρότι είχαν γίνει τόσες σφαγές αφού θεωρούσε τα πάντα δικά του και φυσικά το επέτρεπε η δυναμική του σύμφωνα με το νόμο του ισχυρότερου.

Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι στον Μοριά παρέμεναν *χαζαρήδες* και απρόθυμοι να πολεμήσουν. Ο σουλτάνος παραπονιέται για τους μουσουλμάνους της Λάρισας γιατί δεν κατεβαίνουν στο Μοριά αφού με το άλογο φτάνουν σε δυο μόλις μέρες. Αυτό σαν δεδομένο μας εξηγεί γιατί χρειάστηκε να μεταφερθεί στρατός με ότι συνεπάγεται αυτό από άποψη δυσκαμψίας και επιμελητείας στρατού την εποχή εκείνη. Δεν αρκούσε μια απλή επιστράτευση, έπρεπε να φανεί ότι όλοι οι τούρκοι ήταν έτοιμοι και ενωμένοι στο Ισλάμ μήνυμα προς τις ξένες δυνάμεις γι αυτό και δόθηκε εντολή από σκοπιμότητα να οπλιστούν όλοι οι τούρκοι.

Για να αρχίσουμε να κατανοούμε τα γεγονότα και τις σκοπιμότητες στο πρόσωπο του Α.Υ., η πρώτη ένταση μεταξύ Πύλης και Ρωσίας κορυφώνεται με την απαίτηση της Ρωσίας να απομακρυνθούν τα τούρκικα στρατεύματα από την Μολδοβλαχία. Αυτό τον Δεκέμβριο του 1821. Ουσιαστικά η δουλειά είχε γίνει και η Ρωσία μπορούσε λόγω προϋπάρχουσας συμφωνίας να απαιτήσει την αποχώρηση του οθωμανικών στρατευμάτων. Ουσιαστικά η Ρωσία έβαλε την Τουρκία να κάνει όλη την βρόμικη δουλειά όπως και πρόσφατα με την εισβολή στο Αζερμπαϊτζάν. Διότι δεν βόλευε μια πιθανή γενικευμένη εξέγερση που θα δημιουργούσε αναταραχές και ανεξαρτησίες στην περιοχή της. Τώρα γιατί, με την εισβολή των τούρκων στο Αζερμπαϊτζάν για λογαριασμό της Ρωσίας δεν θα προκαλούσε η Ρωσία την αντίδραση του NATO.

Στην ελληνική επανάσταση ο Οθωμανός υπουργός εξωτερικών θέλοντας σκόπιμα να πτοήσει τον Ρώσο πρέσβη στην Πόλη και να προϊδεάσει την δυναμική

των περιστάσεων που δίνετε να ξεδιπλώσει ανέφερε ότι η ενιαία δράση των ελλήνων απαιτούσε την γενικευμένη κινητοποίηση όλων των μουσουλμάνων και ότι δεν υπήρχε περιορισμός στον αριθμό των στρατιωτών που θα έπαιρναν τα όπλα και θα πήγαιναν στο μέτωπο⁸.

Μήπως το ίδιο δεν συμβαίνει και σήμερα με το να αρμενίζουν οι τούρκοι με όλα τα καράβια τους σε δήθεν στρατιωτικές ασκήσεις? Γίνεται πλέον κατανοητό πόσο προβλέψιμος είναι ένας αντίπαλος όταν γνωρίζεις πολύ καλά την ιστορία του. Μετά από την διευθέτηση της ευρωπαϊκής και οθωμανικής σκακιέρας ας πάρουμε τα γεγονότα με την σειρά και ας πάμε να παρακολουθήσουμε και να ερμηνεύσουμε παράλληλα με αυτό και τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.

⁸ Π. Κιτρομηλίδης, -H Sukru Ilıcak, «Ιδεολογικά ρεύματα: έλληνες Οθωμανοί, Η άλλη όχθη» στο: *1821 Η γέννηση ενός έθνους κράτους*, τ. 5, χ. τ., (2010), σ. 65-66, 75-83, 89-90, 93, 97, 105, 141-142,

Γ' Κεφάλαιο

Από πού ήταν επηρεασμένος ο Αλέξανδρος Υψηλάντης

3.1. Ο Ρήγας

Για να μπορέσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό απαιτήθηκε σχετικά αρκετό χρονικό διάστημα. Η μέχρι τώρα διερεύνηση μετά από 3 και πλέον χρόνια κατέληξε στα εξής στοιχεία. Βαθύτατα επηρεασμένος ο Α.Υ. από τον Ρήγα. Το γιατί προκύπτει αρχικά από την παρατήρηση της χάρτας Μολδαβίας και Βλαχίας του Ρήγα. Αφορά ένα επαναστατικό εργαλείο για την λειτουργία του κράτους. Στο πάνω δεξί μέρος φέρει μια απεικόνιση⁹. Αφορά τον Αλέξανδρο Δάκα όπως αναγράφει και περιμετρικά, έχει τη φράση «*αμφιβέβικεν ως Υψηλαντιδής μειλίχιος ηγεμόνων*» επισημαίνοντας με αυτό τον τρόπο τις 3 θητείες του στην Βλαχία (1774-1782) , (1796-1797) και στην Μολδαβία (1787-1788)¹⁰. Ένα άλλο στοιχείο που ενισχύει τον επηρεασμό αυτό είναι τα χρώματα στις σημαίες^{11,12}. Έχουν και οι δύο τον ίδιο χρωματισμό¹³. Εδώ να επισημάνω ότι δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση και διαστρέβλωση των συμβολικών αυτών των στοιχείων. Η σημαία του Α.Υ. είναι αυτή που παραθέτω. Αναγράφει στην μια όψη «*EN TOYTO NIKΑ*» και φέρει την απεικόνιση των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης. Στην άλλη όψη τον αναγεννώμενο φοίνικα και αναγράφοντας «*EK THΣ KONEΩΣ MOY ANAGENNΩΜAI*»^{14,15,16}. Παραθέτω όλη την σχετική βιβλιογραφία που τεκμηριώνει του λόγου το αληθές. Γίνεται συνήθως σύγχυση με την σημαία του Δ. Υ. ή οποία έχει τα ίδια χρώματα αλλά φέρει μόνο το φοίνικα χωρίς Κωνσταντίνο και Ελένη. Στο στρατιωτικό οργανισμό που συνέταξε ο Νικόλαος Υψηλάντης στις παραγράφους ΙΑ και ΙΒ η σχετική οδηγία για τη σημαία αναφέρει: «*Η Ελληνική σημαία τόσο εις τα της ξηράς στρατεύματα όσο και εις τα της θαλάσσης πρέπει να είναι κατασκευασμένη εκ τριών χρωμάτων: άσπρο, μαύρο και κόκκινο. Το άσπρο σημαίνει την αθωότητα της δικαίας ημών επιχειρήσεως κατά των τυράννων, το μαύρο το υπέρ πατρίδος και ελευθερίας*

⁹ Παράρτημα 1. Λεπτομέρεια από τη Χάρτα της Βλαχίας Μολδαβίας του Ρήγα

¹⁰ Δ. Καραμπελόπουλος, *Οι χάρτες Βλαχίας και Μολδαβίας του Ρήγα Βελεστινλή Βιέννη 1797*, Αθήνα 2005, σ.15-16

¹¹ Παράρτημα 2. Οι δύο όψεις της σημαία του Υψηλάντη

¹² Παράρτημα 3. Η σημαία του Ρήγα Φεραίου με τις δυο εκδοχές

¹³ Α. Μαζαράκης *Σημαίες Ελευθερίας*, Αθήνα 2013, σ. 9

¹⁴ Τρικούπης Σ., *Ιστορία της ελληνικής επανάστασης*, Αθήνα 1993, τ. 1, σ. 63

¹⁵ Β. Αναστασόπουλος, *Η ελληνική σημαία*, Αθήνα 2005, σ. 6, 9

¹⁶ Ε. Κεχαγιόγλου, *Της πατρίδος μου η σημαία*, Αθήνα 2016, σ. 60

θάνατον ημών και το κόκκινο την αυτεξουσιότητα του Ελληνικού λαού και την χαράν αυτού διότι πολεμεί δια την ανάστασιν της Πατρίδος»¹⁷.

Επιπλέον στοιχείο είναι ότι και ο Ρήγας και Α.Υ. έχουν τον δικό τους Θούριο. Το θούριο αυτό που υιοθέτησαν και τραγουδούσαν οι Ιερολοχίτες το είχε συγγράψει 20 χρόνια πριν ο Αδαμάντιος Κοραής. Το θούριο του Υψηλάντη περιγραφές αναφέρουν ότι τον τραγουδούσαν οι ιερολοχίτες ένα στοιχείο που το συναντάμε ακόμη και σήμερα όχι φυσικά ως θούριο αλλά με την μορφή ενός σκοπού σφυρίγματός ή επτασύλλαβου στα σύγχρονα στρατιωτικά σώματα.

Εκτός όμως από τα εμφανή αυτά στοιχεία βλέπουμε ότι και οι δύο, Ρήγας και Α. Υ, ήταν υποστηρικτές της ίδιας ιδέας, δηλαδή ενός ταυτοχρόνου ξεσηκωμού σε βαλκανικό επίπεδο. Εδώ όμως στο σημείο αυτό ενδεχομένως να υπάρχουν και οι μικρές διαφορές τους. Βέβαια εμείς σήμερα βγάζουμε το πιθανό συμπέρασμα εκ του αποτελέσματος. Έχει υιοθετήσει τον δικό του όρκο για τους ιερολοχίτες όπως και η φιλική εταιρεία Το κείμενο που παρατίθεται ίσως αποτελεί ερμηνευτική διατύπωση μεταγενέστερων μελετητών. Θεωρώ ότι το αυτούσιο κείμενο του όρκου μας δίνεται από την σχετική πηγή¹⁸. Για αυτό και το παραθέτω¹⁹ προς κάθε αποφυγή παραποιήσεων και χρήση. Αν κάναμε αντιπαράθεση και σύζευξη των κειμένων του Θούριου του Ρήγα και του όρκου του ιερού λόχου ενδεχομένως να προέκυπταν και νέα στοιχεία επιδράσεων. Ο όρκος βασίζεται στο σχετικό κείμενο «*Νόμοι Στρατιωτικοί*»²⁰.

Με την παράθεση αυτών των στοιχείων θεωρώ ότι τεκμηριώνεται το γεγονός από πού ήταν επηρεασμένος ο Α.Υ. όχι φυσικά εξ ολοκλήρου αλλά ως ένα μέρος που αφορούσε τον συμβολισμό. Άλλωστε από μόνο του το θέμα αυτό αποτελεί και χρίζει αποκλειστικής έρευνας ιστορικά. Γίνεται φυσικά αντιληπτό ότι για να γίνει μία τέτοια διερεύνηση θα πρέπει να έχει προηγηθεί πρώτα η ερμηνεία στο έργο του Ρήγα Φεραίου –Βελεστινλή. Συνολικά μπορούμε να πούμε ότι το σχέδιο του Α.Υ. αφορά μια διαβαλκανική εξέγερση όπως ο Ρήγας με τη διαφορά ότι ο Α.Υ. αποβλέπει στην παλινόρθωση ενός νέου Βυζαντίου.

Εδώ να επισημάνω ότι πολλοί προσπάθησαν να ερμηνεύσουν το συγγραφικό έργο του Βελεστινλή σε συνδυασμό πάντα με το ιδεο-γράφημα του ως επαναστάτη.

¹⁷ Τ. Φιλήμων, *Δοκίμιον ιστορικών περί της Ελληνικής Επαναστάσεως*. Αθήναι (1859). σελ. σ.96

¹⁸ Η Φωτεινού, *Οι Άθλοι της εν Βλαχία της ελληνικής επαναστάσεως το 1821 έτος*, Εν Λειψία της Σακσονίας, 1846, σ. 109-110

¹⁹ Παράρτημα 4. Ο Όρκος Ιερού Λόχου σύμφωνα με πηγές

²⁰ Η. Φωτεινού, *ό. π.*, σ. 108-109

Άλλοι το κατάφεραν και άλλοι απλά αναμάσησαν παλιές κουβέντες. Δεν μπόρεσαν όμως ούτε καν να αγγίξουν άγνωστες πτυχές του έργου αυτού διότι πολύ απλά δεν είχαν τις γνώσεις. Φυσικά όχι τις ιστορικές αλλά τον διαφορετικό τρόπο σκέψης που προκύπτει από άλλες σχολές. Το πείραμα από πλευράς έγινε και οι νέες προσεγγίσεις όντως απέδωσαν καρπούς και νέα στοιχεία βασιζόμενες σε μια έτερο-γωνία σκέψης όπως συνήθως λέγεται. Ας κρατήσουμε όμως το Ρήγα και τις άγνωστες πτυχές του για μια άλλη προσπάθεια όταν θα μου το επιτρέψουν οι οικονομικές μου δυνατότητες, αφού στη χώρα μας η ιστορική έρευνα όχι μόνο δεν ενθαρρύνεται σε ανθρώπους ικανούς αλλά απεναντίας περιθωριοποιούνται ακόμη και από το πανεπιστήμιο μας.

3.2. Οι Δεκεμβριστές

Έχω πει ότι στην ζωή δεν υπάρχει παρθενογένεση. Πρώτα μας οδηγεί το ένστικτο μας σε μια κατάσταση εφόσον προκύψουν οι κατάλληλες συνθήκες. Εκεί θα γίνει το πρώτο εκκολαπτήριο όπου θα αποκομίσουμε τις πρώτες μας ιδέες εμπειρίες και γνώσεις. Στην συνέχεια θα πάρουμε τα εφόδια μας και θα τραβήξουμε τον δικό μας δρόμο. Κάτι σχετικό θεωρώ συνέβη και στον Α.Υ. Πρώτα τον οδήγησε το ένστικτο του και οι πεποιθήσεις του σε μια ομάδα νεωτεριστών και φυσικά επαναστατικών ιδεών. Η πληροφορία είχε εντοπιστεί αλλά δεν μπορούσα να εντοπίσω την σχετική βιβλιογραφική που θα μου τεκμηρίωνε το γεγονός μέχρι με εντοπίστηκε εκ νέου σε πρόσφατη βιβλιογραφία. Έτσι το 1818 δημιουργείτε στην Αγία Πετρούπολη το κίνημα των Δεκεμβριστών. Στην συνέχεια μετασηματίστηκε σε μυστικές ενώσεις ως «Ένωση της Σωτηρίας» ή το «Κοινό Καλό». Το ιδεολογικό τους υπόβαθρο όπως ήταν λογικό έρχιζε της φυσικής αποδοχής αλλά αργότερα και έμπνευσης από την ελληνική επανάσταση. Επίκεντρο του ρωσικού φιλελευθερισμού ήταν πριν και μετά την επανάσταση του ο Αλεξάντρ Πούσκιν. Έτσι το 1821 στην δική μας επανάσταση ήταν σε ηλικία μόλις 22 ετών. Θα εξοριστεί από τον τσάρο το 1821 στον Καύκασο και μετά στο Κισινιόφ της Μολδοβλαχίας. Εκεί συνδέθηκε με ιδιαίτερους δεσμούς με τους επικεφαλής της ακμάζουσας ελληνικής κοινότητας. Ποιοι μπορεί να ήταν αυτοί? Μα φυσικά ο Καποδίστριας και ο Α.Υ. ο Κωνσταντίνος Κατακουζηνός, ο Μ. Σούτσος στην Οδησό και άλλοι επιφανείς φιλικοί. Ο Πούσκιν με επιστολές του ενθαρρύνει τους Δεκεμβριστές να βοηθούν την Ελλάδα. Μάλιστα εκδίδει και ποιήματα όπως «*Πιστή Ελληνίδα μου μην κλαίς...*» και «*Ελευθερία σ' εσένα εμπρός...*». Θα μπορούσε να μας δια φωτίσει ιδιαίτερα η πνευματική αυτή

παρακαταθήκη. Η σχέση του Πούσκιν με τον Καποδίστρια είναι τόσο στενή που θα τον γλυτώσει από την θανατική εξορία στην Σιβηρία όπως έγινε με άλλους Δεκεμβριστές όταν θα παρέμβει ο δεύτερος στον Τσάρο. Πολλά τα ονόματα των Ρώσων φιλελλήνων που ανασύρει η σχετική πηγή. Χαρακτηριστικός είναι ο «Πολεμικός Θούριος των Ελλήνων» του Φιοντόρ Γκλίνκα (1786-1880)²¹. Πληροφορίες μας λένε να μπαινοβγαίνουν οι Δεκεμβριστές στην οικία του Α.Υ. και φυσικά δεν ήταν λίγοι και οι στρατιωτικοί που συμμετείχαν και βοήθησαν στο κίνημα του. Είναι βέβαιο ότι η αναψηλάφηση των Δεκεμβριστών θα μας δώσει πολλές συσχετισμένες πληροφορίες για τον Α. Υ. Αυτό ήταν το εκκολαπτήριο του Α.Υ.

Έχοντας λοιπόν στις αποσκευές του ο Α.Υ. το θεωρητικό του είδωλο το Ρήγα και το βάπτισμα από τους Δεκεμβριστές ξεκίνησε. Είχε πάρει τα πρώτα μπολιάσματα από τους Δεκεμβριστές και είχε μοιραστεί ιδέες απόψεις και ως στρατιωτικός που ήταν. Να γιατί δεν υπάρχει παρθενογένεση σε μια τόσο σημαντική απόφαση για τον Α. Υ. αλλά πρέπει να έχει προηγηθεί ένα εκκολαπτήριο όσμωσης. Ήταν πλέον ευκολότερο να δεχτεί την σχετική πρόταση από τους φιλικούς να αναλάβει την διοίκηση του αγώνα υπό αυτές τις προϋπάρχουσες συνθήκες και δεδομένα.

²¹ Χ. Κοντοβουνησιος, «Δεκεμβριστές Οι Ρώσοι Φιλέλληνες ποιητές και το 1821» στο: Από το '21 στο 2021, (Επιμ. Α. Παυλάκου), Καλαμάτα 2021, σ. 80-83

Δ' Κεφάλαιο

Η Πρωσία και ο στρατός της

4.1. Η ιστορική έρευνα για την Πρωσία

Είναι πλέον βέβαιο ότι ο Α.Υ. ήθελε να δώσει ένα συμβολικό μήνυμα με την δημιουργία του ιερού λόχου. Προφανώς το πρώτο σώμα των αρχαίων ελλήνων είχε γράψει λαμπρή ιστορία. Για να δήξει την αποφασιστικότητα του το σώμα του Ι.Α. όπως και οι Αρχαίοι Θηβαίοι δεν μπορούσε να ντυθεί με ασπίδες και δόρατα. Έτσι δεν θα μπορούσε να εμπλακεί σε καμία μάχη ώστε να αποδείξει αυτό που ήθελε ο δημιουργός του. Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τι ήθελε να κάνει ο Α.Υ. πρέπει να παρακολουθήσουμε λίγο τα ιστορικά στοιχεία που αφορούν την Πρωσία ²².

4.2. Η εμφάνιση και η άνοδος της Πρωσίας

«Κατά τον 9ο αιώνα στην Βόρεια κεντρική Ευρώπη, ο Καρλομάγνος βασιλιάς των Φράγκων και των Ιταλών, έχει μεταφέρει τον πολιτισμό από την παρακαμάζουσα μεσόγειο στην περιοχή αυτή και έχει επεκτείνει την επιρροή του με διεισδύσεις σε εδάφη Σλαύων και Λιθουανών, σε πεδιάδες ανάμεσα στην Βαλτική και τα Καρπάθια όρη. Η διακυβέρνηση των περιοχών γινόταν με μια τύπου ομοσπονδιακού κράτους διακυβέρνηση της εποχής αυτής...».

«Στην περιοχή που βρίσκεται σήμερα η Γερμανία και οι γειτονικές της περιοχές, υπήρχαν τα μικρά κράτη, φυλές. Ένα από αυτά ήταν το συνοριακό κράτος του Βραδεμβούργου με οικογένειες που κατά τον 11ο, 12ο, 13ο και 14ο, αιώνα ασκούσαν τα καθήκοντα του αυτοκρατορικού κυβερνήτη Η Πρωσία ήταν αρχικά μια από αυτές τις μικρές περιοχές με το όνομα Μαζουρία της Βόρειας Πολωνίας Το 1525 μ. χ. ο μέγας Μάγιστρος του τάγματος Αλβέρτος της Πρωσίας, μετέτρεψε τα τεκτονικά εδάφη (που σε αυτούς υπήρχαν πολλά στις περιοχές αυτές) σε κοσμικό κράτος το Δουκάτο της Πρωσίας. Δυο γενιές αργότερα η Πρωσία ενώθηκε με το Βρανδεμβούργο και έκανε την εμφάνισή του ο Οίκος των Χοεντζολερν που σύντομα μετέβαλαν την άγονη συνοριακή περιοχή σε μια από τις πιο τέλειες αυτοκρατορίες του τότε κόσμου. Οι Χοεντζολερν, που εξαφανίστηκαν από τις συνδυασμένες δυνάμεις της Ευρώπης και της Αμερικής αρχίζουν από έναν ταπεινής καταγωγής πρόγονο στον 12ο αιώνα, που έκανε έναν τυχερό γάμο

²² Δ. Σπανού, *Η άνοδος του μικρού κράτους της Πρωσίας και ο ρόλος του στις ιστορικές εξελίξεις της Ευρώπης του 18ου και 19ου αιώνα. (όπως στην επανένωση του Γερμανικού κράτους τον 18ο αιώνα)*, <https://dimitra-spanoy.gr> προσπέλαση 6-8-2017

και ανέλαβε την φύλαξη του πύργου της Νυρεμβέργης. Οι απόγονοί του, με προσεκτικές κινήσεις μεγάλωσαν την δύναμή τους και έφτασαν στο αξίωμα του εκλέκτορα (παίρνουν μέρος στην εκλογή των αυτοκρατόρων της παλιάς Γερμανικής Αυτοκρατορίας). Το 1701 ο Γουλιέλμος ο Γ' αναβάθμισε την Πρωσία σε βασίλειο. Στους επόμενους ιστορικούς χρόνους το μικρό κράτος της Πρωσίας πέρασε πολλά δεινά αλλά κατάφερε να τα ξεπεράσει και βγήκε στο προσκήνιο με τους Βασιλείς Φρειδερίκο Γουλιέλμο Ι' γιος του Φρειδερίκου του Γ', άνθρωπο σκληροτράχηλο που αγαπούσε τις ταβέρνες αλλά και το καθήκον του και εκπαίδευσε με σκληρότητα τον γιο του, τόσο που τον υποχρέωσε να παρακολουθήσει την εκτέλεση του πιο στενού του φίλου, που τον είχε βοηθήσει να δραπετεύσει τον Φρειδερίκο τον Α' (1713-1740), άνθρωπο με λεπτό πνεύμα Συγγραφέας του βιβλίου "Αντιμακιαβελισμός". Ο διάδοχος Φρειδερίκος ο Α' (1740-1786) εκφράζει την αντιπάθειά του προς το πνεύμα της εξαπάτησης, της ίντρικας, της συκοφαντίας και των παρασκηνιακών ενεργειών που προβάλλονται σαν ιδανικοί τρόποι διακυβέρνησης και άσκησης της εξουσίας και προβάλλει το πρότυπο του ιδανικού κυβερνήτη που θα είναι ο πρώτος υπηρέτης του λαού και μαζί ο φωτισμένος δεσπότης. Αδάμαστη θέληση που δεν τον κατέβαλλαν οι τιμωρίες και οι σκληρότητες και όταν ανέβηκε στον θρόνο ήταν πλήρως ενημερωμένος για όλα τα θέματα του κράτους. Στην διάρκεια της διακυβέρνησής του, η Πρωσία επεκτάθηκε προς την Σουηδική Πομερανία (Συνθήκη της Στοκχόλμης 1720μ.Χ.). Αντίθετα όμως αυτό που συνήθως έλεγε ήταν «"με τον λαό μου έχω κάνει μια συμφωνία: "εκείνος θα λέει ότι θέλει κι εγώ θα κάνω ότι θέλω",» Ενεπλάκη σε πολέμους στους οποίους συμμάχησε με την Μεγάλη Βρετανία το Ανόβερο και την Εσση, εναντίον της Αυστρίας, Γαλλίας, Ρωσία και Σαξωνίας κατά τους οποίους κατάφερε να επεκταθεί μετά τον πρώτο διαμελισμό της Πολωνίας. Στην συνέχεια κατάφερε να μετατρέψει την θέση των Γερμανών και από περιφρονημένους που ήταν να τους κάνει σεβαστούς και φοβερούς μαζί. Η σημαντική βελτίωση της διοίκησης εσωτερικά (κατάργηση βασανιστηρίων, πλεονασματικός προϋπολογισμός, δρόμοι, σχολεία, πανεπιστήμια έκαναν τον λαό να πιστέψει πως όλα αυτά γίνονταν για το καλό του»²³

Σήμερα η Πρωσία όπως διαμορφώθηκε στον 18ο αιώνα δεν είναι ενιαία αλλά έχει διαμοιραστεί μεταξύ Γερμανίας Πολωνίας και Ρωσίας. Η Πρωσία θεωρείται σήμερα, μια μεγάλη ιστορική γερμανική περιοχή με 13 επαρχίες. Το γιατί διαμοιράστηκε είναι άξιο λόγου.

²³ Δ. Σπανού, ό. π.

4.3. Ο Φρειδερίκος²⁴

Η ανάπτυξη του ελαφρού ιππικού της Πρωσίας οφείλεται στον διάδοχό του Φρειδερίκο το Μέγα ο οποίος καθιέρωσε διετή εκπαίδευση για τους ιππείς. Ο Φρειδερίκος δημιούργησε δέκα συντάγματα ουσάρων δίνοντας στο καθένα μια στολή διαφορετικού χρώματος. Στο 5^ο σύνταγμα έδωσε μαύρη στολή²⁵. Οι λεπτομέρειες της στολής διαφέρουν στις γκραβούρες της εποχής. Πάντως αντί για γούνινο σκούφο οι άντρες έφεραν μαύρο τσόχινο πηλήκιο σε σχήμα κολουρου κώνου με υφασμάτινα «πτερύγια» τυλιγμένα γύρω του (Flügelmütze) Στο μέτωπο έφερε νεκροκεφαλή με δύο οστά χιαστί. Δύο κορδόνια και ένα φτερό συμπλήρωναν το διάκοσμο του πηληκίου.

Οι ουσάροι έφεραν δερμάτινα ανοιχτό φαιά παντελόνια και μαύρο χιτόνιο πεποικιλμένο με κορδόνια, αργυρά για τους αξιωματικούς και λευκά για τους απλούς ιππείς. Μια ζακέτα στο ίδιο χρώμα με διάκοσμο ίδιο με του χιτωνίου αναφέρετε κρεμασμένα από τον αριστερό ώμο. Το χειμώνα οι άντρες έφεραν μαύρη μάλλινη επικάλυψη πάνω από τα παντελόνια. Το μαύρο και το ασημί ήταν παραδόξως και τα χρώματα της Πρωσίας²⁶. Η λέξη ουσάρος προέρχεται από το ουγγρικό *hussar* που σημαίνει εικοστός. Αρχικά σήμαινε τον ένα ανά είκοσι άντρες που στρατολογείτε από τους βασιλείς της Ουγγαρίας και της Πολωνίας στο ελαφρό ιππικό. Είναι άγνωστο γιατί ο Φρειδερίκος έδωσε τη νεκροκεφαλή σαν έμβλημα μονάδας. Μερικοί υποστηρίζουν ότι είχε να κάνει με το σύνταγμα ιππικού Φόν Τόττ (= «Θάνατος») που έδρασε στην περιοχή κατά τον Τριακονταετή Πόλεμο και είχε παρόμοιο έμβλημα. Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι η ιδέα ήταν του Ουγγρο-Γερμανού διοικητή του συντάγματος βαρόνου Φον Ρούεζς που υποστήριζε ότι το σύνταγμα θα ήταν πιστό στο βασιλιά της Πρωσίας μέχρι θανάτου. Σύμφωνα με τον κανονισμό η αποστολή των ουσάρων ήταν η ανίχνευση, η παρενόχληση των μετόπισθεν του εχθρού και η εξουδετέρωση των αντίστοιχων ελαφρών τμημάτων του εχθρού ώστε αυτά να μην εκτελούν τις αντίστοιχες αποστολές τους και παρενοχλούν τον Πρωσικό στρατό. Στη μάχη οι ουσάροι ετίθεντο σε εφεδρεία σχηματίζοντας μια τρίτη γραμμή πίσω από τις βαρύτερες μονάδες φίλιου ιππικού με αποστολή την υπερφαλάγγιση και καταδίωξη το εχθρού, την περισυλλογή των αιχμαλώτων. Σε περίπτωση που η γραμμή μάχης αντιμετώπιζε προβλήματα η αποστολή τους ήταν κλείνουν τα ρήγματα ή να

²⁴ Πόλεμος και γνώση οι ουσάροι του θανάτου, Υπό τον Μεγάλο Φρειδερίκο By [admin](#) 3 Μαΐου 2016

²⁵ Παράρτημα 5. Ιππέας του 5ου Συντάγματος ουσάρων. «Μαύροι Ουσάροι» 1806

²⁶ Παράρτημα 6. Ιππέας του 9 συντάγματος ουσάρων του Απόλυτου Θανάτου 1806

καθυστερούν την καταδίωξη του εχθρού για να δοθεί χρόνος απαγκίστρωσης στις φίλιες δυνάμεις. Κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Αυστριακής Διαδοχής οι ουσάροι ήταν το μόνο αντίδοτο που διέθετε ο Φρειδερίκος εναντίων των άτακτων πανδούρων (Κροατών ατάκτων) που διέθεταν οι Αυστριακοί.

Όταν ξέσπασε ο Επταετής Πόλεμος οι μαυροφορεμένοι ουσάροι του 5^{ου} συντάγματος απέδειξαν ότι ήταν πράγματι επίλεκτοι μαχητές. Εκτελούσαν με επιτυχία τις αποστολές ελαφρού ιππικού και υποστήριζαν σθεναρά το Πρωσικό βαρύ ιππικό στις μεγάλες μάχες. Στα 1757 στο Gross-Jägersdorf. Κυριολεκτικά έσωσαν τον Πρωσικό στρατό από την εκμηδένιση με μια επέλαση αυτοκτονίας πάνω στις Ρωσικές πυροβολαρχίες. Οι βαριές απώλειες τους ήταν απόδειξη ότι η μονάδα έφερε μάλλον άξια το προσωνύμιο οι «Οουσάροι του θανάτου».

Για να κατανοήσουμε τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του σώματος αυτού αναφέρεται το εξής χαρακτηριστικό επεισόδιο που δείχνει και το πνεύμα που επικρατούσε στους ουσάρους του 5^{ου} συντάγματος. Στα 1758 οι Γάλλοι συνέλαβαν ένα τραυματισμένο Οουσάρο και τον έφεραν για ανάκριση στον στρατηγό Πρίγκιπα του Κλερμόν. Παραθέτω το σχετικό διάλογο.

-Πόση δύναμη έχει ο βασιλιάς σου, ρώτησε ο Γάλλος στρατηγός.

-Όση το σίδερο και το ατσάλι, απάντησε ο ουσάρος.

-Πόσοι είναι οι σύντροφοί σου, ξαναρώτησε ο πρίγκιπας.

-Όσα τα άστρα του ουρανού, απάντησε ο αιχμάλωτος.

-Φίλε μου, είπε έκπληκτος ο στρατηγός, έχει κι άλλους στρατιώτες σαν εσένα ο Βασιλιάς σου;

-Ελπίζω πως όχι γιατί εγώ είμαι ένας ανίκανος που πιάστηκε αιχμάλωτος απάντησε στον εμβρόντητο πρίγκιπα ο ουσάρος!

Η φήμη των μαύρων ουσάρων ήταν τέτοια ώστε όταν ο Φρειδερίκος σχημάτισε το νέο 9^ο σύνταγμα από τα υπολείμματα άλλων μονάδων, του έδωσε επίσης μαύρη στολή με πράσινο διάκοσμο. Οι άντρες έφεραν στο πηλήκιο τους ένα ανακεκλιμένο σκελετό και τη φράση «απόλυτος θάνατος». Δικαιολόγησαν επίσης το σύνθημα καθώς με τις αυτοκτονικές τους επελάσεις έσωσαν το Φρειδερίκο από την αιχμαλωσία στη μάχη του Κούνερσντορφ.

4.4. Οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι²⁷

Το σύνταγμα ακολούθησε τον πρωσικό στρατό στην απόπειρα καταστολής της Γαλλικής Επανάστασης στα 1792 και μετά την αποτυχία του εγχειρήματος επέστρεψε στην Πρωσία. Έγινε επίσης αλλαγή στη στολή όπου υιοθετήθηκε πηλήκιο με γείσο, φυσικά πάντα με τη νεκροκεφαλή. Ο βασιλιάς Φρειδερίκος Γουλιέλμος ο Β' δεν επιθυμούσε πολεμικές περιπέτειες και μόλις το 1806 η Πρωσία συνετάγει στον αντιγαλλικό συνασπισμό. Μέτα τη συντριβή του πρωσικού στρατού στην Ιένα και το Αουεστέντ το σύνταγμα αποτέλεσε τη συνοδεία του βασιλικού ζεύγους που διέφευγε ανατολικά προς τους Ρώσους. Κατόπιν διεξήγαγε έναν άγριο πόλεμο προφυλακών προσπαθώντας να καθυστερήσει τους Γάλλους μέχρι την εμπλοκή των ρωσικών ενισχύσεων. Οι ουσάροι πίστευαν ότι διαφύλασσαν την ψυχή της Πρωσίας και μάχονταν φανατικά. Με την είσοδο των Ρώσων ο πόλεμος εντάθηκε μέσα στο χειμώνα και οι μαύροι ουσάροι με τις πεισματώδεις επελάσεις τους στέρησαν από τον Ναπολέοντα την αποφασιστική νίκη στο Ευλάου. Τα υπολείμματα του Πρωσικού στρατού μαζί με Ρωσικές ενισχύσεις αντέταξαν πεισματώδη άμυνα στο φρούριο του Χάιλσμπεργκ. Η σύγκρουση υπήρξε συγκεχυμένη. Εκμεταλλευόμενοι τον καπνό της μάχης, οι μαύροι ουσάροι κυριεύσαν την σημαία του 44^{ου} γαλλικού συντάγματος. Ήταν η μόνη αναλαμπή στις μαύρες αυτές ώρες καθώς μετά την ήττα του Φρήντλαντ ο Ναπολέων επέβαλε τη συνθήκη του Τιλσίτ ταπεινώνοντας την Πρωσία.

Με την αναδιοργάνωση του 1808²⁸ σχηματίστηκαν 2 συντάγματα από τους ιππείς του 5^{ου} και ονομάστηκαν 1^ο και 2^ο σύνταγμα «Ουσάρων Σωματοφυλάκων» (Leibhussaren).

Στα 1813²⁹ η Πρωσία εισήλθε πάλι στον αντιγαλλικό συνασπισμό. Σε όλες τις μάχες που έδωσε ο Πρωσικός στρατός οι «Ουσάροι Σωματοφύλακες» πρωτοστατούσαν. Απελευθέρωσαν την πόλη του Χάλλε, διέλυσαν του Πολωνούς στο Ντέννεβιτς, όπου ο ύλαρχος Φον Εγκλοβ συνέλαβε αιχμάλωτο τον υπασπιστή του στρατάρχου Νεϊ. Καθοριστική ήταν η επέλασή τους κατά των Γάλλων πεζοναυτών στην μάχη της Λειψίας όπου διέλυσαν τις οπισθοφυλακές του Ναπολέοντα.

Στα 1815 τα δύο συντάγματα έλαβαν μέρος στη μάχη του Λυνί όπου το πρώτο σύνταγμα σχεδόν εκμηδενίστηκε σε μία επέλαση αυτοκτονίας για να δώσει

²⁷ Δ. Σπανού, *ό.π.* και Πόλεμος και γνώση, *ό.π.*

²⁸ Παράρτημα 7. Ιππικό των ουσάρων του 1809

²⁹ Παράρτημα 8. Ουσάρος του θανάτου 1813

καιρό στον Μπλύχερ να υποχωρήσει συντεταγμένα. Ο γερο-στρατάρχης κατάφερε να ανασυντάξει τις δυνάμεις του και να φτάσει έγκαιρα στο Βατερλώ, σώζοντας τον Γουέλινγκτον κυριολεκτικά την τελευταία στιγμή.

Η επέλαση του 2^{ου} συντάγματος «Ουσάρων Σωματοφυλάκων» υπήρξε καθοριστική στη συντριβή των εφεδρειών του Ναπολέοντα. Η Γαλλική κατοχή ήταν σκληρή και οι μαύροι ουσάροι δεν έπιασαν αιχμαλώτους κατά τη διάρκεια της καταδίωξης θέλοντας να εκδικηθούν τα όσα είχαν υποστεί οι δικοί τους.

4.5. Η δόξα και το τέλος³⁰

Μετά του Ναπολεόντειους πολέμους τα συντάγματα δεν είχαν ενεργό υπηρεσία. Το 1848 όμως χρειάστηκε να ξανά καταστείλουν με τη γνωστή τους σκληρότητα τους Πολωνούς αυτονομιστές. Στα 1850 το πηλήκιο της Πρωσικής Φρουράς άλλαξαν ώστε να θυμίζουν την εποχή του Μεγάλου Φρειδερίκου. Στα 1864 τα συντάγματα συγχωνεύθηκαν πάλι σε ένα σύνταγμα «σωματοφυλάκων ουσάρων» που ξανά-έλαβε τον αριθμό 5. Αν και σε ετοιμότητα, οι ουσάροι δεν είδαν δράση στον Πόλεμο των Δουκάτων ή στον Αυστρο-πρωσικό Πόλεμο. Στα 1871 όμως οι «σωματοφύλακες ουσάροι» είδαν δράση στην μάχη του Σεντάν και ήταν παρόντες στην παράδοση του Ναπολέοντα Β΄.

Από τα 1872 δεν ήταν πλέον απλώς φρουροί του βασιλιά της Πρωσίας αλλά προστάτες του Αυτοκράτορα της Γερμανίας. Τα χρόνια που ακολούθησαν ήταν η ρουτίνα ενός στρατού σε καιρό ειρήνης με παρελάσεις και γυμνάσια όπου η μονάδα χάρη στη στολή της ήταν πάντα το κέντρο της προσοχής.

Τον Αύγουστο του 1914 ξέσπασε ο Α΄ ΠΠ. Το πολυβόλο και το συρματοπλέγμα είχαν κάνει τις επελάσεις του ιππικού ανάμνηση του παρελθόντος. Η στολές είχαν γίνει πλέον γκρίζες και μόνο η νεκροκεφαλή ξεχώριζε τους επίλεκτους μαχητές. Στα 1918 ο Γερμανός Αυτοκράτωρ παραιτήθηκε και οι «σωματοφύλακες ουσάροι» διαλύθηκαν περνώντας οριστικά στην Ιστορία.

4.6. Άλλες μονάδες (μη Πρωσικές)

Μετά τη γαλλική επανάσταση τα περισσότερα συντάγματα ουσάρων του παλαιού βασιλικού στρατού, αποτελούμενα κυρίως από Γερμανούς μισθοφόρους λιποτάκτησαν ή πέρασαν στους εχθρούς της Γαλλίας. Οι στρατοί των Πρώσων και

³⁰ Πόλεμος και γνώση ό. π. και Δ. Σπανού, ό. π.

τον Αυστριακών προήλαυαν παντού και ο στρατηγός φον Μπράουνσβάϊγκ³¹ απειλούσε να κάψει το Παρίσι

Ο αντισυνταγματάρχης Arnaudet σχημάτισε δύο ίλες από εθελοντές που εξοπλίστηκαν με δικά τους έξοδα και σε απάντηση στον «Κύριο Μπράουνσβάϊγκ που ήθελε να κάψει το Παρίσι» για να τονίσουν την αποφασιστικότητά τους να το υπερασπιστούν. φόρεσαν μαύρες στολές με νεκροκεφαλές Το λάβαρο τους έφερε νεκροκεφαλή με το σύνθημα «ελευθερία ή θάνατος». Η μονάδα διακρίθηκε στη μάχη του Βαλμού και το 1793 αποτέλεσε τον πυρήνα του 14^{ου} συντάγματος εφίπων κυνηγών του Γαλλικού ελαφρού ιππικού που θα γινόταν διάσημο την εποχή του Ναπολέοντα³².

³¹ Παράρτημα 8. Braunschweig_Schwarzer_Herzog

³² Παράρτημα 9. Γάλλος στρατιώτης με μαύρο επενδυτή του στρατού του Ναπολέοντα

Ε' Κεφάλαιο

Έμπνευση και συμβολισμός της ενδυμασίας του Ιερού Λόχου

5.1. Η έμπνευση και ο συμβολισμός

Από την εμπειριστατωμένη έρευνα που κάναμε στα προηγούμενα κεφάλαιο διαπιστώνεται περίτρανα η γενναία και ποιοτική δράση του επίλεκτου σώματος των πρώτων στρατιωτών αλλά και ιππέων των γνωστών ουσάρων. Έτσι και ο Α. Υ. εμπνευσμένος προφανώς από όλη αυτή τη δράση τους ήθελε να δημιουργήσει κάτι αντίστοιχο. Ήθελε προφανώς να δείξει την αποφασιστικότητα του με το σώμα αυτό. Λογικό εφόσον αναπαράγει και την αρχαιοελληνική αναφορά. Στην άποψη αυτή συγκλίνει και η αναφορά «Ως αξιωματικός του ρωσικού στρατού οραματίστηκε τη δημιουργία ενός επίλεκτου σώματος τακτικού στρατού, του οποίου οι στρατιώτες θα ασκούσαν στην πειθαρχία και θα διέπονταν από αρχές αυτοθυσίας και γενναιότητας»³³. Ο γνωστός Βυζάντιος με τα δυο του έργα, το πρώτο³⁴ και το δεύτερο³⁵ κυρίως, ίσως έχει πολλά ιστορικά δεδομένα της δράσης των σωμάτων αυτών. Ως προς το πρώτο του έργο αποτελεί πηγή πληροφοριών για το έτερο τακτικό σώμα της Καλαμάτας.

Στον συμβολισμό αλλά και στην ιστορικότητα γνωρίζουμε ότι το βασικότερο ρόλο στις ανασκαφές τον έχουν τα κρανία. Κατά αντιστοιχία και στην περίπτωση μας τον βασικό ρόλο τον έχει η σκέπη της κεφαλής. Για το λόγο αυτό και έγινε εκτενής αναφορά των στοιχείων στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η μέχρι τώρα έρευνα τουλάχιστον από όσα γνωρίζω μέχρι σήμερα τείνει στο συμπέρασμα ότι η πλέον ενδελεχής έρευνα για τον ιερό λόχο είναι της Ζυγούρη. Όμως κάνει ένα λάθος αναφέροντας ότι «Από την περιγραφή του φαίνονται καθαρά οι ενδυματολογικές επιρροές του από τον αυστριακό, πρωσικό και τον ουγγρικό στρατό... καθώς και ότι «σε στολές του ελαφρού ιππικού του σώματος των Ουσάρων του Nassau & Oldenburg (Brnardic χ.χρ:14) (πράσινη σκούρα στολή) και στολές που συναντά κανείς στο ουγγρικό στρατό»³⁶. Η εκτενής διερεύνηση απέδειξε ότι ο επηρεασμός προήρθε από το 5^ο τάγμα της Πρωσίας. Λόγο της ανομοιογένειας στην ένδυση σε σχέση με τα υπόλοιπα τάγματα είναι όντως πολύ δύσκολο να εντοπιστεί η αρχική πηγή έμπνευσης.

³³ Ν. Ζυγούρη, *ό. π.*, σ. 67

³⁴ Χ. Βυζάντιος, *Ιστορία του τακτικού στρατού της Ελλάδος*, χ. τ. 1837

³⁵ Χ. Βυζάντιος, *Ιστορία του Ναπολέοντος*, χ. τ. 1848

³⁶ Ν. Ζυγούρη, *ό. π.*, σ. 60

Η χρονολογική παράθεση του πλούσιου οπτικού υλικού της περιόδου εκείνης άλλωστε αποδεικνύει τα λεγόμενα μου^{37,38,39}. Η σχολαστική διερεύνηση δεν αφήνει περιθώρια λάθους. Απλά δεν μπορούσαν οι σχετικοί ερευνητές να ξεχωρίσουν τα ιστορικά γεγονότα και την αλληλουχία τους συσχετιζόμενα με την ενδυματολογική τους αναφορά ώστε να καταλήξουν στο ορθό.

Επίσης παρατηρούμε ότι από ένα σημείο και μετά η συγκεκριμένη ένδυση έγινε θεσμός και από άλλα κράτη στην Ευρώπη γεγονός που δημιουργεί πρόσθετο πρόβλημα στην προσέγγιση μέχρι να φτάσουμε στον ιερό λόχο του Α.Υ. Η μεγάλη τους φήμη έχει ωθήσει στην δημιουργία του σώματος της ύλης ιππικού των ουσάρων στη Ρωσία όπου συμμετέχουν και στην μάχη του Μποροντίνο με τον Ναπολέον πριν την είσοδο του στη Μόσχα και με την γνωστή δράση του ίλαρχου πρίγκιπα Ροντόφ. Η φήμη και η αντιγραφή του σώματος του πρωσικού στρατού είναι και αυτή που δημιουργεί την δυσκολία του αρχικού εντοπισμού του. Ουσιαστικά είναι σαν να υιοθετούμε σήμερα την δημιουργία των ειδικών δυνάμεων ή της γνωστής δύναμης Δέλτα μετά τα κατορθώματά τους. Να κατανοήσουμε ότι η φήμη των μαυροφορεμένων του πρωσικού στρατού ήταν τόσο μεγάλη που ακόμη και μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα 1850 υιοθετείται και λανσάρεται σε σώματα πυροβολικού⁴⁰. Για να γίνει κατανοητή η δυσκολία της προσέγγισης θα αναφέρω ότι η σχετική φωτογραφία βρέθηκε σε ένα βιβλίο 252 σελίδων⁴¹. Η διαδικασία χρονολόγησης της ένδυσης ήταν τόσο ασαφής που στην συγκεκριμένη περίπτωση μπόρεσε να γίνει από τον τύπο του πυροβόλου⁴². Έμπλεον σημαντικό είναι να κατανοήσουμε ότι την εποχή εκείνη ο κάθε στρατός υιοθετεί την δημιουργία του δικού του μαυροφορεμένου σώματος θέλοντας να αναδείξει την αποφασιστικότητα του σώματος αυτού.

Αν και υπάρχουν ενδυματολογικά στοιχεία στις απεικονίσεις του Peter Van Hess, δεν γίνεται καμία ερμηνεία στα έργα του. Ο Hess ήρθε στη Ελλάδα πολύ αργότερα από τα γεγονότα της Βλαχίας. Αρά δεν είναι δυνατόν να ξέρει τι και πως για τον ιερό λόχο. Γνωρίζει όμως προφανώς πολύ καλά την ενδυματολογία της Πρωσίας. Έτσι γι' αυτό και ο πίνακας του Δραγατσανίου παρουσιάζει μια παραλλακτικότητα στα ενδύματα, όπως και έχω εντοπίσει. Άρα με βάση αυτά τα

³⁷ Παράρτημα 10. Ψηφιακές αναπαραστάσεις του πρωσικού στρατού α) του 1809

³⁸ Παράρτημα 11. Ψηφιακές αναπαραστάσεις του πρωσικού στρατού β) του 1809

³⁹ Παράρτημα 12. Ψηφιακές αναπαραστάσεις του πρωσικού στρατού γ) του 1809

⁴⁰ Παράρτημα 13. Στρατιώτες κατά τον χειρισμό πυροβόλου όπλου τύπου Mitrailleuse Reffye του 1866

⁴¹ Anel Anivac, Storia Militare Salgariana versione 2, σ. 194

⁴² Παράρτημα 14. Η πραγματική εκδοχή του πυροβόλου Mitrailleuse_front

δεδομένα ζωγράφισε ο Hess βασιζόμενος στις παραλλαγές των στολών του ιππικού της Πρωσίας. Ακόμη κι έτσι όμως, να είναι, με αυτό τον ελλειμματικό τρόπο μας βοήθησε να φτάσουμε και να βρούμε από πού εμπνεύστηκε, τις επιρροές που άσκησε στον Α.Υ. η ενδυμασία αυτή και να εντοπίσουμε τον συμβολισμό του. Να γιατί η ιστορία και η εικαστική στην έρευνα πάνε μαζί. Το θέμα όμως δεν σταματάει εδώ.

Στις διαλέξεις του πανεπιστημίου δια ζώσης, φυσικά πριν απαγορευτούν λόγο Covid άκουσα από τον επόπτη μου ότι κατά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, το Γ΄ Ράιχ του Χίτλερ αξιοποίησε στο έπακρο τις στρατιωτικές σχολές της Πρωσίας. Εδώ να θυμίσω ότι η Πρωσία μετά τον Β΄ παγκόσμιο κατακερματίστηκε σε τρία κράτη. Κάναμε σχετικά καλή αναφορά για τον στρατό της Πρωσίας, έστω και συνοπτικά τουλάχιστον για τους 2 τελευταίους 19^ο και 20^ο αιώνες. Με δεδομένο τον κατακερματισμό της Πρωσίας μετά τον Β΄ π. π. και την ιστορική της παράδοση στην στρατιωτική διδασχά θέτω το εξής ερώτημα. Μήπως τελικά η Πρωσία ήταν το σκληρό υπογάστριο για την επάνοδο του Χίτλερ φυσικά όχι από μόνο του ως δεδομένο. Τι θέλω να πω. Οι μέχρι τώρα ερμηνείες που μας δίνουν οι ιστορικοί είναι ότι η Γερμανία επανήλθε στον Β΄ π. π. διότι έφυγε ταπεινωμένη από τις συνθηκολογήσεις και τους όρους του Α΄ π. π. Ακόμη και σήμερα που η Γερμανία θέλει να είναι ο δερβέναγας στην Ευρώπη από πού ήρθε ταπεινωμένη. Φυσικά αυτό είναι αστείο επιχείρημα για παιδιά και με βρίσκει σφοδρά αντίθετο. Ας είμαστε ρεαλιστικοί, όχι άλλα σκουπίδια με την ιστορία και κυρίως με την ερμηνεία της. Αυτό μας προκαλεί μόνο κίνδυνο. Όμως αυτό εγείρει μεγάλη συζήτηση. Αυτό που θέλω εγώ απλά και μόνο να επισημάνω είναι το εξής. Αν η τυχόν ταπείνωση έφτασε μέχρι το μεδούλι φυσικά ήταν για τον λαός της Πρωσίας αφού είχε όλη την στρατιωτική παιδεία. Αρά ίσως ήταν και ποιο εύκολο να χειραφετηθεί σε ένα νέο στρατιωτικό καθεστώς όπως το Ράιχ του Χίτλερ. Βέβαια την απάντηση θα μπορούσε να μας την δώσει η κοινωνική ιστορία. Για τον λόγο αυτό αναφέρω και τη λέξη ίσως. Όπως ξέρουμε παρθενογένεση στα ιστορικά γεγονότα δεν υπάρχει. Όλα προκύπτουν από ένα συνδυασμό πραγμάτων ή παραμέτρων σαν το φαγητό στην κατσαρόλα. Τώρα ποιο θα είναι το αποτέλεσμα της γεύσης αυτό εξαρτάτε από τα υλικά και τον τρόπο ψησίματος, και φυσικά από αυτόν που θα το δοκιμάσει. Γιατί πολύ απλά άλλοτε το φαγητό το αντέχουμε και άλλοτε μας πέφτει βαρύ. Έτσι είναι και η ιστορία με τα ποιοτικά και τα ποσοτικά της δεδομένα αλλά και αποτελέσματα. Αυτά ως προς τον συσχετισμό και την κρητική μου σκέψη με βάση τα δεδομένα. Να μην ξεχνάμε ότι η δράση του συγκεκριμένου

σώματος του πρωσικού στρατού δεν πέρασε εύκολα στη λήθη. Ακόμη και μερικά χρόνια μετά θα εξακολουθεί να επηρεάζει το ενδυματολογικό στρατιωτικό γίγνεσθαι.

5.2. Η ένδυση του Ιερού Λόχου

Η ένδυση του ιερού λόχου ήταν μαύρη, και ο επενδυτής και η περισκελίδα⁴³ (παντελόνι) σύμφωνα με το πλήρες απόσπασμα⁴⁴. Οι άνδρες του Ιερού Λόχου έφεραν ομοίομορφες στολές ευρωπαϊκού τύπου, φτιαγμένες από ολόμαλλη μαύρη τσόχα. Γι' αυτό και ονομάζονταν μελανοφόροι ή μαυροφόροι. Η στολή του ιερολοχίτη αποτελούνταν από χιτώνιο μακρύ που έφθανε λίγο πιο πάνω από τα γόνατα προφανώς για να μην δημιουργεί πρόβλημα στον βηματισμό, περισκελίδα και ψηλό χωρίς γείσο κάλυμμα κεφαλής.⁴⁵ Δεν θα αναφέρω καμία άλλη πηγή εφόσον η διεξοδική έρευνα ως προς το θέμα της περιγραφής της ένδυσης των ιερολοχιτών απέδειξε ότι οι πηγές που αναφέρω είναι και οι πλέον αντικειμενικές σε σχέση με άλλων ιστορικών (όπως ο Δ. Κόκκινος) που αν και μεταγενέστερες σε εύρος 100 χρόνων δεν δίνουν κανένα επιπλέον νέο στοιχείο. Βασίζονται στις πρωτογενείς πηγές και πληροφορίες που αναφέρω. Αρά δεν έχουν κανένα νέο στοιχείο να μας δώσουν. Αυτό ως γεγονός τεκμηριώνει και την δυσκολία της έρευνας για τον εντοπισμό νέων στοιχείων. Εκείνο που θεωρώ ότι έχει μοναδική αξία είναι η σκέπη της κεφαλής.

5.3. Συμπεράσματα για τον Ιερό Λόχο

Θεωρώ ότι τελικά δόθηκε μια τεκμηριωμένη απάντηση στον συμβολισμό που απαιτούσε ο Α.Υ. και δημιούργησε τον Ιερό Λόχο. Τα γεγονότα αν και θλιβερά ως προς τον Ιερό Λόχο τον καταξίωσαν και τον πέρασαν στην ιστορία με χρυσά γράμματα όπως άλλωστε αρμόζει σε κάθε Ιερό Λόχο. Με το σκεπτικό αυτό και εγώ εξαντλώντας κάθε δυνατότητα έρευνας και ερμηνευτικής που είχα και θέλοντας να καταθέσω έστω και τον μικρό μου φόρο τιμής, προσπάθησα μέσα από το ερευνητικό μου μετερίζι να αναδείξω το συμβολισμό του Ιερού Λόχου του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Ξέρω με βεβαιότητα ότι ουδείς μπόρεσε να αγγίξει και να ολοκληρώσει με τόση σαφήνεια τα ερωτήματα που έθεσα στην παρούσα εργασία μου. Ο Α.Υ. προσπάθησε όχι μόνο με τις απόψεις αλλά και με τον συμβολισμό του να δείξει αυτό

⁴³ Η. Φωτεινού, *ό. π.*, σ. 36

⁴⁴ Παράρτημα 15. Σχετικό απόσπασμα της περιγραφής της ένδυσης και του καλύμματος της κεφαλής

⁴⁵ Κ. Ράδος, *Ο Ιερός Λόχος και η εν Δραγατσανίω μάχη*, Αθήνα 1919, σ. 4

το οποίο ήθελε να κάνει. Πιστεύω ότι μέχρι να ολοκληρωθεί η εργασία αυτή θα καταφέρω να αναδείξω και να τεκμηριώσω πόσο ισχυρή έως και καθοριστική ήταν η συμβολή της οικογένειας Υψηλάντη στην έναρξη της επανάστασης του 1821.

Ως προς το ενδυματολογικό μέρος θεωρώ ότι η συλλογή των πληροφοριών παρουσιάζει πληρότητα και σαφήνεια. Απαραίτητα στοιχεία ώστε να αναδειχτούν οι ασάφειες και τα λάθη από προηγούμενες αναφορές. Με αυτό τον τρόπο κατέληξε η παρούσα αναφορά στο επιθυμητό ορθό αληθές και σωστό σε ότι αφορά την ένδυση του Ιερού Λόχου. Άλλωστε η προσέγγιση στο θέμα ερευνητικά είχε ξεκινήσει με κάθε ορθότητα από το 2017⁴⁶. Φυσικά στην 3^η και εμπλουτισμένη έκδοση μπόρεσαν τα προκύψουν τα οπτικά συμπεράσματα για τον ιερό λόγο. Με την παρούσα διατριβή όμως δόθηκε η δυνατότητα να συγκεντρωθεί όλο το απαραίτητο υλικό που απαιτούσε η διαδικασία και να τεκμηριωθεί με τον πλέον σωστό και συγγραφικό τρόπο. Αυτά ως προς το ενδυματολογικό μέρος.

Μια άλλη προσπάθεια⁴⁷ γενικευμένης όμως ενδυματολογικής προσέγγισης ως προς τις επιρροές που δέχτηκε η στρατιωτική ένδυση μετά την απελευθέρωση δεν απέδωσε αποτέλεσμα και νέα στοιχεία Αυτό για να κατανοήσουμε πόσο σαρωτική ήταν η διαδικασία από πλευράς μου αλλά και πόσο δύσκολη και αναποτελεσματική για όσους δεν γνωρίζουν.

Μια άλλη προσπάθεια που είχε γίνει παλιά ήταν η επαφή με ενδυματολόγους ταινιών ξένων παραγωγών. Ζήτησα να μου δώσουν πληροφορίες από πού λαμβάνουν στοιχεία για την ενδυματολογία μιας κινηματογραφικής ταινίας εποχής. Μού έδωσαν κάποια βιβλία τα οποία όμως δεν απέδωσαν καμία πληροφορία ως προς την συγγένεια και την επιρροή του ιερού λόχου. Διότι όπως είδαμε ή επιρροή από το 5^ο τάγμα του πρωσικού στρατού ήταν πολύ καλά στριμωγμένη και δύσκολο να εντοπιστεί. Η περεταίρω διερεύνηση ενδυματολογικά σε αυτή την κατεύθυνση έφερε το σχετικό αποτέλεσμα μόλις πρόσφατα 20-40-2021 και από μια γαλλική έκδοση⁴⁸. Η περεταίρω διερεύνηση στις λεζάντες του βιβλίου έδινε τα εξής στοιχεία. Από την συνολική απεικόνιση⁴⁹ των 298 σελίδων η λεζάντα που μας ενδιαφέρει αφορά την 8^η

⁴⁶ Π. Τσάκωνας, *Παραδοσιακές φορεσιές της Ελλάδος Εγκόλπιο Σκιτσογραφικής απεικόνισης 17ος-20ος αιώνας*, Καλαμάτα 2017, σ. 141-143

⁴⁷ Β. Τριάντη Κ. Φουλίδου, *Στρατιωτικές στολές και Army Look*, Τμήμα κλωστοϋφαντουργίας Τομέας έτοιμου ενδύματος Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Πειραιάς 2011, σ. 41-48

⁴⁸ Παράρτημα 17. Ενδυματολογικές απεικονίσεις της Ευρώπης ομοιόμορφες περιόδου 1795-1813

⁴⁹ Παράρτημα 18. Ενδυματολογικές απεικονίσεις της Ευρώπης ομοιόμορφες Γερμανίας εκτεταμένης περιόδου 1740-1786

σχετική φωτογραφία⁵⁰ και αναφέρει τα εξής η σχετική λέξάντα. «9ος 5eme regiment de hussards (hussards noirs a la tete de mort)⁵¹» Η σχετική μετάφραση μας λέει τα εξής «Σύνταγμα Ουσάρων (Ουσάροι μαύροι με κεφαλή του θανάτου». Φυσικά για να προσεγγιστεί η σωστή μετάφραση από τα γαλλικά έγινε εγκατάσταση τεσσάρων ψηφιακών λεξικών στον υπολογιστή. Αυτά ως προς το γεγονός μέχρι που και με ποιόν τρόπο έφτασε η προσέγγιση του θέματος ερευνητικά. Παραθέτω όλα αυτά ώστε να γίνει κατανοητό ποιά είναι τα αρχικά δεδομένα όταν καταφτάνουν και πόσο δύσκολη είναι η ερμηνευτική τους διαδικασία. Στην σχετική μας λεπτομέρεια στο παράρτημα 19 όπως είδαμε διακρίνεται η ένθετη σκέπη της κεφαλής στην μέση με ευδιάκριτη αν και δύσκολα τη νεκροκεφαλή.

Εδώ ολοκληρώνεται το πρώτο μέρος της ερευνητικής διαδικασίας που αφορά το ένα και πρώτο τακτικό στρατιωτικό εκτός Ελλάδος εκ των δυο σωματών.

⁵⁰ Παράρτημα 19. Λεπτομέρεια από ενδυματολογικές απεικονίσεις τη Ευρώπης ομοιόμορφες Γερμανίας εκτεταμένης περιόδου 1740-1786

⁵¹ A. Morance, *Encyclopédie du costume*, Paris 1955, σ. 56

ΣΤ' Κεφάλαιο

Το στρατιωτικό σώμα της Καλαμάτας και η δράση του

6.1. Η Αρχική προσέγγιση του θέματος και ο Ιωσήφ Βαλέστ

Με είχε εντυπωσιάσει η λεπτεπίλεπτη φυσιογνωμία αυτού του ανθρώπου, γι αυτό και σε πλοηγούμενη μου εργασία είχαν αναφερθεί στον φιλέλληνα αυτό. «Για να γίνει κατανοητό το θέμα αυτό, τα τακτικά αφορούν τον τρόπο με τον οποίο μάχονταν οι Έλληνες της εποχής εκείνη. Δεν είναι τόσο απλό σαν εφαρμογή με την έννοια άντε κάνουμε κλεφτοπόλεμο και τελειώσαμε. Στα συστατικά της επανάστασης και στην παράγραφο ποιος θα πάρει το καριοφίλι αναφέρω την εξής φράση «πως έγινε η μετατροπή από γεωργούς και κτηνοτρόφους σε πολεμιστές». Άρα το θέμα κάθε άλλο παρά απλό είναι. Πρέπει πρώτα να εντοπίσουμε ότι η διαδικασία αφορά δυο βασικούς τομείς. Η μια μέθοδος αφορά τον τακτικό στρατό και η άλλη το στρατό των άτακτων. Δύο διαφορετικές δομές και μεθοδολογίες πολέμου. Για τον πρώτο τακτικό στρατό έχουμε το προνόμιο της δημιουργίας του στην πόλη μας από τον γάλλο Ιωσήφ Βαλέστ.⁵² Η πρώτη εμπλοκή του και με θετικά μάλιστα αποτελέσματα γίνεται κατά την αποτυχημένη απόβαση του καρά Αλή (με 10 καράβια) στην Καλαμάτα από μια 3λοχία 23 Αυγούστου του 1821 με τον συντονισμό του Βαλέστα. Να σημειώσουμε ότι το ίδιο χρονικό διάστημα διεξάγεται η μάχη των Βασιλικών και η πολιορκία της Τριπολιτσάς. Είναι αξιοσημείωτες οι πληροφορίες που λαμβάνουμε από αναφορές (αυτής της τόσο ευγενικής φυσιογνωμίας που χάθηκε τόσο σύντομα) του Βαλέστα για την σύσταση του τακτικού στρατού αλλά και της κατάστασης των άτακτων σωμάτων. Με δεδομένα όλα αυτά έρχεται ο Μάριος Κυριακίδης⁵³, του τμήματος Φιλοσοφίας του τομέα παιδαγωγικής να γράψει για την εκπαίδευση των ελλήνων. Θα την βρω την εργασία και θα την κάνω φύλλο και φτερό. Όχι τίποτα άλλο αλλά δεν γίνεται ο καθένας να αγοράζει διδακτορικό και εφόσον δεν του βγαίνει η παρτίδα (λόγω δυσκολίας συλλογής στοιχείων) να μεγαλώνει το χρονικό εύρος αναφοράς από το 1821 μέχρι το 1896. Βασικά έχουν αλλάξει τα όπλα και τα μέσα και ο σχεδιασμός του πολέμου τι να καταγράψουμε και τι να συγκρίνουμε. Άγγιξα λίγο το θέμα στην πρώτη μου εργασία συγκεντρώνοντας είδη 25 στρατιωτικά εγχειρίδια ξεκινώντας από την αρχαία Ελλάδα. Θα κάνω και εγώ ένα διδακτορικό για την στρατιωτική εκπαίδευση των Ελλήνων από

⁵² Παράρτημα 20 Ιωσήφ Βαλέστ Joseph Balest

⁵³ Μ. Κυριακίδης, *Η εκπαίδευση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων από την ελληνική επανάσταση μέχρι την αναβίωση των ολυμπιακών αγώνων (1821-1896)*, Διδακτορική Διατριβή Ε.Κ.Π.Α., 2015

την προϊστορική περίοδο μέχρι τους ολυμπιακούς αγώνες του 2004. Αδιανόητα πράγματα για την ακαδημαϊκή κοινότητα. Θα δούμε ευθείς αμέσως ότι το όλο θέμα γίνεται ακόμη πιο δύσκολο αν πάμε να το εξετάσουμε κατά περίπτωση»⁵⁴. Αυτά είχα αναφέρει τότε. Φυσικά η εργασία αρίστευσε βαθμολογικά, αλλά αυτό που μας αφορά είναι το εξής. Που θα μπορούσα να φανταστώ ότι θα επανέλθω στο θέμα των τακτικών του 1821 και μάλιστα αυτή τη φορά με διπλή χαρά και ενδιαφέρον. Αφενός διότι αφορά τα τακτικά του πρώτου τακτικού στρατού και αφετέρου γιατί τα γεγονότα αυτά έχουν σχέση με την τόσο ευγενική φυσιογνωμία όπως ο Ιωσήφ Βαλέστ όπως και είχα αναφέρει. Ευτυχώς όμως βρέθηκε ένας αξιόλογος πνευματικός άνθρωπος και συμπολίτης μας και ασχολήθηκε με την προσωπικότητα αυτή. Ας παρακολουθήσουμε την βιογραφία του Ιωσήφ Βαλέστ συσχετισμένη πάντα με το θέμα μας που είναι η δημιουργία του 1^{ου} τακτικού σώματος στην Ελλάδα και στην πόλη της Καλαμάτας.

6.2. Ιωσήφ Βαλέστ Joseph Balest

Γεννήθηκε το 1790 στα Χανιά της Κρήτης, αλλά πολιτογραφήθηκε γάλλος. Η γέννησή του στα Χανιά και η γαλλική του υπηκοότητα επιβεβαιώνεται από τον βιογράφο των Φιλελλήνων, Henry Fornèsy και υποστηρίζεται από τον μοναδικό Έλληνα ιστοριογράφο του Balest, τον Π. Κουμάντο. Πατέρας του είναι ο έμπορος Jean-François Baleste. Το όνομά του επιβεβαιώνεται τόσο από τα Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, όσο και από έγγραφο που δημοσιεύεται στα Κρητικά Ιστορικά Έγγραφα του Νικόλαου Τωμαδάκη και Ανθούλας Παπαδάκη. Ο Jean-François Baleste είχε νυμφευθεί την Κατερίνα Βενολοπούλου, η οποία απεβίωσε στα Χανιά την 8^η Απριλίου 1797, ημέρα που γεννήθηκε η κόρη της Joseph, Marie-Thérèse και αδελφή του, J.B. σύμφωνα με τη ληξιαρχική πράξη γάμου της τελευταίας που εντοπίστηκε στο ληξιαρχείο της Μασσαλίας⁵⁵. Η Μασσαλία παρουσιάζει έντονο ελληνικό στοιχείο απ την εποχή εκείνη αφού κτίστηκε από τους Φωκαιείς με πρώτο ιδρυτή και οικιστή τον Πρωτέα⁵⁶. Είναι από τα πλέον οργανωμένα λιμάνια της μεσογείου και με βάση αυτό προκύπτουν ίσως και μοναδικά στοιχεία από τα λεπτομερή αρχεία που διέθετε για να νηολόγια των πλοίων της εποχής. Αυτό

⁵⁴ Τσάκωνας Π., *Τακτικά 1821 Προσεγγίσεις-Προσδιορισμοί*, Μεταπτυχιακή εργασία Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα 2020

⁵⁵ Κ. Ταβουλάρη, *Joseph Baleste: Ένας μεγάλος φιλέλληνας στην Ελληνική Επανάσταση*, προσπέλαση 23-11-2020

⁵⁶ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 20

δημιουργεί την δυνατότητα πλήθους στοιχείων και πληροφοριών για όσους ενδιαφέρονται να εντρυφήσουν στην οικονομική ιστορία της επαναστατημένης Ελλάδας σύμφωνα με αρχείο του 1910 που βρήκα.. Ο J.B. μετά τα παιδικά του χρόνια δεν μπορούσε να παραμείνει ως ιδιοσυγκρασία στο εμπορικό του πατέρα του στην Κρήτη. Θα μεταβεί στην αρχή της στρατιωτικής του καριέρας, υπηρετώντας ως εθελοντής στο Α΄ σύνταγμα πεζικού της γραμμής στη στρατιά του Μεγάλου Ναπολέοντα, από το 1808, έως και τον Σεπτέμβριο του 1814. Μετά θα μεταβεί το ίδιο έτος στην Κρήτη, ενώ είχε ήδη τον βαθμό του λοχαγού του Γαλλικού στρατού.

Θα παραμείνει στην Κρήτη για 6 χρόνια. Ως γνωστόν οι εξαιρετικά βίαιες συμπεριφορές των τουρκαλάδων στους Έλληνες που παρόμοιες δεν συνέβαιναν σε κανένα μέρος της Ελλάδας δεν θα τον κρατήσουν για πολύ σε απραξία. Με δεδομένη και την προηγούμενη εμπειρία του στον γαλλικό στρατό θα τον ωθήσουν να φύγει. Θα μεταβεί στις αρχές του 1820 στην Τεργέστη. Η επιλογή θεωρώ δεν είναι καθόλου τυχαία εφόσον αποτελεί πανευρωπαϊκό σταθμό δράσης. Επίσης ο φίλος του Σεβαλιέ που είναι και γραμματέας στο γαλλικό προξενείο με τον οποίο διατηρούσε αλληλογραφία είναι και η πιθανότερη αιτία, μετάβασης καθώς και το ότι η Τεργέστη αποτελεί μεγάλη ελληνική παροικία. Εκεί ενημερώθηκε ο J.B. ότι βρόντηξε το καριοφίλι στην Ελλάδα 23 του μήνα Μαρτίου του 1821. Είναι λογικό στην Ευρώπη να νέα να κυκλοφορούσαν ποιο γρήγορα από ότι στις απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας. Μην ξεχνάμε ότι έχουμε και την κοινοποίηση της επιστολής από την Καλαμάτα στις ευρωπαϊκές αυλές με αποδέκτη το Λονδίνο. Με την επαφή που έχει από τον φίλο του Σεβαλιέ μαθαίνει ίσως και από πρώτο χέρι τα γεγονότα. Έτσι ενημερώνεται για την άφιξη του Δημητρίου Υψηλάντη στις 26-5-1821 στην Τεργέστη.⁵⁷ Εκεί θα παραμείνει ο Δ.Υ. μόνο 3 μέρες. Εκτός από τους συμβούλους του Αλέξανδρο Κατακουζηνό και Καντιώτη ο Δ.Υ. θα παραλάβει τον Γεώργιο Αντωνόπουλο ως ταμία τον Γρηγόρη Σάλλα ως υπασπιστή και τον Γάλλο Βαλέστ ως στρατιωτικό εκπαιδευτή των ανδρών του μικρού τακτικού σώματος που σκόπευε να καταρτίσει.⁵⁸ Εδώ θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι υπήρχε ολοκληρωμένο σχέδιο και τίποτα δεν γινόταν την τελευταία στιγμή ή στην «φούρια του Σαββάτου» όπως λέμε παραδοσιακά. Οι άνθρωποι αυτοί ήξεραν τι να κάνουν και πώς να το κάνουν αλλά και γιατί να το κάνουν. Πράγματι, τόσο ο Δ.Υ. όσο και το επιτελείο του στο οποίο άνηκε πλέον ο νεαρός Baleste, τον οποίο ο Σπηλιάδης ονομάζει «ο Έλλην

⁵⁷ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 24-25, 48

⁵⁸ Δ. Κόκκινος, *ό. π.*, σ. 462

Βαλέστας», αφού μιλούσε εξαιρετικά την ελληνική γλώσσα οι Κρήτες τον θεωρούσαν συμπατριώτη τους. Είχε καλούς τρόπους, πολλά προσόντα, ευγενικό πρόσωπο, αλλά και επιβλητικό παράστημα, και επιπλέον ήταν μορφωμένος, γενναίος και αφιλοκερδής⁵⁹. Ας παρακολουθήσουμε όμως λίγο την διαδρομή του μέχρι να φτάσει στην Ελλάδα είναι αξιοσημείωτη.

Η ομάδα μας όπως πληροφορούμεθα⁶⁰ θα εγκαταλείψει το αυστριακό έδαφος έγκαιρα από το να συμβεί το μοιραίο γεγονός της σύλληψης. Τι είχε συμβεί. Ο Μολδαβός αξιωματικός είχε κάνει την αναγνώριση κατά την διαδρομή του Δ.Υ. και της συνοδείας του μέχρι να φτάσουν στην Τεργέστη από το Ερμανστάντ και είχε δώσει είδη την πληροφορία στις αρχές της Βιέννης. Έτσι είχε σταλεί εγγράφως διαταγή σύλληψης ληφθείσα στην Τεργέστη λίγο μετά τον απόπλου του πλοίου. Έτσι είχε αποτραπεί η επανάληψη του δράματος του Ρήγα. Από το λιμάνι όμως της Τεργέστης φεύγουν δυο πλοία Το ένα με κατεύθυνση προς Ύδρα όποτε καταφθάνει 8-6-1821 στην Ύδρα με τον Δημήτριο Υψηλάντη και το άλλο προς Κεφαλονιά μετά από 10 ημέρες ταξίδι και σύμφωνα με το γράμμα που στέλνει ο Βαλέστ στον φίλο του Σεβαλιέ από σχετικές πηγές. Εκεί σύμφωνα με την επιστολή του Βαλέστ οι ραδιούργοι Άγγλοι τους έκλεισαν στη φυλακή όπου θα παρέμεναν αν δεν ερχόταν ο (καλός στρατηγός Adam) που διάβασε την αίτηση Βαλέστ και έδωσε διαταγή ώστε να επιτραπεί η αναχώρηση από το νησί. Έτσι με ναύλο σε 30 ώρες έφτασε στην Καλαμάτα. Εκεί πληροφορήθηκε ο Βαλέστ ότι οι Δ.Υ. και Αλέξανδρος Κατακουζηνός είχαν φτάσει στην Ύδρα⁶¹. Εδώ να κάνουμε μια παρένθεση σε ότι αφορά τον στρατηγό Friend Adam στην Κεφαλονιά. Από άγνοια του ο Βαλέστ τον θεωρεί καλό. Προφανώς το πλοίο στο οποίο επέβαινε ήταν ξένης σημαίας και απλώς ο Adam τον έθεσε σε περιορισμό αφήνοντας το καράβι να συνεχίσει τον προορισμό του. Εάν μάθαινε ποιος είναι και το περιεχόμενο του πλοίου ο Βαλέστα θα άφηνε τα κόκκαλα του στις φυλακές. Έτσι ο Βαλέστ έφτασε με άλλο καράβι στην Καλαμάτα. Άρα τον Ιούλιο το 1821 ο Βαλέστ φτάνει στην Καλαμάτα για την σύσταση του 1^{ου} τακτικού σώματος⁶². Κατόπιν όπως μας ενημερώνει στη ίδια επιστολή, προς τον Σεβαλιέ μετά από 6 ημέρες με άλογο μέσα από τα βουνά του Μοριά φτάνει προφανώς κοντά στο Ναύπλιο. Περνάει Ύδρα και Σπέτσες βλέποντας μέρος του ελληνικού

⁵⁹ Κ. Ταβουλάρη, *ό. π.*

⁶⁰ Δ. Κόκκινος, *ό. π.*, σ. 462

⁶¹ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 51

⁶² Β. Παναγιωτόπουλος, *Δυο πρίγκιπες στην επανάσταση*, Αθήνα 2015, σ. 93

νεοσύστατου πολεμικού στόλου. Γιατί πήγε όμως στην Ύδρα ο Βαλέστ.⁶³ και μάλιστα άμεσα μετά την άφιξη του στην Καλαμάτα? Πιθανολογώ για να λάβει τις εντολές του προς σύσταση και οργάνωση του τακτικού σώματος.

Ενώ συμβαίνουν όλα αυτά στον Μοριά παρατηρείτε και μια μικρή εμπλοκή του πατέρα του Βαλέστα στα γεγονότα. Ο πατέρας του J.B. ο Jean-Francois Baleste ως έμπορος στα Χανιά μεταβαίνει στα Κύθηρα με εντολή του πάσα Λατίφ των Χανίων της Κρήτης ώστε να συλλέξει πληροφορίες για να γεγονότα ως προς την επανάσταση στο Μοριά και το Αιγαίο. Πράγματι ο Jean-Francois Baleste επέστρεψε 9 Ιουνίου στην Κρήτη και δίνει ενημέρωση για την γενικευμένη κατάσταση στο Μοριά καθώς και για την πολιορκία της Τριπολιτσάς. Δεν ήταν όμως η μοναδική πληροφορία. Από συγκυρία ένας Οθωμανός ο Σελίσον βρέθηκε σε ένα πλοίο που επέστρεφε από την Τύνιδα στην Καλαμάτα και επιβεβαίωσε τα γεγονότα⁶⁴.

6.3. Ο Δημήτριος Υψηλάντης

Θα ήταν ελλιπές θεωρώ να μην αναφερθούμε λίγο στα γεγονότα και την προσωπικότητα του Δημητρίου Υψηλάντη. Μην ξεχνάμε άλλωστε αυτός ήταν που ανέθεσε στον Βαλέστ να δημιουργήσει το πρώτο τακτικό σώμα στρατού κατ' εντολή πάντα του Α.Υ. Αρχικά στα Βέρβενια και μετά να μεταφερθεί στην Καλαμάτα.

Ο Δ.Υ. ξεκίνησε ο οδοιπορικό του από το Κισνόβ εφόσον πρώτα έλαβε εντολή, κατόπιν πρότασης του Αναγνωστόπουλου, να εκπροσωπήσει τον Α.Υ. στην Ελλάδα. και αφού είχε παραιτηθεί από τον ρωσικό στρατό. Φυσικά στην αρχή αντέδρασε όμως η σύνεση του Αναγνωστόπουλου τον έπεισε φοβούμενος ότι τα γεγονότα μπορεί να τρέξουν ποιο γρήγορα με την συμμετοχή του Παπαφλέσσα στο Μοριά. Θα αναχωρήσει για την Οδησό τέλος Μαρτίου του 1821 που εκεί θα εκποιήσει και τα οικογενειακά κοσμήματα έναντι 40.000 ρούβλια. Από την Οδησό ο Δ.Υ. επιστρέφει στο Κισνοβ. Στις 30 Μαρτίου του 1821 με σχετικό διαβατήριο που θα εκδοθεί από τον διοικητή της Βεσσαραβίας Ιντζάφ σε δυο γλώσσες, θα περάσει ως Στοστόποπουλος και υπηρέτης του Αναγνωστόπουλου προς αποφυγήν περιπετειών από την Αυστρία με υπογραφή του διευθυντή Andrefski Ανδρέφσκη σε συνεννόηση με την οικογένεια Υψηλάντη. Τελικά θα αναχωρήσει από το Κισνόβι 13-4-1821. Να μην αναφέρω τι θα συνέβαινα εάν το γεγονός γινόταν αντιληπτό από τις Αυστριακές αρχές με τα ψευδή στοιχεία που πιστοποιούσε ο Ρώσος διευθυντής. Μετά

⁶³ Π. Κουμάντος, ό. π., σ. 53

⁶⁴ Π. Κουμάντος, ό. π., σ. 21-22

μέσω Τρανσυλβανίας Αυστρίας Κροατίας και μετά από 40 ημέρες θα φτάσει στο Τσερνόβιτς. Μεταβαίνοντας στη συνέχεια από αρκετές περιοχές θα φτάσει στην Τεργέστη και μετά στην Ύδρα 8-Ιουνίου 1821^{65, 66}

Η πορεία των εμπλεκόμενων είναι Κισνόβι Τεργέστη Ύδρα. Η αναχώρηση από Τεργέστη για Ύδρα θα είναι με το μπριγιαντίνι Fidelissimo Ρώσικης σημαίας 28-5-1821/9-6-1821. Είναι το εμβληματικό πλοίο που εκτέλεσε μια από τις κομβικές πράξεις του αγώνα. Καπετάνιος είναι ο Παύλο Σταϊκόβιτς και ιδιοκτήτης ο Έλληνας έμπορος Μιχαήλ Παξιμάδης από την Τήνο, σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες. Ενδεχομένως συνιδιοκτήτης να είναι και ο Νικ. Στρατής Το μπριγιαντίνι Fidelissimo θα μεταφέρει και κάποια πολεμοφόδια στην Μάνη πριν αναχωρήσει για Τεργέστη. Θα παραμείνει στον μεσσηνιακό κόλπο συμμετέχοντας στην πολιορκία της Κορώνης⁶⁷.

Στην δράση του Δ.Υ. θα προσπαθήσω να απομονώσω τα γεγονότα που αφορούν το θέμα μας. Ο ίδιος φορώντας τη στολή των ιερολοχιτών με χρυσές επωμίδες και χρυσό ξίφος επεδίωκε να προσδώσει την μεγαλύτερη δυνατή επισιμότητα στην αποστολή του⁶⁸. Λόγω της διαφορετικής του νοοτροπίας θα έρθει σε αντιπαράθεση με την Γερουσία⁶⁹, και θα αναγκαστεί κάποια στιγμή να αποχωρήσει από το κέντρο των γεγονότων. Παραθέτω την σχετική έγκριτη τοποθέτηση⁷⁰. «*Ο Υψηλάντης ξεκίνησε, αμέσως μετά την άφιξή του από την Τεργέστη στα Βέρβενα τον Ιούλιο του 1821, τη στρατολόγηση και την οργάνωση τακτικού στρατού, αναθέτοντας τα χρέη του εκπαιδευτή, αλλά και τη διοίκηση στον Baleste, τον οποίο ο ίδιος προήγαγε στον βαθμό του Συνταγματάρχη. Σύντομα, η δύναμη του στρατεύματος ανήλθε στους 500 άνδρες που διαιρέθηκαν σε τρεις λόχους και στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στην Καλαμάτα. Ο Baleste τους εκπαίδευε κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα με σκοπό να αποτελέσουν τον πυρήνα του Ελληνικού Στρατού που φιλοδοξούσε να δημιουργήσει ο Υψηλάντης. Το εγχείρημα θα είχε στεφθεί με επιτυχία και αυτό θα είχε συμβάλει καθοριστικά στο μέλλον του Αγώνα, αν οι τοπικοί προύχοντες δεν στερούσαν τα μέσα που ήταν απαραίτητα για τη συντήρηση του στρατού και κυρίως τα τρόφιμα. Ακόμη χειρότερα, οι οπλαρχηγοί αντίπαλοι του Υψηλάντη είχαν εναντιωθεί στη σύσταση τακτικού στρατού και παρουσίαζαν το επάγγελμα του τακτικού*

⁶⁵ Δ. Κόκκινος, *ό. π.*, σ. 458-462

⁶⁶ Β. Παναγιωτόπουλος Β., *Δuo πρίγκιπες στην επανάσταση*, Αθήνα 2015, σ. 77-78, 83

⁶⁷ Β. Παναγιωτόπουλος, *ό. π.*, σ. 91-93

⁶⁸ Ι. Μιχαηλίδης, *ό. π.*, σ. 62

⁶⁹ *ΙΕΕ*, τ. 12 (1975-2000), σ. 138-139

⁷⁰ Ένωση Μεσσηνίων Φιλολόγων, *Joseph Baleste, το πορτρέτο του*, Προσπέλαση 27-2-2020

στρατιώτη αντιπαθές. Η σφοδρή εναντίωση των ατάκτων αρματολών σε κάθε έννοια οργάνωσης και στρατιωτικής πειθαρχίας εμπόδισε την Ελληνική κυβέρνηση να επιτύχει έγκαιρα τη σύσταση τακτικού στρατού. Πράγμα που άφησε την Ελλάδα στην κρισιμότερη φάση της Επανάστασης εκτεθειμένη στις δυνάμεις του Ιμπραήμ.» Θεωρώ ότι με αυτή την αναφορά δεν χρειάζεται να συμπληρώσουμε τίποτε άλλο ως προς καθεστώς που επικρατούσε την επαναστατική περίοδο στο Μοριά. Να λάβουμε μόνον υπόψη το οδοιπορικό του τακτικού σώματος μετά τα γεγονότα του Καρά Αλή στην Καλαμάτας. Με εντολή του Δ.Υ. το τακτικό σώμα μεταβαίνει Τριπολιτσά, Βασιλικά κατόπιν στα Τρίκορφα, στην πολιορκία του Ναυπλίου, στα Καλάβρυτα και τέλος στη Βοστίτσα (Αίγιο)⁷¹. Στο οδοιπορικό το τακτικό σώμα παρακολουθεί τις κινήσεις του Καρά Αλή που σκοπό έχουν την απόβαση στο Μοριά⁷². Τελικά θα γίνει το απρόσμενο με την καταστροφή του Γαλαξιδίου και ταυτόχρονα την καταστροφή του στόλου των 70 πλοίων. Από αυτά τα 30 ρυμουλκήθηκαν από τον Καρά Αλή⁷³. Τα αναφέρω όλα αυτά ώστε να φανεί και να γίνει κατανοητή η έμπειρη και ορθολογική τακτική που ακολουθούσε το τακτικό σώμα γεγονός που φόβιζε τα σώματα των άτακτων σωμάτων και τις προβλέψεις του ως προς τον αντίπαλο και κατ' επέκταση τους επικεφαλής τους. Φυσικά όλα αυτά ήταν αποτέλεσμα των έμπειρων αποφάσεων των αξιωματικών.

Ας κρατήσουμε και μια λεπτομέρεια που θα μας χρειαστεί για τα συμπεράσματα μας. Μετά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Δ.Υ. το τακτικό σώμα πέφτει σε δυσμένεια. Σύμφωνα με αναφορές τα 2/3 αναχωρούν για Κρήτη αν και δεν υπάρχουν περεταίρω πληροφορίες ως προς αυτό και το υπόλοιπο σώμα διαλύεται όπως επιθυμούσε ο πρόεδρος της κυβέρνησης Α. Μαυροκορδάτος⁷⁴. Το αξιοσημείωτο αν όχι αξιοπερίεργο είναι ότι από την ίδια κυβέρνηση θα συσταθεί εκ μονίμου βάσης τακτικό σώμα «Ο Μαυροκορδάτος θέλων να αυξήσει το τακτικόν στράτευμα και να δώσει εις αυτό μέσα υπάρξεως παρευθύς διώρισε μισθόν και τροφάς δια το σώμα και ενεπιστεύθη την διοίκησιν του εις τον συνταγματάρχην Ταρέλα...»⁷⁵. Άρα το πρόβλημα δεν ήταν το τακτικό σώμα θεωρώ αλλά το γεγονός ότι είχε την υπογραφή του Δ.Υ. Φυσικά οι διενέξεις δεν σταματούν εκεί αλλά οι προεκτάσεις τους φτάνουν και μέχρι την Κρήτη όταν θα μεταβεί εκεί ο Βαλέστ.

⁷¹ Χ. Βυζάντιος, ό. π., σ. 5,7-9

⁷² Π. Κουμάντος, ό. π., σ. 111-115

⁷³ *ΙΕΕ*, ό. π., τ. 12 (1977), σ. 183-183

⁷⁴ Χ. Βυζάντιος, ό. π., σ. 9-10

⁷⁵ Χ. Βυζάντιος, ό. π., σ. 10

Με την σχετική μας αναφορά στον Δ.Υ. έστω και συνοπτική ολοκληρώνεται και η περιγραφή των γεγονότων των δεδομένων και των εμπλεκόμενων προσώπων στα τεκταινόμενα σε ότι αφορά το πρώτο τακτικό σώμα στρατού εντός Ελλάδας.

6.4. Η οργάνωση του τακτικού σώματος

Όπως μας ενημερώνει με σχετική του επιστολή ο Βαλέστ στον φίλο του Σεβαλιέ αναλαμβάνει με εντολή του Δημητρίου Υψηλάντη την σύσταση τακτικού στρατού⁷⁶. Η εντολή δόθηκε όταν ο Δ. Υ. έφτασε στα Βέρβαινα.⁷⁷ Τα Βέρβαινα είναι οικισμός στις απολήξεις του Πάρωνα Ν.Α. της Τρίπολης διαμέρισμα βόρεια της Κυνουρίας.⁷⁸ Εκεί έχει στηθεί αρχικά στρατόπεδο για την πολιορκία της Τριπολιτσάς. Εκεί φτάνει μετά την επίσκεψη στην Ύδρα ο Δ.Υ. Αρχικά αναλαμβάνει την διοίκηση του στρατοπέδου και λαμβάνει την αρχηγεία τού εκεί στρατού, που αποτελείται από πελοποννησιακά στρατεύματα. Επιθυμώντας να συστήσει μόνιμο τακτικό στρατό με προκήρυξη του μετά από λίγες ημέρες συγκεντρώνονται μόλις 100 άνδρες *«από τους νεήλυδας Έλληνας των διαφόρων μερών της Τουρκίας»*. Κατόπιν το σώμα αυτό απομακρύνεται από την εμπόλεμη ζώνη και μεταφέρεται στην Καλαμάτα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα το συσταθέν σώμα αριθμοί 3 λόχους με 250 άντρες. Φέρουν ομοιόμορφο ιματισμό *«εν ιματίδιον μια αναζηρίς πάνινη και μια σκούφια μ' εθνόσημον τρίχρων ο δε οπλισμός και η αποσκευή εν λογχοφόρον τουφέκιον και μια πυριτοθήκη»*.⁷⁹ *«Έτσι οι αξιωματικοί και οι στρατιώτες του σώματος τούτου έφεραν την στολήν των ιερολοχιτών»*⁸⁰. Η χρησιμότητα του τακτικού στρατού επέβλεπε όχι μόνο στην πολεμική τέχνη και χρήση αλλά και στην ενσωμάτωση των άτακτων ένοπλων σωμάτων⁸¹. Πριν ο Δ.Υ αναχωρήσει για τα τρίκορφα ώστε να αναλάβει την διεύθυνση της πολιορκίας της Τριπολιτσάς παραδίδει στον Βαλέστ τη σημαία του σώματος των τακτικών. Φέρει τον αναγεννώμενο φοίνικα και την επιγραφή *«Έν τούτο Νίκα και Μάχου υπέρ Πίστεως και Πατρίδος»*, καθώς και τις τελευταίες οδηγίες για τον τρόπο συγκρότησης οργάνωσης και λειτουργίας του τακτικού στρατού στην νέα του έδρα στην Καλαμάτα⁸². Δυστυχώς δεν μπόρεσα να εντοπίσω αλλά στοιχεία της σημαίας όπως δηλαδή ο χρωματισμός. Σοβαρή επισήμανση αποτελεί το γεγονός ότι

⁷⁶ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 56

⁷⁷ Χ. Βυζάντιος Χρήστος, *ό. π.*, σ.4

⁷⁸ Φ. Βάμβα - Μ. Σταματέλατος, *Γεωγραφικό λεξικό της Ελλάδος*, χ. τ., 2012, τ. 1, σ. 132

⁷⁹ Χ. Βυζάντιος, *ό. π.*, σ. 4-5

⁸⁰ Δ. Κόκκινος, *ό. π.*, σ. 472

⁸¹ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 57

⁸² Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 66

στο σώμα αυτό ίσχυαν οι στρατιωτικοί νόμοι του Α.Υ. που είχαν εκδοθεί στο Ιάσιο και ξανατύπωσε ο Δ.Υ. την 30^η Ιουνίου στο εθνικό τυπογραφείο.^{83,84}

6.5. Το πρώτο τακτικό σώμα και η πόλη της Καλαμάτας

Γιατί όμως έγινε ως επιλογή η πόλη της Καλαμάτας. Η απάντηση έρχεται και προτείνεται από μια δυνατή φυσιογνωμία της φιλικής εταιρείας τον Ιωάννη Φιλήμων. Η Καλαμάτα επιλέγεται διότι είναι μακριά από τα μέτωπα σε ήρεμη κατάσταση καθώς και διότι είναι παραθαλάσσια πόλη. Με βάση αυτό ως γεγονός μπορεί επίσης να δέχεται εύκολα τα πολεμικά εφόδια από την Τεργέστη ώστε να μεταβαίνουν εύκολα προς παράδοση στον Δ.Υ⁸⁵. Μήπως αυτός ο στρατιωτικός ισχυρισμός ακόμη και σήμερα μας κατευθύνει σε μια εντελώς σύγχρονη πολεμική τακτική? Μα και βέβαια ναι με ένα πολύ μεγάλο ναι. Ας αναλογιστούμε τακτική πολέμου 1821 σε εφαρμογή του 2021. Η απάντηση και ο συσχετισμός κατά την άποψη μου είναι ο εξής.

Πρόσφατα δεν έγινε συμφωνία για τον εκσυγχρονισμό της 120 Π.Ε.Α. (το εκπαιδευτικό αεροδρόμιο στην Καλαμάτα) σε συνεργασία με το Ισραήλ; Η βάση φυσικά υφίσταται εδώ και χρόνια. Να θυμίσω ότι η αρχική ιδέα ήταν από τους Άγγλους στο μικρό αεροδρόμιο της Τριόδου έξω από την Μεσσήνη. Μια από τις πρώτες τεκμηριωμένες απόψεις είναι διότι η περιοχή μας παρουσιάζει ελάχιστο αεροπορικό φορτίο από πολιτικά αεροσκάφη. Το αεροδρόμιο βρίσκεται σε μια περιοχή απομακρυσμένη από τα μέτωπα και σε ασφαλές σημείο. Αφετέρου η πρόσβαση προς τα αεροδρόμια Σούδας και Άραξου Ανδραβίδας είναι η πλέον κοντινότερη και φυσικά υπάρχει είδη αγωγός υποθαλάσσιος για ανεφοδιασμό καυσίμων. Όλα τα κριτήρια όπως και τότε. Αυτό ως συσχετισμός του τότε πριν 200 χρόνια και πόσο καλά γνώριζε την στρατιωτική ο Δ.Υ.

Μετά από αυτό το τακτικό σώμα φτάνει αμέσως σε δύναμη 500 ανδρών με τον Βαλέστ υπεύθυνο που προάγεται σε Συνταγματάρχη. Φυσικά η εισροές είναι και από φιλέλληνες αλλά και ομογενείς από όλη την Ευρώπη. Το ίδιο θα γίνει φυσικά και με την νέα εκπαιδευτική αεροπορική μας βάση σε λίγο. Φυσικά τώρα δεν θα καταφθάνουν φιλέλληνες για να εκπαιδευτούν.

⁸³ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 77

⁸⁴ Ι. Μιχαηλίδης, *1821 η Γέννηση ενός Έθνους Κράτους*, Αθήνα 2010, τ. 3, σ. 130-131

⁸⁵ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 67

Ο τακτικός στρατός δεν διέθετε στρατώνες επιμελητεία και ταμείο. Όλες οι συναφείς υπηρεσίες παρέχονταν εθελοντικά από τους κάτοικους της Καλαμάτας βασιζόμενες στο πατριωτικό τους καθήκον. Με βάση αυτό ως γεγονός δεν μπορούμε να εντοπίσουμε και κανένα κτήριο προς τέτοια χρήση. Φυσικά θα πρέπει να υπήρχε και κάποιο κτήριο για διοικητήριο. Επίσης το τακτικό σώμα ήταν στελεχωμένο και με ιατρούς και χειρουργούς, που δεν έχουμε καμία αναλυτική αναφορά.

Θα πρέπει όμως να κατανοήσουμε τι δομικό στοιχείο διέθετε η πόλη τότε με βάση τα πληθυσμιακά της δεδομένα. Έτσι η θέση των οικιών βρισκόταν σε μικρή περίμετρο από το κάστρο και προς τα νότια μόλις λίγο μετά το σπίτι του Αρναούτογλου στα νότια της σημερινής πλατείας (λίμνης) Φραγκόλιμνας και Ανατολικά μέχρι την πλατεία Μαυρομιχάλη και δυτικά δίπλα από το ποτάμι. *«Τόσο στις περιγραφές των ξένων περιηγητών όσο και στις γκραβούρες της εποχής κυριαρχεί το μεσαιωνικό Κάστρο της, δίπλα στα χειμαρρώδη νερά του Νέδοντα και σε απόσταση μισής ώρας από τη θάλασσα, χωρίς όμως οδική σύνδεση με αυτήν. Εδώ υπήρχαν οι πρώτοι οικισμοί της Καλαμάτας: Η κυρίως πόλη, στα ριζά του Κάστρου, γύρω από τους τότε ναϊσκούς των Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, Υπαπαντής, Αγίου Γεωργίου (ΝΑ του Κάστρου), Αγίου Αθανασίου (στη διασταύρωση των οδών Υπαπαντής και Μητροπολίτου Μελετίου), Αγίου Νικολάου παλαιού (στην πλατεία Φραγκόλιμνας), Αγίων Αποστόλων και ένα προάστιο, τα Καλύβια, απέναντι από το Κάστρο, δυτικά του Νέδοντα».*⁸⁶ Η έκταση από το κάστρο μέχρι την παραλία παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά. *«Με εξαίρεση τη γύρω από το Κάστρο περιοχή, η υπόλοιπη κατηφορική έκταση προς την ακτή ήταν ένας απέραντος κάμπος γεμάτος λίμνες και τέλματα, που σχηματιζόνταν από τα όμβρια ύδατα και τις διακλαδώσεις του Νέδοντα».*⁸⁷ Φυσικά δεν υπήρχε η δυνατότητα μεγάλων κτιρίων ώστε να χρησιμοποιηθούν για στρατώνες. Η άλλη εκδοχή για να ανάγουμε κάποια στοιχεία είναι αν διερευνήσουμε που υπήρχαν οι στάβλοι για τις ανάγκες του σώματος. Κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας, η Καλαμάτα εξακολούθησε να παραμένει μια ασήμαντη σε μέγεθος, κτίσματα και οικονομική σημασία πόλη. Το 1805 είχε μαζί με το προάστιο των Καλυβίων 400 οικογένειες, από τις οποίες έξι μόνο ήταν τουρκικές. Με βάση πάντως τα πληθυσμιακά δεδομένα μάλλον πρόκειται για μικρή πόλη⁸⁸. Μια

⁸⁶ Παράρτημα 21. Κάτοψη της Καλαμάτας από Diamant Γεωμέτρης 1836

⁸⁷ Α. Μηλίτση –Χ. Θεοφιλοπούλου, *Καλαμάτα οδοιπορικό σε πλατείες και δρόμους της πόλης μέσα από τα τεκμήρια δημόσιων και ιδιωτικών αρχείων 1830 – 1940*, Καλαμάτα 2010, σ.13

⁸⁸ Α. Μηλίτση -Χ. Θεοφιλοπούλου, *ό. π.*, σ.13

πανοραμική άποψη της πόλης⁸⁹ και τα σχέδια του 1836 θα μας δια φωτίσει κάπως. Για να κατανοήσουμε λίγο τα ρυμοτομικά μεγέθη της εποχής θα αναφερθώ λίγο στο σχέδιο αυτό⁹⁰. Το 21 (πάνω μέρος) αντιστοιχεί στην άκρη του κάστρου όχι στην πύλη αλλά ποιο δυτικά. Μάλλον είναι το ακραίο αριστερό τμήμα που βλέπουμε σήμερα από το προαύλιο της υπαπαντής. Το 2 (κάτω) είναι η σημερινή περιοχή του ναού της Υπαπαντής. Εκεί βρισκόταν η πρώην Καζάρμα ο πρώτος στρατώνας οπλιτών της χωροφυλακής τα επόμενα χρόνια. Το 11 (πάνω δεξιά) ήταν το τζαμί όπου μετ' επαναστατικά στεγάστηκε το τυπογραφείο της εφημερίδας Σάλπιγξ Ελληνική⁹¹. Βρίσκεται σήμερα μια σχετική πινακίδα στην άνοδο προς την πύλη του κάστρου στον τοίχο του Αλεξανδράκιου γηροκομείου που αναγραφεί την θέση αυτή. Τέτοια μικρά σπιτάκια υπήρχαν μέχρι το 1836.

6.6. Το στρατηγικό σχέδιο του Καρά Αλή και η προσπάθεια απόβασης στην Καλαμάτα

Στην σκέψη του έμπειρου πλέον αξιωματικού Βαλέστ υπήρχε η άποψη ότι ελλοχεύει ο κίνδυνος τούρκικης απόβασης στις εκτεταμένες αμμώδεις παραλίες της Καλαμάτας. Βέβαια τελευταία γραμμή άμυνας θα ήταν το κάστρο το οποίο είχε επισκευαστεί και ανακατασκευαστεί από την εποχή της Β' ενετοκρατίας το 1715. Βέβαια προφανώς και ο Δ.Υ. γνώριζε το ενδεχόμενο αυτό για αυτό και έστελλε απεσταλμένους στην Καλαμάτα τους Τυπάλδο Γεώργιο και Πονηρόπουλο Νικόλαο να συζητήσουν με τον Βαλέστ το θέμα της διαπραγμάτευσης της παράδοσης των κάστρων.⁹² Γιατί όμως επιδίωκαν να συμβεί γρήγορα αυτό. Η ερμηνευτική που δίνω είναι η εξής. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την απεμπλοκή δυνάμεων από την πολιορκία τους ώστε να ξεκαθαρίσει το θέμα, αλλά και να ισχυροποιηθεί στρατιωτικά ο Μοριάς στο σύνολο του. Αυτή ήταν θεωρώ η στρατηγική του Δ.Υ.

Η απόβαση σύμφωνα με την στρατιωτική εξίσωση ήταν βέβαιη και αυτό διότι θα έπρεπε να γίνει ανεφοδιασμός στα κάστρα του Μοριά. Τα κάστρα στα οποία είχαν εγκλωβιστεί οι τούρκοι ήταν του Ναυπλίου, του Ακροκόρινθου, η Μονεμβασιά, το Νεόκαστρο της Πύλου, Μεθώνης, Κορώνης, Πατρών και Ναυπλίου⁹³. Με δεδομένο αυτό, ήταν σχεδόν βέβαιο ότι δεν μπορούσαν να καλυφτούν όλα αυτά τα

⁸⁹ Παράρτημα 22. Καλαμάτα 1680

⁹⁰ Παράρτημα 21. ό. π.

⁹¹ Δ. Σταματόπουλος, *Καλαμάτα 2600π.χ-1836 μ. χ.*, Κατερίνη 1996, σ. 98-100

⁹² Π. Κουμάντος, ό. π., σ. 81-82

⁹³ Π. Κουμάντος, ό. π., σ. 84

μέτωπα πολιορκίας. Για το λόγο αυτό έπρεπε να επισπευστούν και οι παραδώσεις στα κάστρα. Έτσι θα γινόταν και η απομάκρυνση των τούρκων από το Μοριά. Το τι έγινε και πως έγιναν οι παραδώσεις και αν τηρήθηκαν οι όροι είναι εκτός του παρόντος θέματος.

Οι πρώτες υποψίες του Βαλέστ, αλλά και του Δ.Υ.⁹⁴ αρχίζουν να επαληθεύονται με βάση όσα αναφέρθηκαν περί πολιορκίας στα κάστρα και συσχετισμών δυνάμεων. Πράγματι στις 9 Ιουλίου⁹⁵ εμφανίζεται ο τουρκικός στόλος του Καρά Αλή. Έτσι επιβεβαιώνεται κάθε ανησυχία. Το σχέδιο του κατά την ερμηνευτική μου ήταν να δημιουργήσει πιέσεις στα πολιορκούμενα παράκτια οχυρά. Έτσι θα αναγκάζονταν οι Έλληνες να εξασθενήσουν την δύναμη πολιορκίας της Τρίπολης ώστε να ενισχύσουν τις μικρές παράκτιες δυνάμεις τους. Με αυτό ως δεδομένο οι τούρκοι θα δοκίμαζαν έξοδο από την Τρίπολη. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα μια γενικευμένη κατάσταση, οπότε από πολιορκητές οι Έλληνες θα γινόταν κυνηγημένοι. Επίσης να λάβουμε υπόψη μας και την πίεση που θα ασκούσαν τα τούρκικα στρατεύματα με την κάθοδο τους στην Ρούμελη και στον Μοριά. Καθοριστικό ρόλο στο όλο σχέδιο λοιπόν είχε ο ελληνικός στόλος που θα έπρεπε να παρεμποδίσει κάθε προσπάθεια τούρκικης προσέγγισης στην παράκτια ζώνη του Μοριά και οι ελληνικές δυνάμεις στη Ρούμελη. Ας δούμε όμως το θέμα της κινητικότητας του τούρκικου στόλου.

Η πρώτη προσπάθεια εξόδου γίνεται 9-6-1821 όπως αναφέραμε. Ο ελληνικός στόλος βρίσκει τον Καρά Αλή στο Κουσάντασι με προορισμό την Σάμο που θα μετέφεραν πολεμοφόδια και στρατό. Εκεί τα τούρκικα μεταγωγικά έχουν τις πρώτες απώλειες. Τα 7 από αυτά πέφτουν στις ακτές και τα 2 καήκαν από τους τούρκους.

Η δεύτερη απόπειρα για τον Καρά Αλή έγινε στις 2-8-1821 πλέοντας προς τη Λέρο. Δεν είχε όμως κανένα αποτέλεσμα εφόσον οι δυο στόλοι ελλήνων τούρκων δεν συναντήθηκαν οπότε έπλευσε στα Δαρδανέλια.

Η τρίτη και φαρμακερή όπως λέει και ο λαός μας. Η προσπάθεια αυτή ξεκινάει περί τα μέσα Αυγούστου του 1821. Με εντολή του Σουλτάνου ο Καρά Αλή θα πρέπει να επισιτίσει τα φρούρια και να ενισχύσει τις δυνάμεις του Μπευράν Πάσα που κατέβαινε ταχύτατα από την Μακεδονία. Τα 19 τουρκικά πλοία καταφθάνουν στη Ρόδο και ενώνονται με την Αιγυπτιακή μοίρα του Ισμαήλ Γιβραλτάρ. Στην Ρόδο

⁹⁴ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 110

⁹⁵ *ΙΕΕ*, τ. 12 (1975-2000), σ. 170

αγγλικός δρόμωνας ενημερώνει για την αδράνεια των ελληνικών πλοίων λόγω διενέξεων. Επίσης ο Άγγλος πλοίαρχος παρέδωσε στον Καρά Αλή γράμματα από την ναυτική μοίρα του Μούτρου και τους αποκλεισμένους στα κάστρα Μεθώνης και Κορώνης. Ταυτόχρονα με όλα αυτά ένα άλλο αγγλικό πλοίο προερχόμενο από το Αλγέρι ενημερώνει τον Καρά Αλή ότι 6 Αλγερινά πλοία είναι έτοιμα να συνδράμουν στην εκστρατεία του. Έτσι όλο αυτό το ασκέρι αναχωρεί και 23-25 Αυγούστου βρίσκεται στην Μονεμβασία, χωρίς δυνατότητα προσέγγισης. Ο στόλος συνεχίζει την πορεία του και επισιτίζει τα κάστρα Κορώνης και Μεθώνης, ιδού το πρώτο πλήγμα. Μετά από όλα αυτά μοίρα από 15 πλοία του στόλου πλέει στον Μεσσηνιακό κόλπο. Έτσι ο Καρά Αλή αποφασίζει να κάνει απόβαση στην Καλαμάτα προς εφαρμογή του σχεδίου του που αναφέραμε πριν. Το σχέδιο του Βαλέστ μπαίνει σε εφαρμογή. Είναι 26 Αυγούστου 1821 (παλαιό ημερολόγιο) το πρωί όταν οι αποβατικές βάρκες ετοιμάζονται να αποβιβαστούν. Η Καλαμάτα δεν διέθετε τότε λιμάνι για αυτό και η απόβαση πήγε να γίνει με βάρκες. Ο σχηματισμός όμως που έχει σχεδιάσει ο Βαλέστ με 2-3 λόχους μαζί με τους 100 μανιάτες υπό τον Παναγιώτη Μπούρτζινο δίνουν την εντύπωση οργανωμένου και πολυπληθή στρατού⁹⁶. Φέρουν ενιαία στρατιωτική ένδυση και δυο πεδινά πυροβόλα. Ο σχηματισμός μαζί με τον ρυθμό των τυμπάνων δίνουν την εντύπωση πολυπληθούς καλά οργανωμένου στρατού. Έτσι ο Καρά Αλή αναβάλλει την προσέγγιση της ακτής επηρεαζόμενος και από τους δισταγμούς των γενίτσαρων. Την νύχτα ο Βαλέστ τοποθετεί το σώμα πίσω από τους αμμόλοφους και τα καλάμια σε αραιή διάταξη. Η δεύτερη αποβατική προσπάθεια έγινε την επόμενη 27-8-1821 από 1 Αιγυπτιακή φρεγάτα 1 σκούνα 8 κορβέτες και μπρίκια. Πάλι με βάρκες έγινε προσπάθεια αλλά βλέποντας το μέτωπο που είχε αντιτάξει ο Βαλέστ επιστρέφουν στα πλοία τους και υποχωρούν. Ο κίνδυνος όμως δεν έχει αποφευχθεί. Μετά από την αποτυχημένη αυτή προσπάθεια ο Καρά Αλή κατευθύνεται στις Κιτριές. Εκεί ελλιμενίζονται δυο σπετσιώτικα καράβια του Νικολάου Μπόταση και Αναστάση Ανδρούτσου. Ο όρμος των κιτριών⁹⁷ αποτελεί έναν φυσικό πολύ κλειστό κολπίσκο εκεί οι σπετσιώτες όταν είδαν τις απειλητικές διαθέσεις των τούρκων αποβίβασαν τα πυροβόλα των караβιών στην ξηρά και τα τοποθέτησαν δεξιά και αριστερά στα βράχια του κολπίσκου. Στην προσπάθεια αποβίβασης με λέμβους από τους τουρκαλάδες οι έλληνες απάντησαν με ραγδαίο κανονιοβολισμό. Έτσι και αυτή η προσπάθεια απέτυχε και ο Καρά Αλή επέπλευσε για την Ζάκυνθο. Εδώ να

⁹⁶ *ΙΕΕ*, τ. 12 (1975-2000), σ. 170, 172

⁹⁷ Παράρτημα 23. Ο όρμος των Κιτριών

σημειώσουμε ότι οι Σπετσιώτες και τα πληρώματα είχαν φτάσει στην Καλαμάτα μετά από πρόσκληση του Βαλέστ⁹⁸.

6.7. Η διερεύνηση της πιθανής θέσης των συμβάντων στην παραλία της Καλαμάτας

Για το που έγινε ακριβώς η προσπάθεια απόβασης των τούρκων του Καρά Αλή και των Αιγυπτίων δεν υπάρχουν αναφορές. Για να δοθεί απάντηση σε αυτό λαμβάνονται υπόψη τα εξής

1. Τα στοιχεία για την ρυμοτομία της πόλης της Καλαμάτας γύρω από το κάστρο που αναφέραμε ποιο πριν
2. Το γεγονός και ως δεδομένο ότι στην Καλαμάτα δεν υπήρχε οργανωμένο λιμάνι την εποχή εκείνη
3. Το ανάγλυφο της περιοχής της παραλικής ζώνης της Καλαμάτας δηλαδή προσχώσεις εκβολές μικρών ποταμών κ.λ.π.

Αποκλείουμε την παραλιακή ζώνη δυτικά της Καλαμάτας. Αυτό διότι εκεί, οι εκβολές του ποταμού ή χειμάρρου Νέδωνα δημιουργούσαν ένα περιβάλλον με λίμνες. Μην ξεχνάμε ότι και μέχρι σήμερα η περιοχή ονομάζεται Νισάκι. Αρά από αυτή την κατεύθυνση και να μην υπήρχε νερό λόγω καλοκαιριού οι νεροφαγές θα είχαν δημιουργήσει ένα δυσπρόσιτο ανάγλυφο άρα και καθυστερημένη πρόσβαση και δυνατότητα σύνταξης στρατού. Έτσι οι πιθανές περιοχές είναι δυο.

Η πρώτη παραλιακή ζώνη είναι μεταξύ σημερινού λιμανιού και μέχρι το ξενοδοχείο Filoxenia. Είναι και η πλέον πιθανή με το μεγάλο φυσικά παραλιακό της εύρος αλλά προφανώς θα υπήρχε κάποιο σημείο που θα είχε κάπως εξομαλυνθεί για να πλησιάζουν οι βάρκες από τα μεγάλα καράβια.

Η δεύτερη πιθανή θέση είναι στην παραλιακή ζώνη του Αλμιρού. Όμως υπάρχει το ενδιάμεσο χερσαίο ερμητικό και κατακόρυφα βραχώδες μέρος της βέργας που δεν επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση στην συνέχεια στην παραλιακή ζώνη της πόλης της Καλαμάτας. Επίσης εκεί βρίσκεται και ο γνωστός πύργος του Παναγιώταρου με ότι μπορεί να σήμαινε αυτό ως αμυντικό στοιχείο την εποχή εκείνη. Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η πιθανή θέση είναι στο πρώτο παραλιακό μέτωπο. Υπάρχει επίσης και μια λεπτομέρεια. Η ανατολική αυτή περιοχή της Καλαμάτας μέχρι την σημερινή Λακωνικής και γνωστή ως Μπαριάμαγα

⁹⁸ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 101, 96 και Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, τ. 2, σ. 80-86

(Μπαριάμ-Αγά), παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα. Αν παρατηρήσουμε προς τα νότια δεν έχουμε οπτική επαφή με την παραλία. Αυτό συμβαίνει διότι η περιοχή Μπαριάμ Αγά βρίσκεται χαμηλότερα από τις ακτές με ότι συνεπάγεται αυτό ως ευνοϊκό ανάγλυφο εδάφους για συλλογή υδάτων. Για αυτό και η σχετική περιγραφή που τοποθετεί «*Την νύχτα ο Βαλέστ τοποθετεί το σώμα πίσω από τους αμμόλοφους και τα καλάμια σε αραιή διάταξη*» Έτσι την εποχή εκείνη δεν θα ήταν εύκολη η πρόσβαση και ελεύθερη από το παραλιακό μέτωπο και προς τα βόρεια σε όλα τα σημεία αφού υπήρχαν αμμόλοφοι και καλάμιώνες όπως αναφέρεται⁹⁹, άρα κατά συνέπεια και λασπότοποι. Βέβαια ένα σύνολο 300 ανδρών είναι δύσκολο να φανεί ως μεγάλος όγκος στρατού. Σημασία πάντως έχει ότι η κίνηση του Βαλέστ δημιούργησε ανασφάλεια στον Καρα Αλή και το κακό αποφεύχθηκε.

Λαμβάνοντας υπόψη μας όλα αυτά τα στοιχεία για την παραλία στο παράκτιο μέτωπο είναι η πρώτη πιθανή ζώνη. Αντικρούει όμως στο γεγονός διότι ποιο πάνω έχουμε την ζώνη Μπαριάμ Αγά αφενός και αφετέρου 2 απορροές υδάτων στην ανατολική αυτή πλευρά του κόλπου. Αυτό σημαίνει ότι ενώ θα ήταν πανεύκολη και ανεμπόδιστη η έκβαση στην απέραντη αυτή παραλία, οι απορροές των υδάτων τότε και η μικρή βραχώδης και απόκρημνη ζώνη θα καθυστερούσαν το σώμα που σημαίνει θα έχανε το πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού. Ας μην ξεχνάμε ότι στην ερμηνευτική μας θα πρέπει να μπορούμε στην λογική και τα δεδομένα της εποχής εκείνης μόλις πριν 200 χρόνια. Δηλαδή ότι τα καράβια είχαν μόνο πανιά, οι βάρκες μόνο κουπιά και οι στρατιώτες στην περίπτωση μας μετακινούνταν μόνο πεζοί. Αποκλείοντας αυτή τη ζώνη η επόμενη αποκλειόμενη ζώνη όπως αναφέραμε είναι η δυτική παραλία της πόλης στις εκβολές του Νέδονα μας δίνει ένα απρόσιτο σημείο πρόσβασης. Αυτό που μένει τελικά είναι η λεγόμενη (ζώνη προσέγγισης καρά Αλή). Όμως και εκεί τα δεδομένα μας είναι ευνοϊκά αφού ακόμη και σήμερα υπάρχουν δυο απορροές υδάτων γεγονός που δημιουργούσε για την εποχή εκείνη αποτρεπτική μετάβαση. Με δεδομένη και την υψομετρική διαφορά με την θάλασσα στην περιοχή των απορροών σημαίνει ότι το ανάγλυφο ήταν ακόμη ποιο δυσπρόσιτο. Αρά η εκμεταλλεύσιμη συνεπώς ζώνη είναι ένα σχετικά μικρό κομμάτι που αφορά την παραλιακή ζώνη από το σημερινό πανελλήνιο μέχρι την εκκλησία στην παραλία. Μικρή ζώνη για την εποχή μας, αλλά για τα δεδομένα του Βαλέστ η ζώνη αυτή ήταν τεράστια και ειδικά όταν θα έπρεπε να προκαλέσει μια ψευδαίσθηση τακτικού

⁹⁹ Κουμάντος Παναγιώτης, ό. π., σ. 100

στρατού μεγάλου όγκου και αποτρεπτικής ισχύος. Σημειολογικά να υποθέσουμε και να καταλήξουμε ότι το πιθανό σημείο απόβασης θα πρέπει να ήταν λίγο δυτικότερα της εκκλησίας που βρίσκεται ακόμη και σήμερα μια μικρή χαμηλή προβλήτα. Αυτό διότι στο σημείο αυτό είναι τα πλέον ρηγά νερά του κόλπου, (σύμφωνα με ναυτικούς χάρτες) γεγονός ευνοϊκό για βάρκες. Αν θέλουμε όμως να είμαστε ποιο ρεαλιστικοί στο σκεπτικό μας θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και μια επιπλέον λεπτομέρεια. Οι τυχόν μεταγενέστερες προσχώσεις που μπορεί να έγιναν από φυσικές ετοιές ή τεχνητά. Έτσι προφανώς μας απομένει μια πρώην παράκτια ζώνη και νυν χερσαία σε εύρος από τον πανελλήνιο (οδός Ακρίτα) μέχρι την εκκλησία και σε πλάτος που φτάνει μέχρι την παράλληλη οδό της Ακρίτα την οδό Κρήτης. Έτσι αν βρεθείτε σε αυτό το σημείο της παραλίας απολαμβάνοντας τη βόλτα σας στοχαστείτε για μια στιγμή τι συνέβη σαν φέτος τον Αύγουστο και πριν 200 χρόνια από έναν ξένο για τον τόπο μας. Δεν αξίζει έστω και μια τιμητική μαρμάρινη πλάκα που να αναφέρει το ιστορικό γεγονός και ποιος μας γλύτωσε από την βέβαιη αυτή συμφορά;

6.8. Γεγονότα και συμπεράσματα για το τακτικό σώμα της Καλαμάτας

Όπως είχα αναφέρει και στην εισαγωγή σκοπιμότητα της εργασίας στο δεύτερο σκέλος της είναι να απαντήσει στα εξής:

1. Γιατί δόθηκε εντολή να δημιουργηθεί αντίστοιχο σώμα στα Βέρβενια και στην συνέχεια να μεταφερθεί στην Καλαμάτα?
2. Το σώμα στη Καλαμάτα κατάφερε τα προσδοκώμενα?
3. Αξιοποιήθηκαν αυτά τα αποτελέσματα της απόβασης του Καρά Αλή ναι όχι και γιατί?
4. Ποια τα συμπεράσματα από το περίπλοκο του τουρκικού στόλου.

Ως προς το πρώτο ερώτημα θεωρώ ότι δόθηκε η απάντηση σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται.

Στο δεύτερο ερώτημα εάν το σώμα στη Καλαμάτα κατάφερε τα προσδοκώμενα θεωρώ ότι αρχικά κατάφερε να αποκρούσει την απόβαση του Καρά Αλή. Αν και ως γεγονός ιστορικά έχει περάσει στα ψηλά γράμματα¹⁰⁰, η παραπομπή

¹⁰⁰ Π. Νίκας, *Μεσσηνία από τα χρόνια της τουρκοκρατίας στο ελεύθερο ελληνικό κράτος*, Διατριβή μεταπτυχιακής ειδίκευσης Νεότερη και σύγχρονη Ιστορία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα 2020, σ. 32

που μας δίνεται από την συγκεκριμένη πηγή¹⁰¹ σε μόλις 2 σελίδες προφανώς δεν μας δίνει και πολλά δεδομένα. Άλλωστε λόγω πανδημίας δεν υπήρχε πρόσβαση σε καμία βιβλιοθήκη ώστε να υπάρχει δυνατότητα περαιτέρω διερεύνησης της περίπτωσης. Υποθετικά φυσικά δεν μπορούμε να απαντήσουμε ως ερευνητές τι θα συνέβαινε εάν η προσπάθεια του Καρά Αλή είχε θετικά αποτελέσματα. Μια απαραίτητη λεπτομέρεια είναι ότι Καρά Αλή «*διατρίψας επί μια εβδομάδα στα μεσσηνιακά παράλια απέπλευσε εις πάτρα μη δυνηθείς να κάμει απόβασιν εις την Καλαμάταν*»¹⁰². Αυτή η μικρή λεπτομέρεια αναδεικνύει και το ότι υπήρχε έντονος σχεδιασμός ειδικά για μια επιτυχημένη απόβαση στην Καλαμάτα. Απόβαση έγινε και στο Γαλαξίδι όμως δεν παρέμειναν τα στρατεύματα του Καρά Αλή αλλά μετά την καταστροφή του στόλου απέπλευσαν. Τα δεδομένα αυτά μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η απόβαση της Καλαμάτας ήταν καθοριστική διότι μόνο έτσι θα μπορούσε να λειτουργήσει ως σκούπα από κάτω προς τα πάνω. Επίσης ήταν κοντά στα υπόλοιπα κάστρα. Ούτε λόγο ούτε πολύ ήταν μια πρότερη κατάσταση του σχεδίου του Ιμπραήμ.

Ως προς το τρίτο ερώτημα του κατά πόσο αξιοποιήθηκαν αυτά τα αποτελέσματα της απόβασης του Καρά Αλή ναι όχι και γιατί στρατηγικά θεωρώ ότι ουδείς ασχολήθηκε με το θέμα παρά μόνο ο Δ.Υ. Αυτό άλλωστε αποδεικνύεται και από την πορεία που ακολούθησε το τακτικό αυτό σώμα παρακολουθώντας κατά βήμα την πορεία του καρά Αλή μέχρι να απομακρυνθεί από το Μοριά όπως περιγράψαμε προκαλώντας βαρύ πλήγμα στον ελληνικό στόλο με την καταστροφή του Γαλαξιδίου. Εάν είχε επιτραπεί στον έμπειρο φιλέλληνα Baleste να ολοκληρώσει το έργο του και να συστήσει τακτικό στρατό στην αρχή της Επανάστασης, η εξέλιξη του αγώνα θα ήταν εντελώς διαφορετική. Εδώ όμως να συνειδητοποιήσουμε κάτι πολύ σημαντικό που μας διδάσκουν τα ίδια τα γεγονότα ως προς τον αντίπαλο.

Πάνω στην ίδια φιλοσοφία και τακτική του Καρά Αλή πάτησε και επανέλαβε ο Ιμπραήμ τα επόμενα χρόνια. Πάλι και αυτός βασίστηκε στο σκεπτικό απόβασης στην νότια πλευρά του Μοριά. Αυτό αποδεικνύει ότι οι οργανωμένοι στρατοί είχαν ή εκπονούσαν σχέδια βασιζόμενα σε προηγούμενες εφαρμογές με βελτιωμένες μεθόδους. Άλλωστε ο στρατός του Ιμπραήμ ήταν στελεχωμένος από τους καλύτερους των καλύτερων αξιωματικούς του γαλλικού στρατού. Έτσι το μοναδικό αντίδοτο σε κάθε περίπτωση θα ήταν ένας επιχειρησιακός σχεδιασμός από

¹⁰¹ Γ. Αναπλιώτης, *Το ημερολόγιο του Αγώνος της ελευθερίας εν Μεσσηνία (1816-1828)*, Καλαμάτα 1971, σ. 59-60

¹⁰² Δ. Δουκάκη, *Μεσσηνιακά και δια περί Φαρών και Καλαμάτας*, Εν Αθήναις, 1903, σ. 233

ανθρώπους που γνώριζαν από ευρωπαϊκή πολεμική τακτική. Ο Βαλέστ ήταν ο άνθρωπος που είχε αυτές τις στρατιωτικές γνώσεις. Για το λόγο αυτό και πήγε στην Κρήτη πέρα από τους γνωστούς πολιτικούς παράγοντες που επικρατούσαν και οδήγησαν στην διάλυση αυτού του τακτικού σώματος.

Ακόμη χειρότερα, οι οπλαρχηγοί αντίπαλοι του Δ. Υ. είχαν εναντιωθεί στη σύσταση τακτικού στρατού και παρουσίαζαν το επάγγελμα του τακτικού στρατιώτη αντιπαθές. Η σφοδρή εναντίωση των άτακτων αρματολών σε κάθε έννοια οργάνωσης και στρατιωτικής πειθαρχίας εμπόδισε την ελληνική κυβέρνηση να επιτύχει έγκαιρα τη σύσταση τακτικού στρατού. Πράγμα που άφησε την Ελλάδα στην κρισιμότερη φάση της επανάστασης εκτεθειμένη στις δυνάμεις του Ιμπραήμ αργότερα.¹⁰³ Όμως δεν ήταν το μόνο λάθος υπήρξε κατ' επέκταση και υποτίμηση στις στρατιωτικές εκτιμήσεις του αντιπάλου στο θέμα αυτό.

Δεν προκύπτουν στοιχεία αλληλογραφίας από τα αρχεία της ελληνικής παλιγγενεσίας που να σχετίζονται με το τακτικό σώμα της Καλαμάτας αφού αρχίζουν από το 1822 ενώ τα γεγονότα που μας αφορούν έχουν δράση του 1821.

Από σχετικά έγγραφα¹⁰⁴ δεν υπάρχουν πληροφορίες εφοδιασμού πυρομαχικών για το στρατόπεδο της Καλαμάτας. Η συγκεκριμένη πηγή μετά από διερεύνηση προκύπτει ότι είναι και η μοναδική ως προς τον τίτλο του βιβλίου. Προκύπτει δηλαδή ένα τεράστιο κενό ως προς τα πυρομαχικά του αγώνα του 1821. Το βιβλίο έγινε δωρεά από την Έλλη Καχριμάνη τρισέγγονη των Σπηλιοτόπουλων στον Ν. Τυπάλδο (έγκριτος κρητικός βιβλίων) το 1978. Ο Τυπάλδος υιοθέτησε ένα γιο ο οποίος πέθανε. Όμως κληροδότησε την γυναίκα του γιου του μαζί με το παιδί της. Η βιβλιοθήκη του Τυπάλδου δωρίστηκε στον εκπαιδευτικό Τρύφωνα Κοσμόπουλο. Αυτός στην συνέχεια έδωσε το συγκεκριμένο βιβλίο στον Περικλή Νικητόπουλο (Μέλος του συνδέσμου εφέδρων αξιωματικών Μεσσηνίας) πριν 10 χρόνια. Τέλος αυτός με την σειρά μου το παρέδωσε 20-5-2020, ως ένα αξιοποιήσιμο εργαλείο στις ιστορικές μου έρευνες.

Ένα ενδιαφέρον στοιχείο υπάρχει μόνο σχετικό με την έρευνα μας. Απόσπασμα επιστολής από τον Αφεντούλιεφ που ζητάει από τους αδελφούς Σπηλιοτόπουλους να στείλουν πυρίτιδα στην Κρήτη. Εκεί υπάρχει και η πληροφορία ότι *«Κατά τον Σεπτέμβριο διορίζεται υπό του Υψηλάντου αρχηγός των πολεμικών*

¹⁰³ Κ. Ταβουλάρη, *ό. π.*

¹⁰⁴ Ε. Σπηλιοτόπουλου, *Τα πυρομαχικά κατά τον Αγώνα του 1821*, Αθήνα 1972, σ.30-62

*επιχειρήσεων εις Κρήτην ο Αφεντούλιεφ*¹⁰⁵. Ο Αφεντούλιεφ. εμπλέκεται και συνδέεται με τον J.B. και τον Δ.Υ. σε ένα πολύ ζόρικο κουβάρι επαφών και διπλωματικών συσχετισμών σχετικά με την απελευθέρωση της Κρήτης.

¹⁰⁵ Ε. Σπηλιωτόπουλου, *ό. π.*, σ.30

Ζ' Κεφάλαιο

Πρόσωπα-γεγονότα και ιστορικά συμπεράσματα

7.1. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης

Πολύ πρόσφατα διατύπωσα την άποψη μου με ένα πολύ λαϊκό τρόπο με την εξής φράση: «*Χωρίς Αλέξανδρο Υψηλάντη επανάσταση γιοκ*» Αυτό με βεβαιότητα παρόλα τα λάθη που μπορεί να έκανε και να οδήγησαν στα γνωστά αποτελέσματα στις παραδουνάβιες περιοχές. Θα μπορούσαμε να αναφερθούμε ποιες είναι οι αποφάσεις του Ισμαηλίου που ελήφθησαν και γιατί δεν πραγματοποιήθηκαν. Στις αιτίες της αποτυχίας του Α.Υ. και τα θετικά τους σημεία.¹⁰⁶ Όμως ο Α.Υ. με πάσα βεβαιότητα συνέβαλε στον ξεσηκωμό του γένους. Άλλωστε ενώ έχει γίνει η δική μου τοποθέτηση στον ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η σχετική πρόσφατη αναφορά.¹⁰⁷

Δεν γνωρίζουμε τι απρόβλεπτες συνέπειες μπορεί να είχαν οι απόψεις του Καποδίστρια για τον ξεσηκωμό του γένους στον επόμενο ρωσοτουρκικό πόλεμο. Ίσως και να μην ήμασταν μέσα στην νέα μοιρασιά, αρά και στις διεκδικήσεις του μεγάλου ασθενή και του ανατολικού ζητήματος. Αυτή είναι μια πολύ καίρια διαπίστωση αν λάβουμε υπόψη μας τι πρέσβευαν τα μέλη της ιερής συμμαχίας στην ιδρυτική τους πράξη το 1815 μέσω ενός θρησκευτικού περιτύλιγματος και τι εφάρμοζαν. «*Όποιος μπορεί ας συμβιβάσει αυτή την πολιτική με τις χριστιανικές αρχές που δήλωνε δημόσια ότι πίστευε η Ιερή Συμμαχία*» Πάντως ένα είναι σίγουρο ότι «*Αυτός ήταν ο πολιτικός φανατισμός της συμμαχίας' ήθελε τους ατυχείς Έλληνες ή ελευθέρους μωαμεθανούς ή χριστιανούς σκλάβους*»¹⁰⁸. Εδώ φυσικά να αναφέρουμε ότι τις αιτίες της δημιουργίας της ιερής συμμαχίας αλλού θα πρέπει να τις αναζητήσουμε Άλλωστε μην ξεχνάμε ότι και η ευρωπαϊκή ένωση ακόμη και τώρα μετά από 200 χρόνια σε ένα παρόμοιο κρεσέντο δόγματος (ως περιτύλιγμα) και ενεργειών κινείται σε σχέση με τον αιώνιο εχθρό μας που είναι η Τουρκία.

Ο Α.Υ. μπορεί να παρομοιαστεί σαν τη φωτιά στην πυρίτιδα. Όση δύναμη κι αν έχει παραμένει ένα υλικό καταχωνιασμένο με ασφάλεια σε ένα βαρέλι. Ακριβός το ίδιο συνέβη και το 1821. Υπήρχε η λαϊκή ορμή (ως πυρίτιδα) αλλά για να προκληθεί η έκρηξη χρειάζεται και η ανάφλεξη. Κολοκοτρώνηδες θα υπήρχαν άλλωστε αυτό το αποδεικνύουν και οι προγενέστερες αποτυχημένες εξεγέρσεις. Χωρίς πυροκροτητή θα

¹⁰⁶ Σ. Καργάκος, *Μαθήματα ιστορίας*, Αθήνα 1970, σ. 199-202

¹⁰⁷ Θ. Χρήστου, «Η τελική απόφαση για την Επανάσταση και ο εμπνευστής της Αλέξανδρος Υψηλάντης», στο: *Μεσσηνιακός Λόγος*, αρ. φ. 1538, 18-2-2021, σ.11

¹⁰⁸ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, τ. 1 σ. 113-114

πήγαιναν όλα στράφι σε μια ασυλλόγιστη ενέργεια. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης διαμόρφωσε μια κινητικότητα εντός και εκτός επαναστατημένης Ελλάδος. Άλλωστε μια μικρή απόδειξη στην άποψη αυτή αποτελούν τα εξής στοιχεία:

1. Η εγκωμιαστική επιστολή των αδελφών Παπαγιανόπουλοι προς τον Υψηλάντη για τον αγώνα και την αμέριστη συμπαράσταση τους. Εκεί αναφέρουν και για την ως άλλοτε αποφασιστική συμπεριφορά των προγόνων ιερολοχιτών.
2. Άλλο ένα τεκμήριο της απήχησης του συμβολισμού του λόγου του Α.Υ. Αύγουστος του 1820¹⁰⁹.
3. Επιστολή προς τους караβοκύρηδες να προετοιμάσουν τα πλοία και να πλέουν συνενωμένα 8-10 καράβια μαζί. Ισμαηλίω 8 Σεπτεμβρίου 1820¹¹⁰.
4. Η γνωστή «*Εγκύκλιος Υψηλάντου*» προς τους Μητροπολίτες, άρχοντες, προεστούς, νησιών. Κισνεύη 1820¹¹¹.
5. Μια βαρυσήμαντη επιστολή προς το γέρο του Μοριά που εκτός από ομόνοια δίνει κατευθύνσεις για την επιδιωκόμενη σχέση με τον Αλή πάσα και τον Χουρσήτ, και την Πύλη. Ένα κείμενο κατευθυντήριο και ενωτικό. Κισνόβη 29 Ιανουαρίου 1821¹¹².

Το μέγεθος καταστροφής όμως που θα προκαλέσει το οστικό κύμα εξαρτάτε από το πώς θα τοποθετηθεί το υλικό. Το οστικό κύμα που προκάλεσε ο Α.Υ. σε δυο ταυτόχρονα μέτωπα ήταν τόσο μεγάλο που τον φοβήθηκε όλη η Ευρώπη. Αυτό φάνηκε από την αδρανοποίηση της συνθήκης του Βουκουρεστίου του 1812 και την είσοδο του τουρκικού στρατού με την άδεια του τσάρου σε ένα ξεπούλημα συμφερόντων με τον σουλτάνο. Να λάβουμε υπόψη την άγνωστη επιστολή του Καποδίστρια από το Τρουπάου καθυστερημένα προς τον Α.Υ. που του δίνεται εντολή να ξεκινήσει¹¹³. Με την φυλάκιση του Α.Υ. παίχτηκαν όλα τα επεισόδια της διπλωματίας μέχρι τέλους... δίνοντας όλοι τα ρέστα τους Αυστριακοί, Ρώσοι, Τούρκοι, σε ένα σκληρό πόκερ. Θα αποφυλακιστεί με την νέα φρουρά στην Πετρούπολη τον Τσάρο Νικόλαο¹¹⁴.

Ζύγισε και αντιστάθμισε τις εξωγενείς παραμέτρους ο Α.Υ. όπως:

¹⁰⁹ Ι. Φιλήμονος, *ό. π.*, σ. 219

¹¹⁰ Ι. Φιλήμονος, *ό. π.*, σ. 225-226

¹¹¹ Ι. Φιλήμονος, *ό. π.*, σ. 377-380

¹¹² Ι. Φιλήμονος, *ό. π.*, σ. 309-310

¹¹³ Γ. Μπίρης, «Η εξέγερση στη Μολδαβία και ο Αλέξανδρος Υψηλάντης», στην: *Ελευθερία*, αρ. φ. 13022, 24-25.4.2021, σ. 16-17

¹¹⁴ Peter Broucek, *Alexander Ypsilantis Gefangenschaft in Österreich* δημοσίευση στο: *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs 17/18 Band / Herausgegeben von den Generaldirektoren 1964-1965*, σ. 550-559

- το ρώσο-τουρκικό μέτωπο
- το μέτωπο Σέρβων Βλάχων και Βουλγάρων
- το Βλάχο Τούντορ Βλαδιμηρέσκου
- το Μολδαβό Σάββα Καμινάρη
- τον Αλή πασάς Τεπελενή
- την στρατιωτική ικανότητα του Χουρσίτ
- την αδηφάγο οικονομική πολιτική του σουλτάνου έναντι των πασάδων
- τους Γενίτσαρους και τον ανταγωνισμό τους με το σουλτανο
- το περσικό πολεμικό μέτωπο

αλλά και τις ενδογενείς παραμέτρους όπως:

- ο Μοριάς και η εμπόλεμη δυναμική που διέθετε
- τα οικονομικά του αγώνα
- οι προεστοί των νησιών
- Οι караβοκύρηδες

Ο Α.Υ. παρότι ενθουσιώδεις χαρακτήρας έδωσε σωστές στρατιωτικές κατευθύνσεις που κατά ένα μέρος απέδωσαν στους απροετοίμαστους και άπειρους πολεμικά Έλληνες εμπλέκοντας και τον αδελφό του Δημήτριο. Προφανώς και κατάλαβε τις αδυναμίες του σχεδίου του όπως και ο Δημήτριος. Συνέχισαν όμως και οι δυο Υψηλάντιδες μέχρι τέλους διότι ακόμη και αν δεν γνώριζαν αντιλήφθηκαν πολύ καλά και σύντομα ότι το κοινωνικό οικονομικό στρατιωτικό και αργότερα πολιτικό υπόβαθρο στην Ελλάδα και την Μολδοβλαχία (διαφορετικά μεταξύ τους) αυτή την δυναμική είχαν. Εκεί πρέπει να σταθούμε και να κατανοήσουμε την ανδρεία τους ότι ήξεραν που βάδιζαν. Αν λάβουμε υπόψη μας και το θέμα της υγείας τους τότε η προσπάθεια τους καταλήγει τιτάνια.

Η μοίρα τους επεφύλαξε μια ατυχία τόσο για τον Α.Υ όσο και για τον αδελφό του Δ.Υ. Έπασχαν από μια κληρονομική ασθένεια την μυοτονική δυστροφία. Έτσι θα πεθάνουν σε νεαρή ηλικία ο Α.Υ. 36 ετών και ο Δ.Υ. 39 ετών.¹¹⁵ Ας αναλογιστούμε παρόλα τα προβλήματα υγείας που είχαν οι άνθρωποι αυτοί τι θυσίες έκαναν για την πατρίδα. Αν και δεν επιτρέπεται όπως γνωρίζουμε να κάνουμε υποθέσεις στην ιστορία θα τολμήσω όμως το εξής, τι θα συνέβαινε εάν ζούσε ο Α.Υ. πριν και μετά την δολοφονία του Καποδίστρια.

¹¹⁵ Γ. Μπίρης, ό. π., σ.17

Πολύ σημαντική για την έρευνα μας είναι και η επιστολή του Καποδίστρια προς τον Ιγνάτιο¹¹⁶. Μια σχετική επιστολή έστειλε και ο Ιγνάτιος στην συνέχεια βασισμένη στην επιστολή του Καποδίστρια η οποία όμως δεν σώζεται.¹¹⁷ Η επιστολή αυτή έχει μια βαρυσήμαντη αξία τόσο ως προς το περιεχόμενο αλλά και ως προς την χρονική στιγμή που κοινοποιείται καθώς και που απευθύνεται. Παρατίθεται πλήρης προς περαιτέρω χρήση και διερεύνηση. Εδώ ερμηνεύουμε τα στοιχεία που μας αφορούν και είναι τα εξής υπογραμμισμένα του παραρτήματος.

α) *«Κάθε ημέρα μπορεί να μας φέρη ειδήσεις αποφασιστικάς. Εκ είναι τας οποίας ελάβαμεν από τας Ηγεμονίας, αναγγέλλουν την διάλυσιν του στρατεύματος του Πρίγκιπος Υψηλάντου.»* _Αν τη φράση αυτή τη συνδέσουμε και με τα συμφραζόμενα της πριν και μετά στην επιστολή γιατί ο Καποδίστριας αναφέρεται στο δυσμενές γεγονός της αποτυχημένης προσπάθειας του Α.Υ.

β) *«Ο κάθε άνθρωπος, όστις επήρε τα όπλα εις την Ελλάδα, έχει ένα τάφον, μίαν οικίαν, μίαν γενεάν να υπερασπισθή.»*

γ) *«Η πληθύς των αρχηγών γεννά πληθύν συμφερόντων»*

δ) *«Το ομολογώ· πλήν χρειάζεται με κάθε τρόπον να εύρωμεν ή να ζητήσωμεν αυτόν τον άνθρωπον, αυτόν τον μόνον αρχηγόν χωρίς τούτου δεν κατορθούται τίποτε·ε»*

ε) *«Η Ρωσία απεδοκίμασε την επανάστασιν και η επανάστασις άρχισεν ούτως, ώστε η Ρωσία δεν ημπορούσε και δεν έπρεπε μήτε να σιωπήση μήτε να επικυρώση.»* Το κυριότερο που αφορά την περίπτωση μας είναι το εξής σημείο

στ). *«να εμφανίσωμεν εις τον πολιτικόν κόσμον τον τόπον μας με την εθνικήν του στολήν, και χωρίς να δανεισθώμεν κανέν σχήμα των νεωτέρων»* Αρά εδώ φαίνεται ότι όντος η ένδυση του ιερού λόχου εμπεριέχει ξένες επιρροές. Αρά ορθά εντοπίσαμε και κάναμε όλη την τόσο διεξοδική μας έρευνα και ανάλυση καταλήγοντας στον στρατό της Πρωσίας.

ζ) *«Να πολιτεύσουν τους ελευθερωθέντας τόπους με μόνον σκοπόν μικράς προφυλάξεως πάσης επιδρομής, τόσον από μέρους των Τούρκων, όσον από μέρους των Αυλών, αι οποία προτιμούν την Μουσουλμανικήν δύναμιν από πάσαν άλλην εις την Ανατολήν.»*

¹¹⁶ Παράρτημα 24. Ιωάννου Καποδίστρια: «Υπόμνημα περί της τύχης της Ελλάδος» (17 Ιουλίου 1821) Προς Ιγνάτιο

¹¹⁷ Π. Κουμάντος, ό. π., σ. 120-122

η) *Αι ανόητοι προκηρύξεις του Υψηλάντου εδικαίωσαν πολλά τους εχθρούς μας (και δεν είναι μόνον οι Τούρκοι εχθροί μας).*

θ) *Στοχάζομαι λοιπόν, ότι η κατασκευή των δημοσίων δυνάμεων εις τους ελευθερωθέντας τόπους πρέπει να είναι απλουστάτη και όσον το δυνατόν παρομοία με την παλαιάν των κατασκευήν. Εδώ αν και αναφέρεται στην διοίκηση του νέου κράτους προφανώς η τοποθέτηση αυτή θα αφορά και το στρατιωτικό σκέλος ειδικά αν λάβουμε υπόψη μας ότι ο Καποδίστριας είναι αυτός που δημιούργησε την σχολή Ευελπίδων. Άρα ορθά έβλεπε και έπραξε ο Α.Υ. ως προς το τακτικό σώμα στην Ελλάδα.*

Ανακεφαλαιώνοντας σύντομα τη διαγωγή του αρχηγού της επανάστασης.

- Διακατέχεται από θερμό πατριωτισμό, εύπιστος και πρόθυμος.
- Φάνηκε αναποφάσιτος και ασταθής.
- Δεν γνώριζε τη φύση των επαναστάσεων που συντηρούνται και δυναμώνουν με τις επιθέσεις αλλά υποχωρούν και φθείρονται με την άμυνα.
- Είχε στις διαταγές του άνδρες πρόθυμους να τον δοξάσουν πεθαίνοντας για χάρη του Αγώνα.
- Το κίνημα του προκάλεσε έντονο στρατιωτικό αντιπερισπασμό και σοβαρές πολιτικές διενέξεις μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας.

Θεωρώ ότι μετά από όλα αυτά μπορούμε να κατανοήσουμε την σοβαρή και καθοριστική ιστορικότητα του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Η μνήμη του όπως και να κριθεί θα μείνει αιώνια για όσα επιχείρησε και όσα υπέφερε για την τελική και ευνοϊκή έκβαση του αγώνα που ας μην ξεχνάμε και να κατανοήσουμε ότι τον άρχισε πρώτος. Όλες οι πολιτικές και πολεμικές του ελλείψεις αναπληρώνονται απόλυτα από τον ειλικρινή και θερμό του ζήλο¹¹⁸. Σε μια συμβολική του ένδειξη θα στείλει την καρδιά του στην μαχόμενη ακόμη Ελλάδα.

7.2. Δημήτριος Υψηλάντης

Ο Δ.Υ. ήταν τότε μόλις 28 χρόνων. Παρουσιάστηκε ως αρχιστράτηγος στην Πελοπόννησο διορισμένος από τον Α.Υ. Από πρώτη άποψη δεν διέθετε το ανάστημα τη ρώμη τη φωνή και το λόγο για να δελεάσει ανθρώπους ως αγαθός εύπιστος και αδύνατος χαρακτήρας¹¹⁹. Διέθετε όμως μια σωστή κρίση, πρόθυμος καρτερικός,

¹¹⁸ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, σ. 146-148

¹¹⁹ Ι. Μιχαηλίδης, *ό. π.*, σ. 61

φιλόπατρις, πρόθυμος να θυσιάσει προσωπικές φιλοδοξίες για τον ευγενικό σκοπό. Έδωσε το παράδειγμα αλλά βρήκε λίγους μιμητές. Πεισμένος ότι ο αγώνας απαιτεί αρχηγό προσπάθησε να απαιτήσει το αξίωμα βασιζόμενος στο όνομα και τον διορισμό που είχε. Αν και ήρθε σε πεισματική αντίθεση με τους προεστούς αδικήθηκε και είδε την Ελλάδα να κλυδωνίζεται από την ακυβερνησία. Δεν επαναστάτησε ποτέ εναντίος του κατεστημένου. Αν και δεν κατάφερε να κυβερνήσει διατήρησε όμως τον αυτοέλεγχο του, εγκατέλειψε κάθε αξίωση για εξουσία παραμένοντας μέχρι τέλους πιστός υπέρμαχος του αγώνα για την ανεξαρτησία. Αν και ασθενικός υπέμενε όλες τις κακουχίες και τις στερήσεις στα υποτυπώδη στρατόπεδα¹²⁰. Κατά μια άποψη ο Δ.Υ. ήξερε ότι οι Μοραΐτες αγνοούσαν ότι η πολυθρύλητη αρχή ήταν απάτη. Στο όνομα αυτής ζήτησε την κατάργηση της γερουσίας και την συγκέντρωση πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας στα χέρια του. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι όσο ωφέλιμη κι αν είναι μια γερουσία η συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια ενός ατόμου σε συνθήκες που απαιτούν δράση είναι ακόμη πιο ωφέλιμη¹²¹. Τα ναυτικά νησιά και η Ρούμελη τιμούσαν και υπάκουαν τον Δ.Υ. Τα στρατόπεδα των Βερβένων τον υποδέχτηκαν με ενθουσιασμό και τέθηκαν αμέσως στις διαταγές του. Ο λαός τον αγαπούσε και οι πρόκριτοι (προσοχή εδώ) ήθελαν μόνο να περιορίσουν την απόλυτη εξουσία του χωρίς να την καταργήσουν διότι φοβούνταν την «Αρχή» της εταιρείας αγνοώντας τη μυθοπλασία. Πολιτικοί και στρατιωτικοί της θάλασσας και της ξηράς μικροί και μεγάλοι είχαν αποθέσει τις ελπίδες τους στον Δ.Υ. Αυτά που μπορούσε να πετύχει ένας τολμηρός επαναστάτης σείοντας το σπαθί του αφού κανείς δεν μπορούσε να του αντισταθεί το διαπραγματευόταν σαν ανίσχυρος συμβιβαστής. Δεν μπόρεσε να πάρει την εξουσία ούτε στην αρχή της επανάστασης αλλά ούτε και κατά την διάρκεια του εθνικού αγώνα. Αντιπολιτευόταν πάντα τις διάφορες κυβερνήσεις θεωρώντας σφετεριστές της εξουσίας που του ανήκε και σχετιζόταν συνεχώς με τους στρατιωτικούς ενάντια στους πολιτικούς. Έτρεχε σε κάθε κίνδυνο και διέπρεπε στον πόλεμο χωρίς να υπολογίζει τη ζωή του προς χάρη της σωτηρίας και ελευθερίας της πατρίδος¹²². Στην σύγκρουση του Δ.Υ. με την γερουσία για την διοίκηση σε στρατιωτικό και πολιτικό σκέλος τα αποτελέσματα ήταν ολέθρια. Η αντιπαράθεση με τους προκρίτους για την παραχώρηση της αρχιστρατηγίας στις πολεμικές επιχειρήσεις θα οδηγήσει σε ρήξη μεν, θα θέσει όμως τις βάσεις για τον εμφύλιο

¹²⁰ Κ. Παπαρηγόπουλος, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, χ. τ., τ. 19. (2009-2010), σ.143-144

¹²¹ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, σ. 280

¹²² Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, σ. 282

πόλεμο. Άλλωστε ο Δ.Υ. τους αποκαλούσε τούρκο-λάτρες και τούρκο-κοτζαμπάσηδες αφού θεωρούσε πως βολεύονται από το οθωμανικό καθεστώς και δεν αντιμετώπιζαν την επανάσταση με την πρέπουσα θέρμη. Χαρακτηριστική είναι η φράση του σε εγκύκλιο που αναφέρει «μετά την πτώσιν της Τριπολιτσάς έπαυσαν και οι τυραννόφρονες και παν είδος τουρκολατρίας»¹²³. Συγκεκριμένα διαπιστώνουμε ότι ο Δ.Υ. φαίνεται να είναι μια πολύ μαχητική προσωπικότητα γνωρίζει ξέρει και αντιλαμβάνεται πολύ καλά τα στρατιωτικά θέματα. Αν λάβουμε υπόψη μας και ότι είχε κάνει συστηματικές σπουδές σε γαλλική στρατιωτική σχολή και υπηρεσία με συνολική διάρκεια 8 χρόνια μπορούμε ίσως να αρχίσουμε να κατανοούμε τι προσωπικότητα ήταν. Μια τελευταία λεπτομέρεια της διορατικής του σκέψης είναι το γεγονός ότι κατά την άφιξη του στο Μοριά συνοδευόταν από γερμανούς αξιωματικούς στρατολογημένους στην Τεργέστη προφανώς όχι μόνο για την συγκρότηση του τακτικού στρατού θεωρώ αλλά και ως επιτελείο στην λήψη στρατιωτικών αποφάσεων¹²⁴.

Αυτές φυσικά είναι κάποιες απόψεις που αν και ορθές σε καμία περίπτωση δεν θεωρώ ότι αρκούν ώστε να διαμορφώνουν μια πλήρη και ρεαλιστική εικόνα για την προσωπικότητα του Δ.Υ.

7.3. Ο Ιωσήφ Βαλέστ

Ο Baleste στην εκπαίδευση του στην Καλαμάτα εφάρμοζε τα ευρωπαϊκά πρότυπα, με σκοπό να αποτελέσουν τον πυρήνα του ελληνικού στρατού που φιλοδοξούσε να δημιουργήσει ο Υψηλάντης. Το εγχείρημα θα είχε στεφθεί με επιτυχία και αυτό θα είχε συμβάλει καθοριστικά στο μέλλον του αγώνα, αν οι τοπικοί προύχοντες δεν στερούσαν τα μέσα που ήταν απαραίτητα για τη συντήρηση του στρατού και κυρίως τα τρόφιμα.

Ως γνωστόν ο Βαλέστ αποβιβάστηκε στην Κρήτη 20 Μάρτη του 1822¹²⁵. Η απόφαση αυτή δεν έγινε όπως επιπόλαια αναφέρουν πολλοί ιστορικοί διότι ο Βαλέστ είχε δυσαρεστηθεί από τις στάσεις των προεστών με αποτέλεσμα τη δυσμένεια του τακτικού σώματος. Υπάρχει και ένα άλλο παρασκήνιο από πίσω. Με έτοιμα της καγκελαρίας των Σφακιών έπρεπε ο Δ.Υ. να στείλει στην Κρήτη έναν υπεύθυνο για την ηγεσία του αγώνα. Η πρώτη πρόταση αφορά τον Αλέξανδρο Κατακουζηνό που

¹²³ Ι. Μιχαηλίδης, *ό. π.*, σ. 64, 92

¹²⁴ Β. Παναγιωτόπουλος, *ό. π.*, σ. 348

¹²⁵ Δ. Κόκκινος, *ό. π.*, τ. 3, σ. 18-20

αρνήθηκε¹²⁶. Η δεύτερη πρόταση έγινε στον Μιχαήλ Αφεντούλιεφ. Ανέλαβε αλλά το παρασκήνιο που προκάλεσε ήταν πολύ ισχυρό. Έτσι με δεδομένο αυτό ήταν μονόδρομος η αποστολή του Βαλέστ στην Κρήτη. Η εξέλιξη των γεγονότων απέδειξε ότι ορθά ο Δ.Υ. δεν εμπιστευόταν τον Αφεντούλιεφ αφού στην συνέλευση της Επιδαύρου πρότεινε *«η Κρήτη λόγω της θέσης της είναι πρόπον να ανεγείρει ίδιο κράτος»*. Ο Δ.Υ. είχε την πλήρη επίγνωση της γεωγραφικής θέσης της Κρήτης ως γεω-στρατηγικού πόλου ανάμεσα σε Ευρώπη Ασία και Αφρική. Επίσης γνώριζε και τους πολιτικούς διάυλους του Αφεντούλιεφ με τον Μαυροκορδάτο. Ο Αφεντούλιεφ είχε σπουδάσει στη στρατιωτική σχολή της Πετρούπολης και στη συνέχεια εντάχθηκε στο διπλωματικό σώμα και στις Ρωσικές πρεσβείες Ισπανίας, Πορτογαλίας. Ο Ιωάννης Φιλήμων υποστηρίζει ότι ο Αλέξανδρος Κατακουζηνός αλληλογραφούσε τακτικά με τον Μαυροκορδάτο τηρώντας αποστάσεις από τον Δ.Υ. και συνέστησε στους Κρητικούς τον Αφεντούλιεφ¹²⁷. Οι απόψεις του Αφεντούλιεφ για την αυτονομία της Κρήτης έρχονται να ταυτιστούν με την συνθήκη του Βερολίνου¹²⁸ και της σύμβασης της Χαλέπας^{129, 130, 131} πολλά χρόνια μετά.

Έτσι και εδώ επιβεβαιώνεται ότι η Ρωσία με το γνωστό σχέδιο των 3 σημείων δεν ήθελε ένα ανεξάρτητο κράτος και με ενιαίο γεωγραφικά χώρο. Η πρόταση αφορά την δημιουργία 3 κρατών Μοριάς Ήπειρος και Κρήτη με ούτε καν το ένα κομμάτι αυτόνομο και ανεξάρτητο. Αφενός γιατί ένα τέτοιο σχέδιο μπορεί να εύρισκε σθεναρές αντιδράσεις από τις άλλες δυνάμεις. Αφετέρου της άφηνε ελεύθερο πεδίο παρέμβασης στο μέλλον¹³².

Έτσι ο Βαλέστ βρέθηκε στην δύνη του τριγώνου Αφεντούλιεφ Αλέξανδρου Κατακουζηνού και Μαυροκορδάτου. Να λάβουμε υπόψη ότι υπήρχε και το σχετικό τετράγωνο Κων/νου Καντιώτη, Αλέξανδρου Κατακουζηνού, και Ιγνατίου Καποδίστρια¹³³ με ότι μπορεί να σημαίνει αυτό. Η μαχητική και αποτελεσματική δράση του Βαλέστ προφανώς δεν βόλευε τον Αφεντούλιεφ στα σχέδια του. Έτσι η ευκαιρία δόθηκε σε μια κρίσιμη μάχη. Τότε αποτραβήχτηκαν οι υποστηρικτικές δυνάμεις με αποτέλεσμα ο Βαλέστ να βρεθεί εκτεθειμένος να συλληφθεί και να

¹²⁶ Β. Παναγιωτόπουλος, *ό. π.*, σ. 30

¹²⁷ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 144-152

¹²⁸ Παράρτημα 25. Συνθήκη του Βερολίνου

¹²⁹ Παράρτημα 26. Σύμβαση της Χαλέπας

¹³⁰ Παράρτημα 96. Η ελληνική αντιπροσωπία στο συνέδριο του Βερολίνου

¹³¹ Παράρτημα 97. Ο χάρτης σύμφωνα με την συνθήκη του Βερολίνου

¹³² *ΙΕΕ*, τ. 12 (1977), σ.116

¹³³ Παναγιωτόπουλος Βασίλης, *ό. π.*, σ. 31

εκτελεστεί. Αυτό είναι ένα παράδειγμα σε τι ίντριγκες και διαπλοκές ήταν μπλεγμένος ο Δ.Υ. και έπρεπε να ανταποκριθεί με τον μεγάλο χαμένο φυσικά την ψυροκώσταινα Ελλάδα. Έτσι έπεσε ηρωικά μαχόμενος ο Ιωσήφ Βαλέστ σε εφαρμογή των σχεδίων της διαπλοκής και των προσωπικών συμφερόντων.

7.4. Ο Καρά Αλή

Στο περίπλοκο του ο Καρά Αλή πέτυχε απόλυτα τους σκοπούς του εφοδιάζοντας τα φρούρια Μεθώνης και Κορώνης και διαλύοντας τα στρατόπεδα Πάτρας και Κορώνης. Τέλος κατέστρεψε ολοκληρωτικά την ναυτική δύναμη της Κορίνθου η οποία ενοχλούσε τα τουρκικά φρούρια. Αυτό το πλήγμα επηρέασε ζωτικά την θαλάσσια δραστηριότητα.

Χάρη στη μάχη των Βασιλικών ο Αλή δεν μπόρεσε να διευκολύνει την μεταφορά των τουρκικών στρατευμάτων στο Μοριά. Πλησιάζοντας ο χειμώνας οι απειρία των τούρκων στη θάλασσα τους ωθεί στην απόφαση να κατευθυνθούν στην Ζάκυνθο έχοντας μαζί και τα ελληνικά πλοία που είχαν συλλέξει¹³⁴. Προφανώς και ίσως η συγκρατημένη του ιδιοσυγκρασία δεν επέτρεψε την απόβαση στην Καλαμάτα όμως έκρινε σκόπιμο να αρκестεί στην αποπερατώσει τον καθηκόντων του έναντι της Πύλης, γεγονός που τον καθιστά αποτελεσματικό χωρίς να ρισκάρει τα στρατεύματα του. Αυτό του δίνει την δυνατότητα να φέρει ένα καίριο πλήγμα στον ελληνικό στόλο του Γαλαξιδίου. Δεν αποκλίνει από τα στρατιωτικά του σχέδια όπως απαιτούν οι συνθήκες πολέμου και η έμπειρη στρατιωτική του γνώση. Για το λόγο αυτό και δεν θα μπορούσε να χωνέψει την νίλα που έπαθε από τον Βαλέστ απαιτώντας ως πεσκέσι το κορμί του. Εδώ φυσικά δεν ολοκληρώνεται η προσωπικότητα του Καρά Αλή.

7.5. Οι προεκτάσεις της ιστορίας «το παλιό και το καινούργιο»

Είναι αδιανόητο σε συνθήκες πολέμου να απαιτεί η πολιτική πτέρυγα να έχει λόγο στις επιχειρήσεις. Αυτό φυσικά συνέβαινε διότι υπήρχε ο φόβος από τους στρατιωτικούς. Όλες αυτές οι συγκρούσεις είχαν το ολέθριο φαινόμενο Ιμπραήμ. Η αιτία σύμφωνα με πρόσφατες και μεμονωμένες απόψεις ιστορικών οφείλετε στην αντίθεση και αντιπαράθεση του παλιού με το νέο. Ας μην το αναλύσουμε όμως περεταίρω. Στην περίπτωση μας και σε ότι αφορά της παρούσα εργασία το παλιό ήταν ο στρατός των άτακτων σωμάτων και το νέο ο τακτικός στρατός που ήθελε να

¹³⁴ Σ. Τρικούπης, *ό. π.*, τ. 2, σ. 85-86

εδραιώσει ο Δ.Υ. Ο κοτσαμπασισμός τότε ενάντια στη νέα διοίκηση και την αποτίναξη του ραγιαδισμού. Η προέκταση της ιστορίας έρχεται να εφαρμοστεί με το εξής σκεπτικό. Η αντίδραση στο καινούργιο αυτή είναι η λέξη κλειδί με την διαχρονική της έννοια και αξία.

Στην σημερινή της μορφή έχει επανατοποθετηθεί σε μια δήθεν συνομοσιολογία πίσω από όλα λόγω έλλειψης γνώσης, αλλά κυρίως διότι η χώρα μας δεν μας έπεισε. Σε τι δεν μας έπεισε ακόμη και σήμερα. Στις θυσίες μας που δεν πιάσανε τόπο. Μας κούρασε μας ταλαιπώρησε και σήμερα είμαστε πάλι άνεργοι χρεωμένοι και χωρίς μέλλον ανάπτυξης. Έτσι κάθε φορά που η μάνα θα τρώει τα παιδιά της ή θα φεύγουν μακριά της στην ξενιτιά ή θα σκοτώνονται μεταξύ τους. Το αποτέλεσμα ένας εμφύλιος το 1824. Μεταπηδήσαμε όμως μετά στον διχασμό του 1922. Μετά σε έναν άλλο διχασμό χειρότερο του 1944, διότι εδώ το σκηνικό της παράστασης του θεάτρου παίχτηκε εντός των συνόρων μας με αποτέλεσμα να καεί και όλο το κτήριο που στέγαζε το θέατρο. Σε όλες τις περιπτώσεις αυτές που περιγράψαμε το ευαίσθητο υπογάστριο ήταν ο στρατός. Όλα έγιναν δια των όπλων για να φτάσουμε ακόμη και σήμερα σε μια Ελλάδα διχασμένη μεταξύ σοσιαλιστών και εθνικιστών. Όλα αυτά με έναν και μόνο σκοπό την πολιτική ύπαρξη κάποιων βασιζόμενη σε μια πολιτική ρητορική. Όμως και στην σημερινή κατάσταση πάλι δεν κοιτάμε το καινούργιο που έρχεται και παραμένουμε στο παλιό. Μια παραμένουσα απειλή ακόμη και σήμερα μετά από 200 χρόνια που λέγεται Τουρκία και μια δήθεν πανδημική αλλά στην ουσία πολεμική σύρραξη μέσω COVID 19 σε έναν Γ' παγκόσμιο πόλεμο χωρίς όμως σφαίρες αυτή τη φορά. Ένα μεταναστευτικό και δημογραφικό πρόβλημα, μια οικονομική κρίση μετά από 8 χρόνια μνημονίων, σε μια αποδυναμωμένη οικονομία. Αυτά είναι τα καινούργια προβλήματα που θα μας απασχολήσουν τα επόμενα 10-20 και 30 χρόνια. Εμείς γιατί ασχολούμαστε ακόμη με το ότι την λύση τους θα την βρούμε μεταξύ Άρη Βελουχιώτη και χούντας 1967-1974 εξακολουθώντας να διχάζουμε και να προκαλούμε. Να λοιπόν γιατί δεν ήμασταν ποτέ έτοιμοι για το νέο. Να γιατί θα βρισκόμαστε ως λαός πάντα αντιμέτωποι στο παλιό με το καινούργιο χωρίς να μπορούμε να ασχοληθούμε με το νέο και πάντα θα χάνουμε το μέλλον ακολουθώντας απλά ως ουραγοί. Αυτές είναι και οι προεκτάσεις που προκύπτουν και μας δίνει η ιστορία μέσα από την έρευνα.

Την ιδέα του καινούργιου σε σχέση με το παλιό κινήγησε και διεκδίκησε και ο Ρήγας Φεραίος στην εποχή του και μετά ο Α.Υ. με τον Δ.Υ. με τον Βαλέστ. Δεν

επέζησε κανείς τους όμως πολιτικά και στρατιωτικά. Θα κλείσω το σκεπτικό μου με μια ιστορική αναφορά στην αντιπαράθεση του παλιού με το καινούργιο.

Ρωτήθηκαν πρόσφατα ιστορικοί γιατί μένουμε πάντα πίσω σαν χώρα. Η απάντηση που δόθηκε ήταν: «Σκοτώσαμε τον Καποδίστρια κάναμε δυο απόπειρες στον Βενιζέλο και στο τέλος τον κάναμε αεροδρόμιο για να τον τιμήσουμε.» Φυσικά δεν θα μπω στον πειρασμό για να εξηγήσω συνοπτικά το τι φταίει σαν λαός και σαν ιδιοσυγκρασία. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι, τι ανα-στοχασμό και προεκτάσεις μπορεί να μας παρέχει η ιστορία μελετώντας την ώστε μέσα από τα παλιά δεδομένα να μπορούμε να ερμηνεύουμε το κάθε τι καινούργιο και διαφορετικό που έρχεται. Σε αυτό τον προσανατολισμό πιστέψετε διαπίστωση ότι μόνο η ιστορία ως επιστήμη μπορεί να το κάνει και με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Αυτό θα πρέπει να συμβαίνει διότι σαν μια μικρή και αδύναμη χώρα που είμαστε αυτό που μας ενδιαφέρει να γνωρίζουμε ιστορικά και να κατανοήσουμε είναι το εξής:

«Τα δόγματα των ισχυρών γύρω μας δεν άλλαξαν, αλλά ούτε και τα μέσα διεκδίκησης τους, απλά εξελίχτηκαν»

Έτσι λοιπόν ας ανά-στοχαστούμε με γνώμονα την ιστορία και το μόνο σίγουρο είναι ότι δεν θα βγούμε με τίποτα χαμένοι. Φυσικά στην έννοια ιστορία συμπεριλαμβάνονται και όλες οι σύγχρονες ειδικότητες της, όπως κοινωνική οικονομική στρατιωτική φιλοσοφική και μην ξεχνάμε και την λαογραφία μας.

Η' Κεφάλαιο

Χρονολογικοί πίνακες και συμπεράσματα

8.1. Ο Χρονολογικός πίνακας ονομάτων και η ερμηνεία του

Θεωρήθηκε χρηστικός ένας συγκεντρωτικός πίνακας με τις χρονολογήσεις των προσώπων που αναφέρονται στην παρούσα εργασία¹³⁵. Η συμβολή ενός σχετικού συμβάλει στην έρευνα της ιστορίας ως εξής:

- Μας παρέχει γρήγορη εποπτική ποια πρόσωπα εμπλέκονται στο θέμα που διερευνούμε.
- Έχοντας διαβάσει τα κείμενα μας δημιουργεί γρήγορο συνειρμό μνήμης με βάση τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.
- Βοηθάει ώστε να μπορούμε να κάνουμε μια εύκολη προσέγγιση στην ηλικία τους σε σχέση με τα γεγονότα.
- Βοηθάει να εντοπίσουμε τον ηλικιακό παρανομαστή των ανθρώπων αυτών συγκριτικά μεταξύ τους.
- Ο εντοπισμός αυτός μας κατευθύνει στην διερεύνηση πληροφοριών.
- Προς αξιολόγηση η καταχώρηση των προσώπων είναι με χρονολογική σειρά στο έτος γέννησης τους.

Θα μπορούσαμε να παραθέσουμε πλειάδα ερμηνευτικών συμπερασμάτων και χρηστικότητας ενός τέτοιου σχετικού πίνακα.

8.2. Ο χρονολογικός ιστορικός πίνακας και η ερμηνεία του

Είναι νευραλγικής σημασίας προτεραιότητα η νοηματοδότηση των χρονικών οροθεσιών του αγωνιζόμενου έθνους κατά την επίμαχη ιστορική περίοδο. Επίσης πρέπει γεγονότα σταθμοί να έρθουν σε μια συνολική καταγραφή για την πανοραμική κατανόηση της περιρρέουσας ατμόσφαιρας της εποχής¹³⁶. Έτσι κατά αντιστοιχία και τα γεγονότα που μας αφορούν στο παρόν πόνημα τέθηκαν σε ένα πανόραμα. Ο χρονολογικός ιστορικός πίνακας¹³⁷ είναι ένα συγκεντρωτικό στοιχείο το οποίο μας παραθέσει χρονολογικά τα ιστορικά γεγονότα που ο ερευνητής θεωρεί καθοριστικά και σημαντικά στην ερευνά του. Τι είναι όμως αυτό που προκάλεσε την δημιουργία

¹³⁵ Παράρτημα 29. Χρονολογικός πίνακας ονομάτων

¹³⁶ Θ. Χρήστου, *Χρονολόγιο της Επανάστασης του 1821. Νοηματοδοτώντας τα χρονικά οροθέσια του αγωνιζόμενου έθνους*, Τρίπολη 2021, σ. 16

¹³⁷ Παράρτημα 30. Χρονολογικό σήμαντρο ιστορικών γεγονότων

ενός τέτοιου πίνακα. Η ιδέα είχε προκύψει από νωρίς όταν είχα αναφερθεί στην μάχη στο Μανιάκι. «Κατανοούμε καλύτερα την ταχύτητα του Ιμπραήμ και ειδικά όταν βρίσκεται σε ξένο τόπο πόσο γρήγορά μπορεί να σχεδιάζει και να επιχειρεί. Αν δημιουργήσουμε και άλλες εφαρμογές θα μπορούσαμε να βγάλουμε νέα συμπεράσματα. Προκύπτει επίσης από τα στοιχεία του πίνακα 1 ότι έγιναν αλληπάλληλες επιθετικές ενέργειες με πρώτη στα Κάτω Μηνάγια και δεν ισχύει ότι ο Ιμπραήμ έφτασε στο Μανιάκι χωρίς να τουφεκισθεί»¹³⁸. Άλλωστε σε κάθε ιστορική αναφορά που αφορά γεγονότα της αρχαίας περιόδου υπάρχει και το σχετικό χρονολόγιο¹³⁹. Να διευκρινιστεί ότι η δική μου άποψη δεν υιοθετήθηκε από τις αρχαιοελληνικές αναφορές. Σαν άποψη προϋπήρχε και ήρθε η σχετική εφαρμογή να επιβεβαιώση την ορθότητα της άποψη μου αυτής. Αυτό που έχει παρατηρηθεί μέχρι τώρα είναι ότι ενώ εφαρμόζεται εν κατακλείδι το χρονολόγιο, δεν προκύπτει καμία ερμηνευτική με βάση αυτό. Αν πάμε να μελετήσουμε για παράδειγμα μια πηγή θα παρατηρήσουμε ότι μας παραθέτει τα γεγονότα ομαδοποιημένα. Αυτή είναι η μια εκδοχή. Σε άλλη πηγή θα δούμε ότι μας παρατίθεται τα γεγονότα με απόλυτη αλληλουχία. Έτσι στην περίπτωση που θέλουμε να συσχετίσουμε δυο γεγονότα όπως η δική μας περίπτωση θα πρέπει να παραθέσουμε τα γεγονότα μαζί όπως και έγινε. Αν δεν συμβεί αυτό δεν μπορούμε να τα δούμε ενιαία και πανοραμικά ώστε να τα ερμηνεύσουμε σε μια ταυτόχρονη αντιπαράθεση. Σε τι και πως συμβάλει όμως αυτή η κατασκευή, στην κατανόηση και την διεξαγωγή συμπερασμάτων. Ας δούμε λίγο τον πίνακα και θα κατανοήσουμε την δυναμική της ερμηνευτικής που περικλείει ως εργαλείο. Έτσι θα καταλήξουμε σε νέα και διαφορετικά συμπεράσματα όπως:

- Με τον συγκεντρωτικό αυτό πανοραμικό εργαλείο είναι ποιο εύκολη η αλληλουχία των ιστορικών γεγονότων και η κατανόηση τους αφού η ροή των κειμένων δεν μας επιτρέπει να αποτυπώσουμε πολλές ημερομηνίες.
- Σκοπό έχει με αυτό τον τρόπο να μας δημιουργήσει μια γρήγορή και εύκολη χρονολογική εποπτεία προς διεξαγωγή συμπερασμάτων.
- Με τον πίνακα αυτό προκύπτει μια εύκολη προσέγγιση ως προς το παράλληλο ή ταυτόχρονο των δυο γεγονότων που μας αφορούν. Αυτή η παράμετρος είναι και η πλέον χρήσιμη στην διεξαγωγή συμπερασμάτων.

¹³⁸ Π. Τσάκωνας, *Τακτικά 1821*, Καλαμάτα 2020, σ. 31-32

¹³⁹ Γ. Σταθακόπουλος *Η μάχη του Μαραθώνα Ιστορία και Θρύλος*, χ. τ., 2010, σ. 48-49

- Ο ιστορικός πίνακας μας παρέχει εύκολα μια πολλή καλή και γρήγορη εποπτεία για την πυκνότητα των γεγονότων. Αυτό συμβάλει στην εύκολη διεξαγωγή των σχετικών συμπερασμάτων.
- Από άποψης μεθοδολογίας ένας ιστορικός πίνακας βοηθάει τον ερευνητή στο να έχει μια εύκολη και καλή εποπτεία κατά την εξελικτική ροή της έρευνας του.
- Η γρήγορη εποπτεία που παρέχει μας βοηθάει ώστε να δούμε αν έχουμε συμπεριλάβει μια παράμετρο (ως πρόσωπο) μας στην έρευνα μας ή όχι.
- Φυσικά θα μπορούσαμε να κάνουμε μια ολόκληρη εργασία μόνο για την ερμηνεία των γεγονότων με βάση τον πίνακα και τις ιστορικές πηγές. Στην ουσία αυτό αποτελεί μια νέα μεθοδολογία της ιστορικής έρευνας.

Ας παρατηρήσουμε λίγο αυτή την χρονολογική χάρτα και ας παρακολουθήσουμε την ερμηνεία που αποδίδω. Ο χρονολογικός πίνακας αποτελείται από δύο σκέλη. Το ένα (αριστερά) αφορά τα γεγονότα στην Μολδοβλαχία και το άλλο (δεξιά) τα γεγονότα στην Ελλάδα. Πως μπορεί όμως να μας βοήσει ένας τέτοιος πίνακας στην διεξαγωγή συμπερασμάτων. Ουσιαστικά πρόκειται για μια νέα μεθοδολογία διεξαγωγής συμπερασμάτων μου, βασιζόμενη σε αυτόν τον πίνακα.

Ξεκινώντας από πάνω αριστερά το πρώτο γεγονός είναι η απόφαση του Ισμαήλι. Αποτελεί το 1^ο πολυπρόσωπο θεσμικό όργανο, οδηγό δράσης με απόφαση του Α.Υ. για μετάβαση στο Μοριά, έναρξη του αγώνα σε Μοριά, Ρούμελη, Ήπειρο, Θεσσαλία, Αιγαίο. Αρά η απόφαση του Ισμαήλι αφορά ουσιαστικά δυο στρατιωτικά μέτωπα¹⁴⁰. Εδώ αποδεικνύεται και ένα ξεκάθαρο αλαλούμ μεταξύ αποφάσεων και εφαρμογών του αρχικού σχεδίου. Μια αρχική εικόνα και πολύ καλή ερμηνευτική του όλου σχεδίου λαμβάνουμε από την σχετική αναφορά¹⁴¹. Το αναφέρω αυτό διότι μέχρι τώρα δεν έχει ασχοληθεί ουδείς σε μια συγκριτική βάση μεταξύ σχεδίων και εφαρμογών ώστε να δούμε τι ήταν να γίνει και δεν έγινε και ποιες είναι οι συνθήκες, τα γεγονότα, και τα πρόσωπα που δεν επέτρεψαν να γίνει. Το πρώτο γεγονός στην Ελλάδα (δεξιά στήλη) είναι η συνέλευση της Βοστίτσας. Παρατηρούμε ότι θα συμβεί μετά από διάστημα 3 μηνών και σχεδόν παράλληλα με την 5μελή συνεδρίαση του Λάϊμπαχ για την αντιμετώπιση του επαναστατικού πνεύματος που επικρατούσε στην Ευρώπη. Στις συναντήσεις αυτές του Λάϊμπαχ και της Βοστίτσας θα έρθουν τα άνω κάτω. Στην μεν περίπτωση της συμμαχίας θα ανατραπεί όλο το σκηνικό για τον

¹⁴⁰ Β. Παναγιωτόπουλος, *ό. π.*, σ. 65-66

¹⁴¹ Β. Παναγιωτόπουλος, *ό. π.*, σ. 69-71

Α.Υ. Στην Βοστίτσα αντίστοιχα μέχρι να παρθεί μια απόφαση και όχι ξεκάθαρα με τον Δικαίο να απειλή ότι θα ξεκινήσει έστω και μόνος με 1000 μανιάτες και να καταλήγει με την γνωστή φράση «*κι αλλοίμονο σε όποιον βρεθεί ξαρμάτωτος*». Προφανώς γνωρίζει αυτό που θα επακολουθήσει. Δηλαδή την πληροφορία που μας επιβεβαιώνει η επιστολή Σέκερη ότι όλα έχουν φτάσει στην Πύλη και μάλιστα από τον Θεοδώρου Ασημάκη, καθώς και η πιθανή σύλληψη και τιμωρία του Α.Υ. αν παραμείνει σε ρώσικο έδαφος¹⁴². Έτσι το πρώτο επιχειρησιακό στρατιωτικό όργανο είναι το εσπευσμένο του Κισνόβιο (σχ. 6 πίνακα) που οδηγεί στην απόφαση για την άμεση και αναγκαστική απομάκρυνση από την Ρωσία και τη διάβαση του Προύθου. Παρατηρούμε ότι τα γεγονότα τρέχουν για το 2^ο μήνα του 1821. Κισνόβιο, Προύθος,

Στις 22-2-1821 Α.Υ. Ν.Υ. και Γ.Υ (σχ. 10- πίνακα) βρίσκονται στο Ιάσιο, η προκήρυξη στις περιοχές της Μολδαβίας του Μάχου υπέρ πίστεως και Πατρίδος και ταυτόχρονα την ίδια μέρα επιστολή στον Τσάρο (σχ. 13-14) Θα απαντηθεί φυσικά η επιστολή του Α.Υ. στις 14-3-1821¹⁴³ αλλά θα προκαλέσει την τελική ρήξη με τον Καποδίστρια.

Τον 3^ο μήνα εκτός από μια επιστολή του Καποδίστρια έρχεται και η σκληρός αφορισμός για τον «Καλό» Α.Υ. Προφανώς ίσως είναι το γεγονός που τον αναγκάζει να απαντήσει με την δημιουργία του Ιερού Λόχου και ότι συμβολίζει σύμφωνα με αυτά που αναλύσαμε. Στο διάστημα αυτό ο Δ.Υ. προφανώς δεν μπορεί να παρακολουθήσει τα γεγονότα εφόσον βρίσκεται στην Οδησό για την έκδοση των διαβατηρίων και εν συνεχεία στο Κισνόβ όπου θα αναχωρήσει για την Τεργέστη διευθετώντας διαδικαστικά θέματα του αγώνα. Όμως πολύ πιθανόν έχει μάθει την συγκατάθεση της Ρωσίας για την είσοδο στρατευμάτων που απαγόρευε η συνθήκη του Βουκουρεστίου του (1812)¹⁴⁴ για αυτό και η αποχώρηση του είναι άμεση από εκεί μετά από 3 ημέρες. Η συνθήκη αυτή ήταν θεωρώ και το δυνατό χαρτί του Α.Υ. για το όλο εγχείρημα. Γι αυτό ίσως έχουμε διπλωματικά και το Γενικό Βουλευτικό από τον Γεώργιο Υψηλάντη και με αρχιγραμματέα τον Λασσάνη¹⁴⁵. Δεν μπορεί να γνωρίζει ο Δ.Υ. για το Δραγατσάνι¹⁴⁶ εφόσον βρίσκεται εν πλω για την Ύδρα. Φτάνοντας όμως στην Ελλάδα προφανώς και μαθαίνει τα γεγονότα. Διαισθάνεται ότι το μόνο που είναι σίγουρο μετά το ξεκαθάρισμα του μετώπου της Μολδαβίας και τα

¹⁴² Κ. Λάππα, «Η φιλική εταιρεία», στο: *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, χ. τ., Μάρτιος Απρίλιος (2008), σ. 50

¹⁴³ Ι. Μιχαηλίδης, *ό. π.*, σ. 28

¹⁴⁴ *Ιστορία των ελλήνων Η ελληνική επανάσταση 1821-1827*, χ. τ. χ. χ., τ.11, σ.76

¹⁴⁵ *Ιστορία των ελλήνων, ό. π.*, σ. 86

¹⁴⁶ Ι. Μιχαηλίδης, *ό. π.*, σ. 29

γεγονότα με τις σφαγές της πόλης και με την επιστολή Στρογκόνωφ στην Πύλη ότι ο σουλτάνος θα κινηθεί και θα στρέψει την προσοχή του στην συνέχεια νότια. Πράγματι η απάντηση είναι άμεση με την 1^η έξοδο του Καρά Αλή. Μετά από λίγες ημέρες θα ολοκληρωθεί το Βατερλό του Α.Υ. Η μάχη της Στίγκακας και στο Σκουλένι (σχ.26 και 28 πίνακα) θα γράψουν τον επίλογο του. Μέσα σε όλα αυτά να προσθέσουμε ότι υπάρχει και ένας πολυμήχανος στρατιωτικός ο Γεώργιος Κατακουζηνός. Γνωρίζει την απερισκεψία του Α.Υ. και του προτείνει εναλλακτικό σχέδιο. Όμως ο Α.Υ. δεν θα το δεχτεί απαντώντας «ότι έτσι πρέπει». Έχει κατανοήσει πλήρως ο Α.Υ. ότι το εγχείρημα του είναι ελλειμματικό παρόλα αυτά όμως θα το πράξει. Όμως τα χτυπήματα δεν σταματούν εκεί. Έχουμε ταυτόχρονα την περιβόητη επιστολή του Καποδίστρια¹⁴⁷ προς Ιγνάτιο που αυτός κοινοποιείτε σχετικά παραποιημένη στον Δ.Υ. Μην ξεχνάμε ότι ο Καποδίστριας, ο μητροπολίτης Ιγνάτιος και η Ρωξάνδρα Στούρτζα Εντλινγκ, ήταν οι πρωτεργάτες της Φιλομούσου Εταιρείας που έδρευε στο Μόναχο¹⁴⁸. Εδώ προφανώς ο Δ.Υ. θα έρθει να απαντήσει με δυο κινήσεις σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο άμεσα. Γι αυτό και φεύγει με άλογο ταχύτατα ο Βαλέστ και φτάνει Ύδρα Σπέτσες βλέποντας και μέρος του ελληνικού νεοσύστατου πολεμικού στόλου. Αν λάβουμε υπόψη μας και την σχετική επιστολή του Βαλέστ τότε η απάντηση ως προς το στρατιωτικό σκέλος είναι πασιφανής με την δημιουργία του πρώτου τακτικού στρατού στην Καλαμάτα. Ως προς το πολιτικό σκέλος θα έρθει να απαντήσει με την συνέλευση της Ζαράκωβας. Μην ξεχνάμε όμως ότι λίγες ημέρες πριν έρθει ο Δ.Υ. στην Ελλάδα έχει γίνει η συνέλευση των Καλτετζών με ότι σημαίνει αυτό¹⁴⁹. Στην Ζαράκωβα θέτει το γενικό οργανισμό Πελοποννήσου με αιρετά μέλη υπό την προεδρία του πρίγκιπα. Πρόκειται για την πρώτη σφοδρή σύγκρουση για την διεκδίκηση της εξουσίας στην επανάσταση στο όνομα της νομιμότητας και των συμφερόντων του έθνους. Χωρίς προεκτάσεις αφορά την διοικητική διάρθρωση των επαρχιών με καθήκοντα επιμελητείας και στρατολογίας αλλά και διοικητικά. Αυτό και σε συνδυασμό την Α' εθνοσυνέλευση θα αφήσει ως κληρονομιά δυο συνασπισμούς των ολιγαρχικών και των δημοκρατικών. Αν ο Δ.Υ. είχε αποχωρίσει ολοκληρωτικά από τον αγώνα οι πρόκριτοι διακινδύνευαν την ύπαρξη τους αφού οι περισσότεροι φιλικοί είχαν δώσει

¹⁴⁷ Παράρτημα 24. ό. π.

¹⁴⁸ Θ. Βερέμης - Γ. Κολιόπουλος, ό. π., σ. 44

¹⁴⁹ *Ιστορία των Ελλήνων*, ό. π., τ. 11, σ. 198

τα ρέστα τους στον αγώνα και δεν είχαν πλέον πολλά να χάσουν¹⁵⁰. Θα δημιουργηθεί διάσταση και ο Δ.Υ. θα αποχωρήσει προς Λεοντάρι και Καλαμάτα.

Από το χρονολογικό μας εργαλείο διαπιστώνουμε ότι αυτά έχουν συμβεί σε μόλις 20 ημέρες από την στιγμή που πάτησε ο Δ.Υ. το πόδι του στην Ελλάδα. Να γιατί το τακτικό της Καλαμάτας δεν έχει την δυναμική οργάνωση που πρέπει. Ευτυχώς που προέχει για τον Καρά Αλή η διαδικασία ανεφοδιασμού στα κάστρα και με την ζωτική συμπεριφορά του ναυτικού μας δεν του δίνεται χώρος για δράση από τις δυο πρώτες αποτυχημένες εξόδους του (σχ.27 και 32 πίνακα). Παράλληλα με όλα αυτά θα πέσει και η τελευταία πνοή αντίστασης του Ολύμπιου στη μονή Σέκου (σχ.34 πίνακα). Αξίζει εδώ να αναφέρουμε ένα απόσπασμα από το λόγο του με ότι αυτό σημαίνει για την πολιτική της Ρωσίας. «...Οι Μοσχοβίτες μεγιστάνες θέλουν πρώτα να ξέρουν ότι έπεσε νεκρό το άνθος της Ελλάδας προτού να έρθει η βοήθεια τους για να έχουν να κατακτήσουν μόνο αμόρφωτες μάζες μετά την εξόντωση των μορφωμένων να μην προβάλλουν κανένα πνευματικό παλμό που τον φοβούνται στην αναγέννηση μα σα μελλοντικό επαναστατικό υλικό...»¹⁵¹. Σε κάθε άλλη περίπτωση με την επιτυχή απόβαση στην Καλαμάτα θα είχαν όλα τελειώσει. Δεν τελειώνει φυσικά η πορεία του Καρά Αλή αν θυμηθούμε ότι θα φτάσει μέχρι το Γαλαξίδι. Όμως προκύπτει και ένας ακόμη πονοκέφαλός για τον Δ.Υ., το θέμα της Κρήτης. Οι συμπεριφορές Αφεντούλιεφ επιβάλλουν την αποστολή ενός έμπειρου στρατιωτικού ηγέτη για το νησί. Τον ρόλο θα αναλάβει ο Βαλέστ. Ο πρόωρος όμως θάνατος του σε λιγότερο από 1 μήνα αφού έφτασε στην Κρήτη ίσως θα συμβάλει στο να χαθούν όλα. Η χρονολόγηση μας τελειώνει με την διάλυση των στρατοπέδων τον Οκτώβριο του 1821. Ας παρατηρήσουμε όμως μια ημερολογιακή λεπτομέρεια. Δηλαδή η συνέλευση Ισμαήλι 7-10-1820 και η διάλυση στρατοπέδων Μεσσηνίας και Ηλείας, 13-10-1821.

Ουσιαστικά σε ένα χρόνο είχαν αποδεκατιστεί και τα δυο παιδιά της Ελισάβετ Υψηλάντη. Αυτοί που αν δεν υπήρχαν με τα όποια λάθη κι αν έπραξαν επανάσταση δεν θα γινόταν, διότι πολύ απλά δεν υπήρχε η ηγετική φυσιογνωμία που θα πλάσει την ελπίδα. Όμως με υποθέσεις ιστορική έρευνα δεν διεξάγεται.

Αυτό που έχει την μέγιστη αξία είναι να κατανοήσουμε τα νέα οπτικά δεδομένα που μας παρέχει ένα χρονολογικό εργαλείο που σε κάθε άλλη περίπτωση δεν θα μπορούσαμε να δούμε. Αυτό μας βάζει σε μια άλλη διάσταση, όχι των γεγονότων αλλά της θεωρίας των αποφάσεων στην διαχείριση κρίσεων. Όπως

¹⁵⁰ Θ. Βερέμης - Γ. Κολιόπουλος, *ό. π.*, σ. 132-140

¹⁵¹ *Ιστορία των Ελλήνων, ό. π.*, σ. 93

γνωρίζουμε η ιστορία είναι γεμάτη από κρίσιμα γεγονότα με φυσικό επακόλουθο τους πολέμους. Αυτή είναι και η νέα μεθοδολογία για την ερμηνεία της ιστορίας, η θεωρία της διαχείρισης κρίσεων. Επίσης επειδή πίσω από τα γεγονότα βρίσκονται πρόσωπα η μέθοδος μου αυτή μας βοηθάει να κατανοήσουμε καλύτερα τις προσωπικότητες σε συνδυασμό πάντα με τα γεγονότα.

Η συνολική αυτή αναφορά αποτελεί την κριτική μου σκέψη και ένα ερμηνευτικό παράδειγμα βασισμένο στο πανοραμικό χρονολογικό ιστορικό χάρτη (πίνακα) με αφορμή το θέμα διερεύνησης της διατριβής μου. Με το παράδειγμα αυτό γίνεται κατανοητό πόσο εύχρηστο εργαλείο είναι ο χρονολογικός πίνακας στην λήψη σχετικών ιστορικών συμπερασμάτων.

Θ' Κεφάλαιο

Τα ιστορικά ευρήματα σήμερα

9.1. Γενικά

Θεώρησα ότι δεν θα μπορούσε να τελειώσει μια εργασία επιπέδου Δ.Μ.Ε. χωρίς να αναφέρω τα ευρήματα που έχουμε σήμερα σχετικά με την θεματολογία. Αυτό διότι όπως έχω τεκμηριώσει σε σχετική μου εργασία,¹⁵² κάθε αντικείμενο περιέχει και μια ιστορία. Με βάση αυτό το σκεπτικό δεν γνωρίζουμε τι κατευθύνσεις και πληροφορίες μπορεί να μας δώσει ένα ιστορικό εύρημα. Παρακολουθώντας τα γεγονότα ανελλιπώς τα τελευταία χρόνια, προέκυψαν νέα στοιχεία. Μέσα από τον προβληματισμό αποφάσισα να αναφέρω τα ευρήματα που μπόρεσα να εντοπίσω σχετικά με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα και γεγονότα της παρούσης διατριβής.

9.2. Τα οστά του Αλέξανδρου Υψηλάντη

Τελικά ο Υψηλάντης απεβίωσε στο πανδοχείο «Zur goldenen Birne» στην οδό Landstraßer Hauptstraße 31 που σημαντικός εμπορικός δρόμος στη Βιέννη στις 31 Ιανουαρίου 1828. Αρχικά ο Α.Υ. Ενταφιάσθηκε στο ανατολικό τμήμα του νεκροταφείου St. Marxer Friedhof το νεκροταφείο του Αγ. Μάρκου της Βιέννης, ενώ την 1 Αυγούστου του 1828 μεταφέρθηκε στο ελληνικό τμήμα του νεκροταφείου. Από αυτό το γεγονός της μετακομιδής των οστών προκύπτουν και κάποιες λάθος αναφορές για την ακριβή ημερομηνία θανάτου. Στις 18 Φεβρουαρίου του 1903 μεταφέρθηκαν στον οικογενειακό τάφο των Υψηλάντηδων στο Rappoltenkirchen της Αυστρίας. Η τελευταία μεταφορά τους έγινε τον Αύγουστο του 1964, όταν τελικά μεταφέρθηκε στην εκκλησία των Αγ. Ταξιαρχών στο Πεδίον του Άρεως στην Αθήνα, 136 χρόνια μετά το θάνατό του.

Το ταφικό μνημείο του Αλέξανδρου Υψηλάντη στο Πεδίον του Άρεως είναι έργο του Λεωνίδα Δρόση, το 1869. Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης αποδίδεται νεκρός πάνω σε σαρκοφάγο με ανάγλυφες διακοσμήσεις. Αξιοσημείωτο, ωστόσο, είναι ότι η ταυτότητα του τιμώμενου προσώπου αμφισβητείται, αφού κατ' άλλους είναι ο Δημήτριος Υψηλάντης. Στη σαρκοφάγο είναι χαραγμένο οικόσημο το οποίο φέρει τη μορφή του Φοίνικα που αναγεννιέται από τις στάχτες του, ένα σπαθί, μια σημαία και

¹⁵² Τσάκωνας Πάνος, *Λαογραφία - Εθνολογία. Η κατασκευή και συντήρηση Λαογραφικού Εθνολογικού υλικού ως περίπτωση μελέτης της νεότερης Ιστορίας*, Μεταπτυχιακή εργασία Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα 2020, σ.28-29

το πηλήκιο του Ιερού Λόχου. Στην ανατολική πρόσοψη της σαρκοφάγου υπάρχει η επιγραφή: «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ». Η πρώτη θέση του μνημείου ήταν στον κήπο του Πολυτεχνείου, αλλά οι προκληθείσες διαμαρτυρίες το έφεραν στη σημερινή του θέση, μπροστά από τον Ιερό Ναό των Ταξιαρχών στο Πεδίο του Άρεως. Το 1964, μάλιστα, έγινε ανακομιδή των οστών του Υψηλάντη τα οποία εναποτέθηκαν στο μνημείο¹⁵³.

9.3. Η καρδιά του Αλέξανδρου Υψηλάντη

Η καρδιά του Α.Υ. αποσπάστηκε κατ' εντολή του μετά τον θάνατο του για να σταλεί στην πατρίδα. Πιθανόν την διαδικασία ανέλαβε ο Λασσάνης. Έκτοτε φυλάσσεται εντός κυτίου. Δεν γνωρίζω περαιτέρω στοιχεία για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και που φυλάσσεται.

9.4. Η σπάθη του Αλέξανδρου Υψηλάντη

Ένας Έλληνας συλλέκτης, ο οποίος επιθυμεί να παραμείνει ανώνυμος, συγκινημένος από το εγχείρημα «Ο Ιερός Λόχος αναγεννάται στην Ιερή Πόλη» και την έλευση της Καρδιάς του Αλεξάνδρου Υψηλάντη στο Μεσολόγγι, διέθεσε το ανεκτίμητο κειμήλιο ώστε αυτό να εκτεθεί στην Δημοτική Πινακοθήκη, πλάι στην καρδιά του Αρχηγού της Επανάστασης. Η σπάθη αυτή αποκτήθηκε από τον σημερινό της κάτοχο από τον Δανό BrØns Hausen, τον μεγαλύτερο ιδιώτη συλλέκτη αγγεμάχων όπλων στον κόσμο, ο οποίος την είχε αγοράσει από το Ιάσιο της Ρουμανίας το 1938, από το σπίτι που έμενε ένας Ιταλός ονόματι Ipsilanti νομίζοντας πως επρόκειτο για Ιταλό ευγενή. Το όπλο όμως ανήκε στον Πρίγκηπα Α.Υ. Πρόκειται για ένα πολυτελές όπλο με λάμα Carabella 18ου αιώνας από την Πολωνία, μία από τις καλύτερες λάμες της Ευρώπης. Το θηκάρι διακρίνεται για την υψηλή καλλιτεχνικής ποιότητας επεξεργασία, έργο μεγάλου Ηπειρώτικου εργαστηρίου. Η θήκη όσο και η λαβή είναι ασημένια και μερικώς επιχρυσωμένα.

¹⁵³ Peter Broucek, *Alexander Ypsilantis Gefangenschaft in Österreich* δημοσίευση στο: Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs 17/18 Band / Herausgegeben von den Generaldirektoren 1964-1965, Επιμέλεια και μετάφραση μελέτης από τα Γερμανικά Φώτης Βράκας, Προσπέλαση 19-3-2021, σ. 550-559

9.5. Τα οστά του Δημητρίου Υψηλάντη

Τα οστά του Δ.Υ. μετά τον θάνατο του ενταφιάστηκαν στο Ναύπλιο. Μετά από χρόνια κατασκευάστηκε το σχετικό μνημείο από την σύζυγο συγγενικού του προσώπου. Μάλιστα με δική της μέριμνα ήρθαν τα σχετικά υλικά από το εξωτερικό για να στηθεί ο μνημείο σε περίοπτη θέση στην πόλη του Ναυπλίου που βρίσκεται μέχρι και σήμερα. Εντός του μαρμάρινου μνημείου φυλάσσονται τα οστά του Δημητρίου Υψηλάντη.

9.6. Τα διαβατήρια του Δημητρίου Υψηλάντη¹⁵⁴

Υπάρχουν δυο διαβατήρια του Δημητρίου Υψηλάντη. Το ένα είναι το Ρώσικο Το δεύτερο διαβατήριο είναι το γερμανικό Μέσα από μια δυσδιάκριτη διαδρομή κατέληξαν στα χέρια του Δημητρίου Γκίνη κατά την διάρκεια της κατοχής και στην συνέχεια στο Μουσείο Μπενάκη. Εκεί μπορεί ο κάθε ενδιαφερόμενος να τα μελετήσει. Προφανώς δεν βρει αναγραφόμενο το όνομα του Δ.Υ. αφού ως γνωστό δεν κυκλοφορούσε με το πραγματικό του όνομα.

9.7. Ο επενδυτής του Ιερού Λόχου¹⁵⁵

Από την μεγάλη προσπάθεια των τελευταίων τριών ετών προκύπτουν τα εξής εμπειριστατώμενα στοιχεία. Τα μόνα ευρήματα που έχουμε είναι ενός και μόνο επενδυτής ιερολοχίτη του Ξενοκράτους. Από την οικογένεια με τα τρία αδέρφια (Πασχάλη Κωνσταντίνο και Αθανάσιο) οι δυο πρώτοι ντύθηκαν και πολέμησαν τότε μαζί και στις δυο μάχες Δραγατσάνι και Σκουλένι. Αποτέλεσμα ο Πασχάλης να χάσει την ζωή του στην μάχη του Σκουλενίου. Ο Κωνσταντίνος μετά τα γεγονότα φεύγει και μεταβαίνει στην πόλη που έμενε το Βουκουρέστι. Έτσι ο Κωνσταντίνος τιμώντας μέχρι τα βαθιά του γεράματα τον Ιερό Λόχο κάθε χρόνο στην εθνική μας επέτειο φορούσε τον επενδυτή. Ίδρυσε το Ξενοκράτιο νοσοκομείο στο Βουκουρέστι και το Ξενοκράτιο παρθεναγωγείο στο Μεσολόγγι. Από αυτό ίσως ορμώμενοι οι Μεσολογγίτες δημιούργησαν και την αναβίωση του Ιερού Λόχου. Στην ουσία πρόκειται για μια προσέγγιση με ιστορικό συσχετισμό τραβηγμένο από τα μαλλιά.

¹⁵⁴, «Ο Δημήτριος Υψηλάντης κατεβαίνει στην Ελλάδα», στο: *Ερανιστής*, τ. 2, τχ. 9-10, Αθήνα (1964) σ. 187-189

¹⁵⁵ Νικολέτα Ζυγούρη, *ό. π.*, σ. 53-69

Παρόλα αυτά χαιρετίζουμε την ιδέα. Εμείς σαν δήμος Καλαμάτας θα πράξουμε κάτι αντίστοιχο για το πρώτο τακτικό σώμα στην Ελλάδα?

Μετά τον θάνατο του η κληρονόμος του Φωτεινή Ι. Ξενοκράτους παρέδωσε το 1899 μια σειρά από κειμήλια του Ξενοκράτους και μια φωτογραφία του. Έτσι έχουμε έκτοτε τον μοναδικό επενδυτή. Μετά από προσεκτική παρατήρηση θα δούμε ότι πρόκειται για ένα φινό ρούχο με πολύ εκλεπτυσμένη διακόσμηση, στα μανίκια στο γιακά στο κάτω μέρος μπροστά αλλά και πίσω στην πλάτη. Στο θώρακα εμπρός σχηματίζεται ένα διάκοσμο με 10 εσοχές και 11 εξοχές που καταλήγουν σε κουμπιά, σύνολο 21 όσα δηλαδή και τα θηλύκια στην εξωτερική πλευρά. Στο σύνολο του διάκοσμο αυτό έχει γίνει με ενιαίο βαμβακερό κορδόνι τύπου floche. Φυσικά η ερευνήτρια¹⁵⁶ δεν γνωρίζει ότι στην Ελλάδα δεν έχουμε ανάγκη τον ορισμό του γαλλικού floche αφού ως γνωστός πρόκειται για την γνωστή τερηζήτικη βελονιά που στην ορθή της άποψη είναι η βυζαντινή. Φυσικά αυτό δεν είναι τυχαίο συσχετιζόμενο και με την σημαία του Υψηλάντη. Προσπαθώντας να δώσω ερμηνευτική στην διακόσμηση δεν μπόρεσα να καταλήξω κάπου. Το περίτεχνο διάκοσμο στα μανίκια επαναλαμβάνεται και στο πίσω μέρος. Λόγω της εμπειρίας μου και της γνώσης στην κατασκευή του παραδοσιακού ρούχου ένα μπορώ να πω με βεβαιότητα. Λόγο του περίτεχνου διακόσμου πρόκειται για ρούχο αξιωματικού. Θεωρώ ότι προφανώς δεν χρησιμοποιήθηκε στη μάχη. Πρόκειται δηλαδή για το καλό ρούχο που είχαν οι αξιωματικοί και πιθανόν με ποιο επιμελημένο διάκοσμο σε σχέση με του απλού στρατιώτη. Επίσης δεν θα ήταν εύκολο να καμουφλαριστεί ο Ξενοκράτης και να φτάσει στο Βουκουρέστι φορώντας ένα τέτοιο ένδυμα. Θα ήταν σαν να υπογράφει την καταδίκη του. Αρά ο ιδιοκτήτης του το φύλαξε σαν κόρη οφθαλμού φυγαδεύοντας το στην ουσία.

Περεταίρω έρευνα όπως μας λέει η πηγή μας¹⁵⁷, εντοπίζει ότι από αναφορά στα αρχεία του Κωνσταντίνου Ράδου ότι *«Μάλιστα, ο ίδιος ο Κ. Ράδος αφού έκανε την επισήμανση ότι η στολή του Κωνσταντίνου Ξενοκράτους ήταν ελλιπής, έδωσε την πληροφορία ότι μπορούσε κανείς να δει ολοκληρωμένη τη στολή του ιερολοχίτη, μόνο στη Συλλογή Παπάζογλου η οποία είχε αγορασθεί (πρόσφατα) (τέλη 19ου αι.) από τη Ρουμανική Κυβέρνηση και επρόκειτο να τοποθετηθεί σε ξεχωριστό, αφιερωμένο σε*

¹⁵⁶ Ζυγούρη Νικολέτα, ό. π.

¹⁵⁷ Ζυγούρη Νικολέτα, ό. π.

αυτήν, διαμέρισμα στο Μουσείο του Βουκουρεστίου».^{158, 159} Η ερευνήτρια επικοινωνεί με τα σχετικά μουσεία. Εθνικό Μουσείο Ιστορίας της Ρουμανίας, το Μουσείο της Πόλεως του Βουκουρεστίου και Στρατιωτικό Μουσείο στο Βουκουρέστι λαμβάνοντας αρνητικές απαντήσεις. Μια εκδοχή όπως μας ενημερώνει είναι ότι λόγω της δυσμένειας των διακρατικών σχέσεων την περίοδο εκείνη του 2010 έλαβε πιθανόν και τις αρνητικές απαντήσεις. Δεν αποκλείετε βέβαια και οι περιγραφές του Ράδου να είναι αναληθείς από λάθος πηγές. Όπως και να έχει όμως τώρα που οι συνθήκες έχουν αλλάξει και με τα 200 χρόνια των εορτασμών είναι ίσως μια μεγάλη ευκαιρία να γίνει μια αναψηλάφηση στα μουσεία αυτά. Αν φυσικά δεν αποδώσει η διαδικασία αυτή υπάρχουν και άλλες κατευθύνσεις έρευνας για το θέμα.

9.8. Η νεκροκεφαλή του Ιερού Λόχου το νέο εύρημα

Στην αναβίωση του ιερού λόχου από το Μεσολόγγι ενδιαφέρον παρουσιάζει το διάκοσμο με την νεκροκεφαλή στην κάλυψη της κεφαλής. Ήρθα σε επαφή με τον υπεύθυνο της μπάντας Διονύσιο Κουτσογγέλη ώστε να ενημερωθώ σχετικά και να λάβω ένα αντίγραφο του διακοσμητικού. Φυσικά σε καμία περίπτωση δεν δέχτηκε. Με ενημέρωσε ότι είναι αντίγραφο και το γνήσιο το έχει συλλέκτης που δεν αποκαλύπτει το όνομα του. Φυσικά στα Μ.Μ.Ε. είχε ξεφουρνιστεί το όνομα του συλλέκτη Κωνσταντίνος Μάρας που δεν μπόρεσα όμως να έχω επαφή μαζί του. Το επόμενο ραντεβού με το θέμα ήρθε σε μια άλλη εκδήλωση όταν η μπάντα του Μεσολογγίου παρέδωσε μια αναμνηστική πλακέτα με την περιβόητη νεκροκεφαλή στην προεδρική φρουρά. Εκεί εντοπίζοντας το όνομα του παραλήπτη μου έστειλε ο ηθικότατος αξιωματικός δυο φωτογραφίες με πλήρη στοιχεία διαστάσεων της νεκροκεφαλής για την έρευνα μου. Με βάση τα φωτογραφικά στοιχεία οι διαστάσεις που προκύπτουν είναι 10,5 cm ύψος και 11,5 cm πλάτος. Μια αρκετά μεγάλη διάσταση. Φυσικά σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να θεωρήσουμε το δηλωθέν ως γνήσιο αντίγραφο αν δεν γίνει η σχετική έρευνα. Πως μπορεί όμως να επιτευχθεί κάτι τέτοιο με τους βλαμμένους που έχουμε στη χώρα μας, που νομίζουν ότι όταν κατέχουν ένα ιστορικό κειμήλιο θεωρούν ότι έχουν το κλειδί του παραδείσου. Πάντως από αναφορές και σχετικές συνεντεύξεις ανέφεραν ότι στην αντιγραφή αποτυπώθηκε και ο σταυρός που φέρει χαραγμένο ερμηνεύοντας πως το γεγονός

¹⁵⁸ Ράδος, Ν. Κωνσταντίνος, Ο Ιερός Λόχος και η εν Δραγατσανίω μάχη. στο: *Πανεπιστημιακή Επιθεώρησης*, Εν Αθήναις 1919

¹⁵⁹ Δελτίο ΙΕΕΕ πεπραγμένα 1899

έγινε πριν την μάχη. Από τις διαστάσεις αυτές και λαμβάνοντας και υπολογίζοντας και τις σχετικές διαστάσεις του θυρεού σύμφωνα με τις ιστορικές πηγές που δεν έχουν τοποθετήσει οι σχετικοί προφέσορες ίσως μπορούμε να προσχεδιάσουμε τη σκέπη του ιερού λόχου με σχετική ακρίβεια. Μετά από όλα αυτά η δική μου άποψη παραμένει θεωρώντας ως γνήσιο την αναφορά του Φωτεινού. Με αυτό το δεδομένο θα κατασκευαστεί από το εργαστήρι μου η σχετική σκέπη.

9.9. Η επίστεψη της σημαίας

Ένα άλλο ενδιαφέρον εύρημα που αφορά τον ιερό λόχο είναι η επίστεψη της σημαίας. Επίστεψη είναι το μεταλλικό στοιχείο που φέρει ο ιστός της σημαίας στο πολεμικό μέτωπο, το γνωστό μας μπαϊράκι και ο σημαιοφόρος (μπαϊρακτάρης). Από εκεί και η φράση που ακούγαμε παιδιά αν θέλαμε να κάνουμε το δικό μας «μπα σηκώσατε μπαϊράκι?». Την επίστεψη του ιερού λόχου αρχειακά την εντόπισα σε ένα ξένο βιβλίο¹⁶⁰ το 2015, και πρόσφατα από άλλη πηγή¹⁶¹. Πρόκειται για μια κατασκευή από ασήμι μοναδικής τεχνικής και διακοσμητικής. Ο κατασκευαστής για την εποχή του θα πρέπει να ήταν κορυφαίος στο είδος του. Φυσικά για να κατασκευαστεί η συγκεκριμένη επίστεψη θα απαιτήθηκαν πολλές εβδομάδες έως και μήνες. Ας δούμε τι περιλαμβάνει η κατασκευή αυτή και πως ερμηνεύεται.

Στο κάτω μέρος φέρει περιμετρική αναπαράσταση με τρόπαια λάβαρα και σταυρό. Στον δεύτερο περιμετρικό δακτύλιο από πάνω φέρει αλυσιδωτά 4 μικρούς δακτυλίους τον ένα δίπλα στον άλλο. Ίσως να χρησίμευε για την ανάρτηση σχετικών διακοσμητικών με τα χρώματα του ιερού λόχου. Το περίεργο στην κατασκευή αυτή είναι ότι πρόκειται ουσιαστικά για μία λόγχη με 4 πλευρές. Έτσι στην κάθε πλευρά αναγράφονται οι εξής λέξεις με κεφαλαία με την εξής σειρά αν περιστρέψουμε την επίστεψη. «ΠΙΣΤΙΣ ΠΑΤΡΙΣ ΔΟΞΑ ΕΥΤΥΧΙΑ». Χωρίς να έχω μελετήσει το έκθεμα αλλά μόνο από το φωτογραφικό υλικό που διαθέτω η μεγέθυνση ανέδειξε ότι η λέξη Πατρίς είναι γραμμένη με ξένα γράμματα. Αυτό το γεγονός μας παραπέμπει ότι όντως μια τόσο περίτεχνη κατασκευή δεν είναι από ελληνικά αλλά ξένα εργαστήρια. Επίσης η παρατήρηση που κάνω ότι απαιτεί πολύ χρόνο για να ολοκληρωθεί ως κατασκευή τεκμηριώνεται και από αυτό το δεδομένο. Αν κατασκευάστηκε κατά παραγγελία το γεγονός ότι απαιτεί αρκετό χρόνο μας τεκμηριώνει την άποψη ότι οι προετοιμασίες είχαν ξεκινήσει πολύ ποιο πριν. Η άλλη εκδοχή είναι να πρόκειται για κάτι που

¹⁶⁰ Robert Elgood, *The arms of Greece*, Ηνωμένο Βασίλειο, London 2009, σ. 253,331

¹⁶¹ Ζυγούρη Νικολέτα, *ό. π.*, σ. 65

μπορεί να προϋπήρχε ως οικογενειακό κειμήλιο και χρησιμοποιήθηκε για τον ιερό λόγο. Άλλη εκδοχή που δίνω είναι ότι οι λέξεις αναφέρονται με λατινικούς χαρακτήρες ώστε να μπορούν να διαβαστούν από όλους και στην συνέχεια να ερμηνευτούν οι έννοιες στους ευρωπαϊκής καταγωγής ιερολοχίτες. Στο εσωτερικό στέλεχος που εισχωρεί το κοντάρι σύμφωνα με την Ζυγούρη φέρει χαραγμένα τα αρχικά με κεφαλαία ΙΩΝ. Η ερμηνεία που δίνει είναι ότι *«υποδηλώνει την ηγεμονική προέλευση του κατόχου της»*. Η συγκεκριμένη χάραξη βέβαια μπορεί να παραπέμπει και σε ποιοτικά χαρακτηριστικά εργαστηρίου κάποιας περιοχής ή του τεχνίτη.

Ενώ σύμφωνα με τις πηγές ο αριθμός εισόδου στο E.I.M. είναι ο ίδιος διαφέρει το έτος εισόδου. Ο Elgood μας δίνει το 2002 ενώ η Ζυγούρη το 2005. Αυτό βέβαια ως λεπτομέρεια έχει αξία, μπορεί όμως εύκολα να προσδιοριστεί. Η Ζυγούρη αναφέρει ότι το έκθεμα προήρθε από τουρκική οικογένεια της οποίας ο πρόγονος πολέμησε στη Μολδοβλαχία. Ο Elgood μας δίνει μια πιο σαφή αναφορά ότι έγινε δωρεά από τον Ντίνο Νοταρά ο οποίος το αγόρασε από τουρκική οικογένεια της Κωνσταντινούπολης. Φυσικά και οι δυο εκδοχές έρχονται να μας ολοκληρώσουν το πάζλ. Τα αναφέρω όλα αυτά όμως για να καταλήξω στο συμπέρασμα ότι θα μπορούσαμε να εκμαιεύσουμε επιπλέον ιστορικά στοιχεία από τον τούρκο που βρήκε την επίστεψη για να γεγονότα που αφορούν τον ιερό λόγο. Όλες αυτές οι παρατηρήσεις προκύπτουν από το δεδομένο της εμπειρίας της γνώσης και της άποψης που διαθέτω στην κατασκευή και συντήρηση λαογραφικού και εθνολογικού υλικού των τελευταίων 10 ετών.

9.10. Η κάπα του Δημητρίου Υψηλάντη

Η κάπα του Δ.Υ. έχει εντοπιστεί εδώ και χρόνια από μέρους μου. Βρίσκεται στο Λαογραφικό μουσείο Καλαμάτας. Πρόκειται για ένα ρούχο υψηλής ραπτικής για την εποχή του. Περιλαμβάνει περιγεγραμμένη φαρδιά φακαρόλα και διακοσμητικά στοιχεία στην κουκούλα της κάπας. Τα στοιχεία για το εύρημα αυτό ήρθαν μόλις πρόσφατα και λίγες μέρες πριν ολοκληρωθεί η παρούσα διατριβή. Εδώ θα δούμε πως ένα ιστορικό αντικείμενο αποτελεί έναυσμα και πηγή ώστε να συλλέξουμε ιστορικές πληροφορίες. Φυσικά η διαδικασία αυτή δεν μου είναι άγνωστη ως μεθοδολογία, αφού έχει συνταχθεί ολόκληρη εργασία σχετικά με το θέμα με αναφορά σε 7

παραδείγματα με ιστορικά ευρήματα από την περιοχή μας ως περίπτωση μελέτης της ιστορίας¹⁶².

Μετά από σχετική επαφή με την υπεύθυνη¹⁶³ του φορέα διαχείρισης του Λαογραφικού Μουσείου Καλαμάτας πρόσφατος (10 Μαΐου του 2021) προέκυψαν οι εξής πληροφορίες. Από προφορικές μαρτυρίες του Γιάννη Ταβουλαρέα ιδρυτή της συλλογής του μουσείου επιφανής οικογένεια της Καλαμάτας που δεν ήθελε να αναφερθεί το όνομα της πρόσφατε δωρεά την κάπα του Δ.Υ. και μια τούρκικη σημαία. Για την σημαία γνώριζα την ύπαρξη της διότι την είχα δει στην αποθήκη του μουσείου. Στην συνάντηση με την υπεύθυνη η σημαία αυτή είχε τοποθετηθεί σε ένα πλαίσιο. Είναι διαστάσεων περίπου 1,7×1 μ και φέρει στίγμα από αίμα. Έτσι σύμφωνα με τον Ταβουλαρέα το 1973 που λειτούργησε το μουσείο η κάπα του Δ.Υ. υπήρχε. Η σωζόμενη πληροφορία που μεταφέρεται από τους Ταβουλαρέα και Γερανέα είναι ότι η κάπα προήλθε από επιφανή οικογένεια που είχε φιλοξενήσει τον Δ.Υ. όταν ήρθε στην Καλαμάτα μετά την άφιξη του στην Ελλάδα και την διαφωνία του με την πελοποννησιακή Γερουσία στην Ζαράκοβα. Εντύπωση μου έκανε ότι η κ Γερανέα γνώριζε την ημερομηνία άφιξης του Δ.Υ. στην Καλαμάτα (27-6-1821). Επίσης μου μετέφερε την πληροφορία ότι η επιφανής αυτή οικογένεια είχε και άλλα ρούχα του Δ.Υ. Ίσως και γι αυτό να μην ήθελαν να αποκαλυφτεί το όνομα τους στην διμερή παραχώρηση κάπας και σημαίας. Ποια ήταν λοιπόν αυτή η οικογένεια και γιατί ήθελαν οι απόγονοι της να κάνουν δωρεά κάποια αντικείμενα στο μουσείο που στεγάζεται στην οικία των Κυριακού είναι το σωστό ερώτημα που έθεσα. Από σχετική πηγή ο Δ.Υ. φιλοξενήθηκε στην Καλαμάτα στο αρχοντικό του Καμαρινού Δουκάκη¹⁶⁴. Η πληροφορία όμως αυτή για τον Καμαρινό Δουκάκη είχε ληφθεί από άλλη βιβλιογραφική πηγή. Προφανώς κάτι σημαντικό συνέβαινε ώστε να υπάρχει αναφορά για τον Καμαρινό Δουκάκη από τον συγγραφέα Δ. Δουκάκη. Έτσι έπρεπε να βρεθεί η σχετική πηγή ώστε να δούμε τι μπορούσε να αποκαλύψει. Πράγματι το σκεπτικό μου δεν με απογοήτευσε. Ο Δ.Υ. «συνοδεύετο δε και υπό του Σταματίου Γ. Δουκάκη ιερολοχίτου και μεγαλέμπορου καθώς δεικνύεται εκ των εγγράφων της οικογένειας κατατεθειμένων...». Επίσης στον γενικό οργανισμό που πρότεινε ο Δ.Υ. στα Βέρβενια για την επαρχία Καλαμάτας υπογραφουν τα μέλη Αθ. Κ. Κυριακός και Αθ. Δ. Κυριακός (πιθανόν ξαδέλφια) Γεώργιος Παγονοπουλος (μετέπιπτα

¹⁶² Π. Τσάκωνας, *Λαογραφία – Εθνολογία, ό. π.*, σ. 29-44

¹⁶³ Μ. Γερανέα, Πρόεδρος Συλλόγου προς Διάδοση των Γραμμάτων, Φορέας διαχείρισης Λαογραφικού Μουσείου Καλαμάτας

¹⁶⁴ Π. Κουμάντος, *ό. π.*, σ. 62-63

αρχιεπίσκοπος Ναυπλίας) Π. Μπενάκης Πανάγος Αλέξιου Λογοθέτης Ηλ. Τζάνες¹⁶⁵. Αυτό και αλλά γεγονότα όπως η επιστολή που κοινοποιήθηκε στον Δ.Υ. μέσω Αθ. Κ. Κυριακού από τους προκρίτους για να επανέλθει στα Τρίκορφα αναδεικνύουν ισχυρούς δεσμούς της οικογένειας Κυριακού με την οικογένεια Δουκάκη. Έτσι όταν η οικεία Κυριακού έγινε μουσείο η οικογένεια Δουκάκη ως φόρο τιμής έδωσε το Ταμπάρο του Δ.Υ.

Δουκάκηδες Κυριακού και Μπενάκηδες εμπλέκονται σε πολλά γεγονότα προεπαναστατικά και μετά τον αγώνα γι' αυτό και χρήζουν ιδιαίτερης ιστορικής διερεύνησης. Αυτό όμως που προκαλεί μεγάλη εντύπωση είναι πως μπορεί συνδέονται πρόσωπα όπως ο Σταμάτιος Γεωργ. Δουκάκης μεγαλέμπορος από το Ισμαϊλίου της Ρουμανίας, με γεγονότα όπως το τακτικό της Καλαμάτας. Προφανώς ο Δ.Υ. θα είχε και την οικονομική υποστήριξη αλλά και τις χρήσιμες εμπορικές διασυνδέσεις του Δουκάκη που θα επέτρεπε παραλαβές εξοπλισμού με έδρα την Καλαμάτα. Άρα Δ.Υ. ήθελε τους δικούς του ανθρώπους στο δικό τους χώρο ώστε να υπάρχει έλεγχος και αποτελεσματικότητα σε μια περίοδο πολέμου. Πολλές τελικά οι πληροφορίες που προκύπτουν με αφορμή την διερεύνηση μιας κάπας.

Η αναγραφόμενη περιγραφή του εκθέματος στο μουσείο αναφέρει «Το ταμπάρο του Δ.Υ.». Σχετική διερεύνηση¹⁶⁶ για το ταμπάρο μας δίνει τις εξής εκδοχές μπέρτα, πανωφόρι, χλαίνη, παλτό, μανδύας. Υπάρχει άλλωστε και σχετικό τραγούδι «Θα φορέσω το ταμπάρο του παππού μου». Δεν λίγη προσοχή όμως, δεν πρέπει το ταμπάρο να συγχέεται με το αμπέχονο.

9.11 Η ποιητική μούσα

Μέρος της συνολικής αυτής προσπάθειας αποτελεί και η παρούσα που συνέβαλε στην ανάδειξη νέων στοιχείων του εθνεγέρτη Αλέξανδρου Υψηλάντη που η λαϊκή μούσα με το ποίημα του Ιερού Λόχου το 1821 στην Μολδαβία και ο γνωστός μας ποιητής Ανδρέας Κάλβος με το ποίημα του «Εις τον Ιερόν Λόχον» δεν τον ξέχασε ούτε αυτόν ούτε τα παιδιά του τους ιερολοχίτες. Αν παρατηρήσουμε θα δούμε το στοχασμό και τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο περιγράφονται τα γεγονότα σε αυτά τα κείμενα. Η ποιητική αναφορά γίνεται διότι θεωρώ ότι όταν κάνουμε έρευνα για ένα θέμα πρέπει να είναι ολοκληρωμένη καταγράφοντας τα πάντα. Έτσι ο επόμενος

¹⁶⁵ Δ. Δουκάκης, *ό. π.*, σ. 229

¹⁶⁶ www.wikipedia.gr ταμπάρο

ερευνητής θα έχει την δυνατότητα να βουτήξει το παξιμάδι της έρευνας του στο δικό μου πλήρες μίγμα για να πάει γρήγορα παρακάτω.

Εδώ τελειώνει και η συλλογή όσων πληροφοριών μπόρεσα να συλλέξω για τα όσα ευρήματα των ιερολογιτών. Αυτό ως δείγμα μεθοδολογίας έρευνας της ιστορίας μέσω ιστορικών κειμηλίων.

Επίλογος

Ένα επιπλέον ποιοτικό στοιχείο που διαθέτει η παρούσα διατριβή είναι ότι δημιουργεί έμπνευση και την διέγερση για την διερεύνηση και άλλων ιστορικών θεμάτων όπως για παράδειγμα οι δεκεμβριστές, ως ιστορικό γεγονός και ιδιαίτερα ο Αλεξάντρ Πούσκιν. Μια καλή έμπνευση είναι ο Αφεντούλιεφ, ο Καρά Αλή. Γεγονότα και πρόσωπα άμεσα συνδεδεμένα και συνυφασμένα με την δική μας επανάσταση. Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν θεωρώ ότι έχουμε πλέον όλα τα δεδομένα για να γράψουμε ιστορικά ντοκουμέντα σε μια πλήρη και ολοκληρωμένη εκδοχή και άποψη. Το ένα είναι μια πραγματεία με θέμα τα τακτικά του Αλέξανδρου Υψηλάντη στην Μολδαβία και Βλαχία με όλο το πολιτικό και διπλωματικό παρασκήνιο των εμπλεκόμενων κρατών. Τα άπαντα του Α.Υ. θα πρέπει να αποτελέσουν στόχο για τους ιστορικούς και ένα είναι βέβαιο ότι θα εκπλαγούμε από το αποτέλεσμα. Μια πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση θα ήταν να αναβιώσουμε σήμερα το οδοιπορικό του Γεώργιου Κατακουζηνού.

Ουσιαστικά θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι όπως ποιοτικό-ποσοτικά είναι τα στοιχεία που προκύπτουν από ένα οστικό κύμα ακριβώς το ίδιο ποιοτικό-ποσοτικά στοιχεία είναι και αυτά που θα μας δώσουν το ιστορικό αποτέλεσμα. Ας σταματήσουν οι σύγχρονοι ιστορικοί να ασχολούνται μεμονωμένα με τα ιστορικά γεγονότα και ας εμβαθύνουν πρώτα στο γιατί συνέβησαν και μετά στο πως συνέβησαν όπως απορρέει από τα γεγονότα της ιστορίας. Άλλωστε σε ένα επαναλαμβανόμενο «γιατί» εφάρμοσε ο γνωστός σε όλους μας φιλόσοφος την μαιευτική του μέθοδο διδασκαλίας.

Ένα άλλο βαρυσήμαντο στοιχείο είναι η σύνθετη προσέγγιση. Στην περίπτωση μας αφορά τον Ιερό Λόχο και το τακτικό σώμα της Καλαμάτας. Αυτή η σύνθεση προσεγγιστικά είναι που φέρνει και το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα. Ιερός λόχος Δραγατσάνι Καλαμάτα ο τίτλος της παρούσης διατριβής. Αν είχα ασχοληθεί μόνο με τον ιερό λόχο θα ήταν ένα μεμονωμένο και ορφανό γεγονός. Ας αναλογιστούμε τι ελλειμματικό αποτέλεσμα θα προέκυπτε αν είχαμε προσεγγίσει μεμονωμένα το ένα ή το άλλο σκέλος του τίτλου. Πόσο θα είχε χάσει η ερευνητική μας προσέγγιση άρα κατ' επέκταση και η ιστορία. Τώρα η σύνθετη αυτή προσέγγιση έδωσε μια μοναδική πληρότητα κατανόησης της ιστορία εντός και εκτός επαναστατημένης Ελλάδας, αλλά και ορθότερων συμπερασμάτων. Αυτό γιατί το σκέλος του ιερού λόχου αναγκαστικά μας προτρέπει σε έρευνα γεγονότων απόψεων

και διπλωματικών συνθηκών και σχέσεων εκτός Ελλάδος στην Ευρώπη τα οποία και αναδεικνύονται μέσα από την διαδικασία αυτή. Για το σκέλος του τακτικού σώματος στην Καλαμάτα η έρευνα μας προτρέπει στο εσωτερικό πολιτικό και στρατιωτικό γίνεσθαι της εποχής. Έτσι στην συνέχεια έρχεται η σύνθεση των γεγονότων αυτών για να μας αποκαλύψει μοναδικές σκέψεις που σε κάθε άλλη περίπτωση θα μας ήταν άγνωστες. Δεν το γνώριζα, το διαπίστωνα στην πορεία της έρευνας μου.

Κατά την διεξαγωγή μιας έρευνας στην ιστορία όταν βρίσκεται σε αδιέξοδο το «*πρώτο βήμα λοιπόν είναι να τεθούν οι σωστές ερωτήσεις*». Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα το εξής: «*και μετά θα προκύψουν κάποιες προφανείς απαντήσεις*»¹⁶⁷. Μου έκανε εντύπωση η άποψη αυτή γι' αυτό και την αναφέρω. Άλλωστε ο Ντάρων Ατζέμογλου είναι έναν καταξιωμένος ερευνητής ενός πανεπιστήμιου παγκόσμιας εμβέλειας. Είναι αρμένικης καταγωγής γεννημένος στην Κωνσταντινούπολη. Κάπως έτσι λειτούργησα και εγώ όταν σκέφτηκα από πού μπορεί να είχε επηρεαστεί ο Α.Υ. για την δημιουργία του ιερού λόχου. Όντως ήταν η σωστή ερώτηση που έδωσε την κατεύθυνση για έρευνα. Το σωστό ερώτημα είναι αυτό που θα μας βοηθήσει να εστιάσουμε σωστά και να διερευνήσουμε ένα ιστορικό θέμα. Πολλά είναι τα θέματα της ιστορίας στα οποία προσπαθούμε να δώσουμε μια απάντηση. Ας κάνουμε μια σειρά από ερωτήσεις πρώτα και μετά θα επιλέξουμε με ποιο ερώτημα να πορευτούμε στην έρευνα μας.

Όλα λοιπόν βασίστηκαν στο σωστό ερώτημα που τέθηκε εξ αρχής. Δηλαδή «*Είχαν σχέση αυτά τα δυο τακτικά σώματα*»? Τώρα μετά την διαδρομή μου στην παρούσα διατριβή ξέρω να πω με βεβαιότητα ότι:

«Σωστές ερωτήσεις είναι αυτές που προκύπτουν,
μετά τον σωστό προβληματισμό
και θα δημιουργήσουν την σωστή κατεύθυνση ερευνών
άρα και το σωστό αποτέλεσμα»

Ουσιαστικά η παρούσα με αφορμή την διερεύνηση των δυο τακτικών σωμάτων ξετυλίγει το πολιτικό στρατιωτικό και στρατηγικό περιβάλλον την περιόδου του 1821 εντός και εκτός Ελλάδος. Σαφώς και συνδέονται τα δυο στρατιωτικά γεγονότα όπως είδαμε. Μια επανάσταση αποκτά κύρος και οντότητα και με την δημιουργία τακτικού στρατού. Εδώ υπάρχει και ένα μικρό μυστικό. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ένα από τα κριτήρια αναγνώρισης ανεξάρτητου νεοσύστατου κράτους

¹⁶⁷ Γ. Παλαιολόγου, «Απειλή η ελίτ της Σίλικον Βάλει», συνέντευξη από τον Ντάρων Ατζέμογλου καθηγητής MIT, στο: *Η Καθημερινή*, 25-27.12.2020, σ. 27

είναι και η δημιουργία τακτικού στρατού. Αυτό ίσως γνώριζαν οι Α. Υ. και Δ.Υ. και δημιούργησαν τακτικά σώματα.

Θεωρώ ότι με την αφορμή τον ιερό λόγο αλλά και το ετερογενές του αδελφό τακτικό σώμα της Καλαμάτας άθελα μου χτύπησα φλέβα στην ισχυρότερη προσωπικότητα της ιστορίας του 1821. Με αφορμή την διερεύνηση του θέματος της Δ.Μ.Ε. προέκυψαν πολλά νέα στοιχεία για τον Α.Υ. που για ευνόητους λόγους δεν μπορούν να παρατεθούν. Στοιχεία που τεκμηριώνουν τον καθοριστικό ρόλο του Α.Υ. σε σχέση με τα γεγονότα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Ως προς το τακτικό σώμα της Καλαμάτας παραμένει άγνωστο ως ιστορικό γεγονός και από αρκετούς ιστορικούς δεν αναφέρεται. Για την σκοπιμότητα της δημιουργίας του τακτικού από το Βαλεστ ούτε λόγος φυσικά, πόσο δε για την σύνθετη προσέγγιση σε σχέση με τον Ιερό Λόγο. Στο κατά πόσο απέδωσε ιστορικά η σύνθεση αυτή και ο συσχετισμός των δυο θεμάτων το αφήνω στην κρίση των αναγνωστών. Από τις υπάρχουσες αναφορές θεωρείτε υποτιμημένο γεγονός η προσπάθεια του Καρά Αλή που στην ουσία θα είχε προκαλέσει τεράστιο πλήγμα στους πολιορκητές όπως έχει αναφερθεί.

Σε κάθε περίπτωση, είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο Baleste ήταν ένας γενναίος αξιωματικός, του οποίου το θάρρος καταμαρτυρείται από έναν μεγάλο αριθμό συναδέλφων του. Ακόμη και ο «ιδιότροπος» Maurice Persat εκθειάζει τον Γάλλο αξιωματικό γράφοντας ότι «ήταν, αναντίρρητα, ο πιο γενναίος από όλους τους Φιλέλληνες και ο πιο γενναιόδωρος. Είχε ξεχωριστές αρετές. Αποδοκίμαζε υπέρτατα τους κόλακες, και δεν συμπαθούσε αυτούς που έτρεχαν γύρω από τη διοίκηση, τους οποίους αποκαλούσε παράσιτα του στρατού. Ο Baleste διέθετε μια ταπεινότητα της οποίας η ανάμνηση έκανε να κοκκινίζουν από ντροπή οι Φιλέλληνες¹⁶⁸.

Ασχολήθηκα και προσπάθησα να ερμηνεύσω άγνωστες πτυχές της ιστορίας από τα ματωμένα χρόνια του 1821. Αναφέρουν πολλοί ιστορικοί ότι «*Είναι επικίνδυνο να ξεχάσεις*».

«Λαός που ξεχνά την Ιστορία του είναι καταδικασμένος να την Ξαναζήσει»

(Σανταγιάννα Ισπανός Φιλόσοφος)

Πάνω σε αυτή την προσπάθεια έρχεται και η παρούσα διατριβή. Στο να ανακαλέσει την μνήμη και να την εμπλουτίσει με τα νέα στοιχεία της ιστορίας. Ας παρακολουθήσουμε μια σύγχρονη άποψη με τίτλο “Εξόριστοι φορείς της ιστορίας”.

¹⁶⁸ Κ. Ταβουλάρη, ό. π.

Θα επικαλεστώ την επισήμανση της καθηγήτριας θεωρητικού κινηματογράφου. «...Ο Αγγελόπουλος δεν ασχολείται με αυτό που όλοι ξέρουν, αλλά με αυτό που δεν ξέρουν ότι γνωρίζουν, όχι με αυτό που είναι εμφανές μεγάλο αλλά μ' αυτό που είναι κρυμμένο στις σκοτεινές γωνίες της ιστορίας και που το αναδεικνύει από την ταπεινή του πλευρά: των μικρών ηρώων που είναι πάντα οι ίδιοι φτωχοί ανώνυμοι που με διαφορετικό ρούχο ίδιοι με τον εαυτό τους αλλά και διαφορετικοί κατοικούν τις εποχές καθώς η μια διαδέχεται την άλλη υφαίνοντας το δίχτυ αυτού που ονομάζουμε λαϊκή μούσα... είναι εξόριστοι του ιστορικού χρόνου...» Εάν λοιπόν ο Αγγελόπουλος θέλει να ασχοληθεί με τους εξόριστους του ιστορικού χρόνου γιατί να μην το κάνουμε και εμείς οι ιστορικοί ερευνητές ώστε με αυτό τον τρόπο να αναδείξουμε αυτούς που όπως μας αναφέρει παρακάτω: «ήρωες που είναι οι φορείς της σημασίας της ιστορίας...»¹⁶⁹. Εδώ θα πάω το σκεπτικό αυτό και λίγο παρακάτω. Ασχολούμενοι με τους εξόριστους (άγνωστους) φορείς της ιστορίας και τα γεγονότα τους αναδεικνύουμε και κάθε τι άγνωστο. Πάνω σε αυτό το άγνωστο ήρθα και εγώ να απαντήσω και να θέσω το εξής ιστορικό συμπέρασμα. που καταλήγω με αφορμή την παρούσα εργασία.

«Αν δεν υπήρχε Αλέξανδρος Υψηλάντης δεν θα είχε προκύψει επανάσταση και 1821»

Με αφορμή την παρούσα διατριβή προέκυψαν και κάποια ακαδημαϊκά συμπεράσματα. Αυτό που θα πρέπει να γίνει κατανοητό από την ακαδημαϊκή κοινότητα είναι το εξής. Αν οι πανεπιστημιακοί μας δεν αλλάξουν άποψη και στάση δεν πρόκειται υπό αυτές τις συνθήκες η ιστορική έρευνα να προχωρήσει με γοργούς ρυθμούς. Υπό άλλες συνθήκες και με συγκεκριμένες προτάσεις και ενέργειες που προσοχή δεν στοιχίζουν ούτε ένα ευρώ, θα μπορέσουν όχι μόνο να επιταχύνουν την έρευνα αλλά και να αυξήσουν τις οικονομικές εισροές στο πανεπιστήμιο. Όμως ακόμη και στον κατά τα αλλά αγγελικό πανεπιστημιακό χώρο ο χορτάτος δεν κατανοεί τον πεινασμένο. Διότι πολύ απλά ο χορτάτος δεν μπορεί να κατανοήσει, ότι μια τέτοια εκδούλευση από άλλους θα έχει υπέρ-παραγωγικά άρα και οικονομικά ωφέλει κυρίως για τον ίδιο (το χορτάτο) και το προϊόν που παράγει, που στην περίπτωση μας είναι η ιστορική γνώση.

Εδώ ολοκληρώνεται και η προσπάθεια μου. Την παραδίδω προς πάσα κρητική. Ήταν μια δύσκολη και επίπονη πνευματική διαδρομή στις οικονομικές

¹⁶⁹ Μ. Κατσουνάκη, «Ο θίασος του Θόδωρου Αγγελόπουλου», στο : *Η Καθημερινή*, αρ. φ. 30629, 24-1-2021, σ. 30

κύριος συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε λόγω COVID 19, αλλά και στα χρονικά περιθώρια που υπήρχαν.

«Η γραφή είναι το κάρβουνο της ζωής που μετατρέπεται σε χρυσάφι»

Προτρέπω μετά την μελέτη του πονήματος αυτού να ξαναδιαβάσεις τον πρόλογο και την εισαγωγή. Έτσι θα έχει γίνει πλήρως κατανοητό το ποιος που πότε τι γιατί και πως. Από όλα τα προηγούμενα αυτό που έχει τη μέγιστη αξία είναι πρώτα και κύρια το γιατί. Διότι μόνο πάνω σε αυτό το γιατί που θυσιάστηκαν το 1821 τόσες ζωές μπορούμε και:

«Πρέπει να αποκτήσουμε εθνο-ευαισθησία και εθνο-σκεπτικισμό»

Κατά μια άποψη “Είμαστε μια χώρα που μηρυκάζει συνέχεια ιστορία”. Αλλά τελικά γνωρίζουμε την ιστορία μας “ή μήπως «παράγουμε περισσότερη ιστορία απ’ αυτή που μπορούμε να καταναλώσουμε” σύμφωνα με μια παράφραση του Τσόρτσιλ?

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι: «Η καθ’ ημάς ανατολή υπήρξε πάντα χωνευτήρι, μίξερ». Για αυτό ίσως και έχει παράξη μέχρι τώρα την μεγαλύτερη ιστορία σε μέγεθος από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα και φυσικά έπεται και συνέχεια.

Προτεινόμενα σχετικά μυθιστορήματα¹⁷⁰

Καλαμάτα, 21-5-2021

¹⁷⁰ Τακης Λάπας «Ο Μικρός ιερολοχίτης» στο: *Μικροί ήρωες του 21*, σ. 39-51 και Σολωμού Ξανθάκη Βάσα, *Ιερός Λόχος*, Καλαμάτα 1983

Πηγές και Βιβλιογραφία

A. Πηγές

1 Αδημοσίευτες Πηγές

Τσάκωνας Π., *Παραδοσιακές φορεσιές της Ελλάδος Εγκόλπιο Σκιτσογραφικής απεικόνισης 17ος-20ος αιώνας*, Καλαμάτα 2017

Τσάκωνας Π., *Τακτικά 1821 Προσεγγίσεις-Προσδιορισμοί*, Μεταπτυχιακή εργασία Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα 2020

Τσάκωνας Π., *Λαογραφία - Εθνολογία. Η κατασκευή και συντήρηση Λαογραφικού Εθνολογικού υλικού ως περίπτωση μελέτης της νεότερης Ιστορίας*, Μεταπτυχιακή εργασία Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα 2020

2. Δημοσιευμένες Πηγές

Ζυγούρη Ν., *Ιστορικός, Ο επενδύτης του ιερολοχίτη Κωνσταντίνου Ξενοκράτους*, Αθήνα 2010

Νίκας Π, *Μεσσηνία από τα χρόνια της τουρκοκρατίας στο ελεύθερο ελληνικό κράτος*, Διατριβή μεταπτυχιακής ειδίκευσης Νεότερη κα σύγχρονη Ιστορία Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Καλαμάτα 2020

Τριάντη Β- Φουλίδου Κ, *Στρατιωτικές στολές και Army Look*, Τμήμα κλωστοϋφαντουργίας Τομέας έτοιμου ενδύματος Α.Τ.Ε.Ι. Πειραιά, Πειραιάς 2011

3. Απομνημονεύματα, Ημερολόγια και Εκθέσεις Συγχρόνων

Βυζάντιος Χ., *Ιστορία του τακτικού στρατού της Ελλάδος από την πρώτης συστάσεως του κατά το 1821 μέχρι των 1832*, Αθήνα 1837

Ιστορία του Ναπολέοντος, 1848

Μ. Κυριακίδης, *Η εκπαίδευση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων από την ελληνική επανάσταση μέχρι την αναβίωση των ολυμπιακών αγώνων (1821-1896)*, Διδακτορική Διατριβή Ε.Κ.Π.Α., 2015

Φιλήμονος Ι., *Δοκίμιον Ιστορικόν περί της ελληνικής Επανάστασης*, Αθήνα 1859, τ. 1

Φωτεινού Η., *Οι Άθλοι της εν Βλαχία της ελληνικής επανάστασης το 1821 έτος*, Εν Λειψία της Σακσονίας, 1846

4. Προφορικές Μαρτυρίες

Γερανέα Μ., Πρόεδρος Συλλόγου προς Διάδοση των Γραμμάτων, Φορέας διαχείρισης Λαογραφικού Μουσείου Καλαμάτας

5. Εφημερίδες

Η Καθημερινή

Ελευθερία

Η Καθημερινή

Μεσσηνιακός Λόγος

6. Περιοδικά

Δελτίο ΙΕΕΕ πεπραγμένα 1899

Εραμιστής

Στρατιωτική Επιθεώρηση

Πανεπιστημιακή Επιθεώρησης

7. Εγκυκλοπαίδειες – Λεξικά

Βάμβα Φ.- Σταματέλατος Μ., *Γεωγραφικό λεξικό της Ελλάδος*, 2012, τ. 1

Βερέμης Θ.- Κολιόπουλος Γ., 1821 *Η γέννηση ενός έθνους κράτους*, τ. 2

Βερέμης Θ.- Κολιόπουλος Γ., *Η συγκρότηση εξουσίας στην επαναστατημένη Ελλάδα*, Αθήνα 2010

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους

Ιστορία των Ελλήνων, Η ελληνική επανάσταση 1821-1827

Κόκκινος Δ., *Η ελληνική επανάσταση*, Αθήνα 1956, τ. 1-3

Κιτρομηλίδης Π., Ilıcak Sukru H., «Ιδεολογικά ρεύματα: έλληνες Οθωμανοί, Β. Η άλλη όψη», στο: *1821 Η γέννηση ενός έθνους κράτους*, Αθήνα 2010, τ. 5

Μιχαηλίδης Ι., «Ο αγώνας των ελλήνων» στο: *1821 η Γέννηση ενός Έθνους Κράτους*, Αθήνα 2010, τ. 3

Παπαρηγόπουλος Κ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, 2009-2010, χ. τ, τ. 19

Τρικούπης Σ., *Ιστορία της ελληνικής επανάστασης*, Αθήνα 1993, 2 τ.

9. Ηλεκτρονικές Πηγές

Σπανού Δ., «Η άνοδος του μικρού κράτους της Πρωσίας και ο ρόλος του στις ιστορικές εξελίξεις της Ευρώπης του 18ου και 19ου αιώνα. (όπως στην επανένωση του Γερμανικού κράτους τον 18ο αιώνα)», ημερομηνία προσπέλασης 2017.06.08

Ένωση Μεσσηνίων Φιλολόγων, «Joseph Baleste, το πορτρέτο του», ημερομηνία προσπέλασης 27.2.2020

Η συνθήκη του Βερολίνου προσπέλαση στο: www.Wikipedia.gr 14-1-2021

Η Σύμβαση της Χαλέπας προσπέλαση στο: www.Wikipedia.gr 14-1-2021

Ταβουλάρη Κ. «Joseph Baleste Ένας μεγάλος φιλέλληνας στην Ελληνική Επανάσταση», ημερομηνία προσπέλασης 23.11.2020

Σπανού Δ. <https://dimitra-spanoy.webnode.gr/news/i-anodos-toy-mikroy-kratoys-tis-prosias-kai-orolo-toy-stin-epanensi-toy-germanioy-kratoys-ton-18o-aiona> ημερομηνία προσπέλασης 23.11.2020,

www.wikipedia.gr ταμπάρο

10. Ξένες Πηγές

Πόλεμος και γνώση, «Οι ουσάροι του θανάτου Υπό τον Μεγάλο Φρειδερίκο»
By admin, ημερομηνία προσπέλασης 3 Μαΐου 2016,

B. Βιβλιογραφία

1. Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αναπλιώτης Γ., Το ημερολόγιο του Αγώνος της ελευθερίας εν Μεσσηνία (1816-1828), Καλαμάτα 1971

Αναστασόπουλος Β., *Η Ελληνική σημαία*, Γ.Ε.Σ./Δ.Ι.Σ., Αθήνα 2005

Δουκάκη Δ., *Μεσσηνιακά και δια περί Φαρών και Καλαμάτας*, Εν Αθήναις, 1903

Ένωση Μεσσηνίων Συγγραφέων, *Από το '21 στο 2021*, Καλαμάτα 2021,

Καραμπελόπουλος Δ., *Οι χάρτες Βλαχίας και Μολδαβίας του Ρήγα Βελεστινλή Βιέννη 1797*, Αθήνα 2005,

Καργάκος Σ., *Μαθήματα ιστορίας*, Αθήνα 1970,

- Κεχαγιόγλου Ε., *Της πατρίδος μου η σημαία*, Αθήνα 2016,
- Κουμάντος Π., *Στα βήματα του Ιωσήφ Βαλεστ*, Καλαμάτα 2013,
- Μαζαράκης Α., *Σημαίες Ελευθερίας*, Αθήνα 2013,
- Μηλίτση Α.- Θεοφιλοπούλου Χ., *Καλαμάτα οδοιπορικό σε πλατείες και δρόμους της πόλης μέσα από τα τεκμήρια δημόσιων και ιδιωτικών αρχείων 1830 – 1940*, Καλαμάτα 2010,
- Παναγιωτόπουλος Β., *Δυο πρίγκιπες στην επανάσταση*, Αθήνα 2015,
- Ράδος Κ., *Ο Ιερός Λόχος και η εν Δραγατσανίω μάχη*, Αθήνα 1919
- Σταθακόπουλος Γ., *Η μάχη του Μαραθώνα Ιστορία και Θρύλος*, χ.τ., 2010,
- Σταματόπουλος Δ., *Καλαμάτα 2600 π. Χ. – 1836 μ. Χ.*, Κατερίνη 1996,
- Σπηλιωτόπουλου Ε., *Τα πυρομαχικά κατά τον Αγώνα του 1821*, Αθήνα 1972
- Χρήστου Θ., *Από την Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821) έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1947)*, Αθήνα 1999
- Χρήστου Θ., *Τα σύνορα του Ελληνικού Κράτους και οι διεθνείς συνθήκες (1830-1947)*, Αθήνα 1999
- Χρήστου Θ., *Προσεγγίσεις στη Νεότερη Ελληνική Ιστορία. Από το Ρήγα Βελεστινλή (1757- 1798) έως την εμπλοκή της Ελλάδας στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1940-1941)*, Αθήνα 2001
- Χρήστου Θ., *Χρονολόγιο της Επανάστασης του 1821. Νοηματοδοτώντας τα χρονικά οροθέσια του αγωνιζόμενου έθνους*, Τρίπολη 2021

2. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Albert Morance Editions, *Encyclopédie du costume*, Paris 1955
- Anel Anivac, *Storia Militare Salgariana versione 2*
- Peter Broucek, *Alexander Ypsilantis Gefangenschaft in Österreich*
δημοσίευση στο: *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs* 17/18 Band
Herausgegeben von den Generaldirektoren 1964-1965, Επιμέλεια και
μετάφραση μελέτης από τα Γερμανικά Φώτης Βράκας, Προσπέλαση 19-3-2021
- Robert Elgood, *The arms of Greece*, London 2009

Παράρτημα

1. Λεπτομέρεια από τη Χαρτά της Βλαχίας Μολδαβίας του Ρήγα

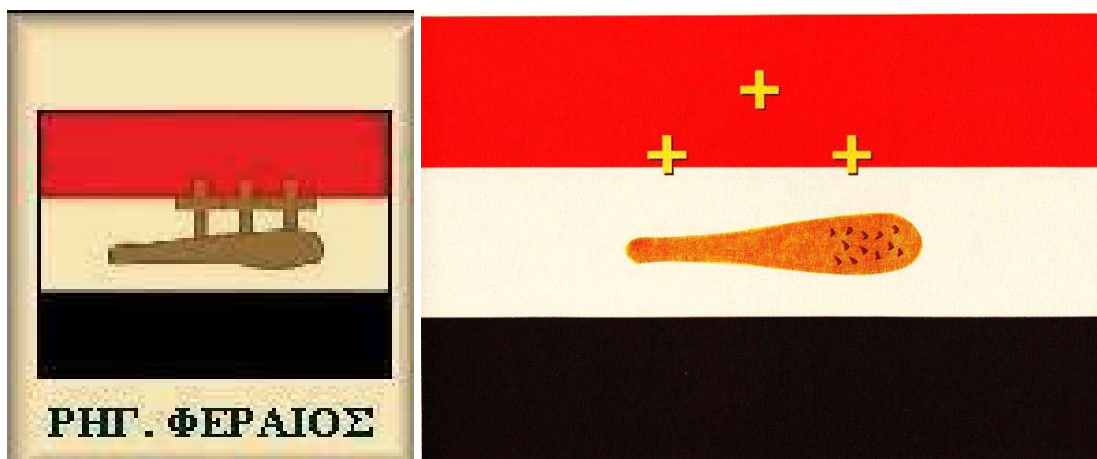
Πηγή: Καραμπελόπουλος Δημήτρης, ό. π. σ. 15

2. Οι δύο όψεις της σημαία του Υψηλάντη

Πηγή: Ψ.Α.Π.Τ.

3. Η σημαία του Ρήγα Φεραίου με τις δυο εκδοχές

Πηγή: Α. Μαζαράκης, ό. π. σ. 9

4. Ο Όρκος Ιερού Λόγου σύμφωνα με πηγές

"Όρκος .

„ Εγώ ὁ δείνας (ὄνομα ἐπίθετον) ἀπὸ Ἐπαρχίαν.....
 „ πόλιν..... ἐτῶν..... δελφματικῶς ἐπιθυμῶν, ν' ἀφιερῶσω
 „ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ τὴν ζωὴν μου εἰς τὴν δούλευσιν τῆς πα-
 „ τρίδος μου Ἑλλάδος, ἐπαρακάλεσα τὸν Ἀρχηγὸν (δεῖνα) νὰ
 „ μὲ δεχθῆ ὡς στρατιώτην τῆς πατρίδος, καὶ νὰ μὲ συναριθ-
 „ μῆσθ μὲ τὸ τάγμα του ὅστις ἔυρὼν με ἄξιον τοσαύτης
 „ τιμῆς, μ' ἔδωκε νὰ διαβάσω τοὺς πολεμικοὺς νόμους,
 „ τοὺς ὁποίους ἀφοῦ τοὺς ἀνέγνωσα, ὁμοίως τοὺς ἔξενα-
 „ διάβασε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἐξηγῶν με ἕν πρὸς ἕν ὅλα
 „ μετὰ μεγάλης ἐντελείας, διὰ νὰ μοὶ γείνωσι φανερώ-
 „ τεροι, καὶ διὰ νὰ μὴν ἔχω πρὸς αὐτοὺς τὴν παραμικρὰν
 „ ἀμφιβολίαν. Ἐγὼ διαβάσας καὶ ἀκούσας μὲ μεγάλην
 „ προσοχὴν τοὺς ἱεροὺς νόμους, τοὺς ἐπανάλαβα ἀ-
 „ κριβῶς καὶ τοὺς ἐνετύπωσα εἰς τὴν καρδίαν μου, μὲ τὰ
 „ στερεὰ καὶ ἄσβεστα γράμματα τῆς ἱερᾶς ἀγάπης καὶ
 „ τιμῆς πρὸς τὴν πατρίδα μου. Ἐξετάσας δὲ ἀκριβῶς καὶ
 „ τὴν καρδίαν ἔυρον εἰς αὐτὴν ἀρχετὸν πατριωτισμὸν, ἀρ-
 „ κητὴν ἀνδρείαν καὶ ὑπομονὴν, διὰ νὰ ἐπιμένω εἰς τὴν
 „ ἐπιθυμίαν καὶ ζήτησίν μου, καὶ διὰ τοῦτο ὀρκίζομαι ἐνώ-
 „ πιον τοῦ ἀοράτου καὶ Παντοδυνάμου θεοῦ, καὶ ἐπάνω
 „ εἰς τὸ ἱερὸν Ἐυαγγέλιον, τὸ ὁποῖον μᾶς διδάσκει ὅλα τὰ
 „ καλὰ καὶ τὴν αἰώνιον ἀλήθειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ (τάδε
 „ Ἰερέως), καὶ τοῦ (τάδε Ἀρχηγοῦ μου), ὅτι δέλω δούλευ-
 „ σαι τὴν πατρίδα μου μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ἀγάπην, πίστιν
 „ καὶ μὲ κάθε κίνδυνον τῆς ζωῆς μου, τὴν ὁποῖαν διόλου ἀφι-
 „ ρόνω εἰς τὴν ἐλευθερίαν, διαφέντευσιν καὶ καλὸν τῆς πα-
 „ τρίδος, νὰ ὑποτάσσωμαι ἀδιστακτῶς, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἔξε-
 „ τάσεως καὶ ἀντιτάσεως, εἰς τὰς προσταγὰς τῶν Ἀρχη-
 „ γῶν καὶ ἀνωτέρων μου, νὰ ὑποφέρω κάθε κίνδυνον καὶ κό-
 „ πον, πᾶσαν ὑτέρησιν καὶ πολυπάθειαν μὲ ὑπομονὴν καὶ
 „ παραμικροῦ παραπόνου. Ἐὰν δὲ καὶ προσκρούσω εἰς τι
 „ ἐναντίον τῶν νόμων, τῶν Ἀρχηγῶν μου καὶ τοῦ χρέους μου,
 „ νὰ κατακρίνωμαι καὶ νὰ παιδεύωμαι κατὰ τοὺς νόμους.

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ Κώδικος.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

5. Ιππέας του 5ου Συντάγματος ουσάρων. «Μαύροι Ουσάροι» 1806

Πηγή: Δ. Σπανού, ό. π.

6. Ιππείας του 9 συντάγματος ουσάρων του Απόλυτου Θανάτου 1806

Πηγή: Πόλεμος και γνώση, ό. π.

7. Ιππικό των ουσάρων του 1809

8. Braunschweig.Schwarzer.Herzog

Πηγή: Ψ.Α.Π.Τ. Προσπέλαση 14-10-2015

9. Γάλλος στρατιώτης με μαύρο επενδυτή του στρατού του Ναπολέοντα

Πηγή: Πόλεμος και γνώση ό. π.

10. Ψηφιακές αναπαραστάσεις του πρωσικού στρατού α) του 1809

Πηγή: Ψ.Α.Π.Τ. Προσπέλαση 5-11-2017

11. Ψηφιακές αναπαραστάσεις του πρωσικού στρατού β) του 1809

Πηγή: Ψ.Α.Π.Τ. Προσπέλαση 5-11-2017

12. Ψηφιακές αναπαραστάσεις του πρωσικού στρατού γ) του 1809

Πηγή: Ψ.Α.Π.Τ. Προσπέλαση 16-11-2020

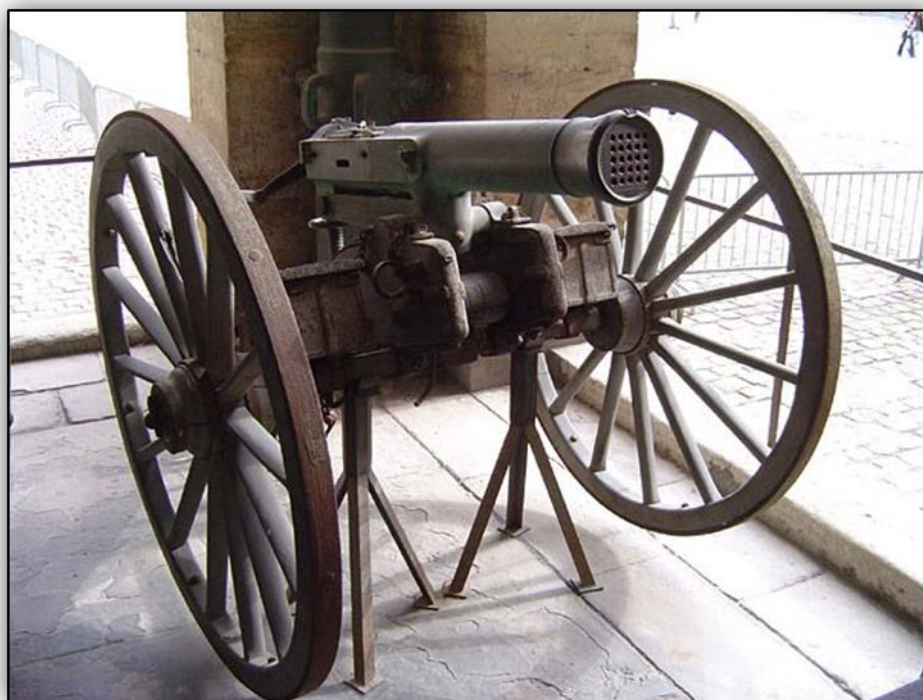
13. Στρατιώτες κατά τον χειρισμό πυροβόλου όπλου τύπου *Mitrailleuse Reffye* του 1866

La Mitrailleuse Reffye
Από *STORIA_MILITARE_SALGARIANA_VERSIONE_2_0* σ. 194

Πηγή: Anel Anivac ό. π., σ. 194

14. Η πραγματική εκδοχή του πυροβόλου *Mitrailleuse_front*

Πηγή Ψ.Α.Π.Τ. Προσπέλαση 14-10-2015

15. Σχετικό απόσπασμα της περιγραφής της ένδυσης και του καλύμματος της κεφαλής

ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας εὐρισκομένους ἐν Ἰασίῳ Ἕλληνας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐσχημάτισεν ἓν μέρος, ὀνομάσαν αὐτὸ **Ἰερον Λόχον**, (τοὺς καὶ **Μαυροφόρους** ἐπιλεγομένους), καὶ ἐνέδυσεν μετὰ μὲν μελανὴν, δέσας καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καλύμματος, τρίγωνον σφαιροειδὲς σύμβολον ἐλευθερίας (κοκκάρδαν) ἀπὸ χρῶμα κοκκινόν, κυανῶν καὶ λευκῶν, κατὰ δὲ τὸ μέτωπον τοῦ καλύμματος, δύο ὀστά μέκρانیον, ἀπὸ ἄργυρον, ἢ λευκοσίδηρον (τενεκέν), σημαίνοντα, ἢ ἐλευθερίαν ἢ θάνατον, (ὡς φαίνεται ἐγχαραγμένον τὸ σημεῖον τοῦτο εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βίβλου ταύτης), τὸ ὁποῖον τοῦτο ταγμα διώρισεν ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὀδηγίαν **ΠΕΖΙΜΟΝ**, με

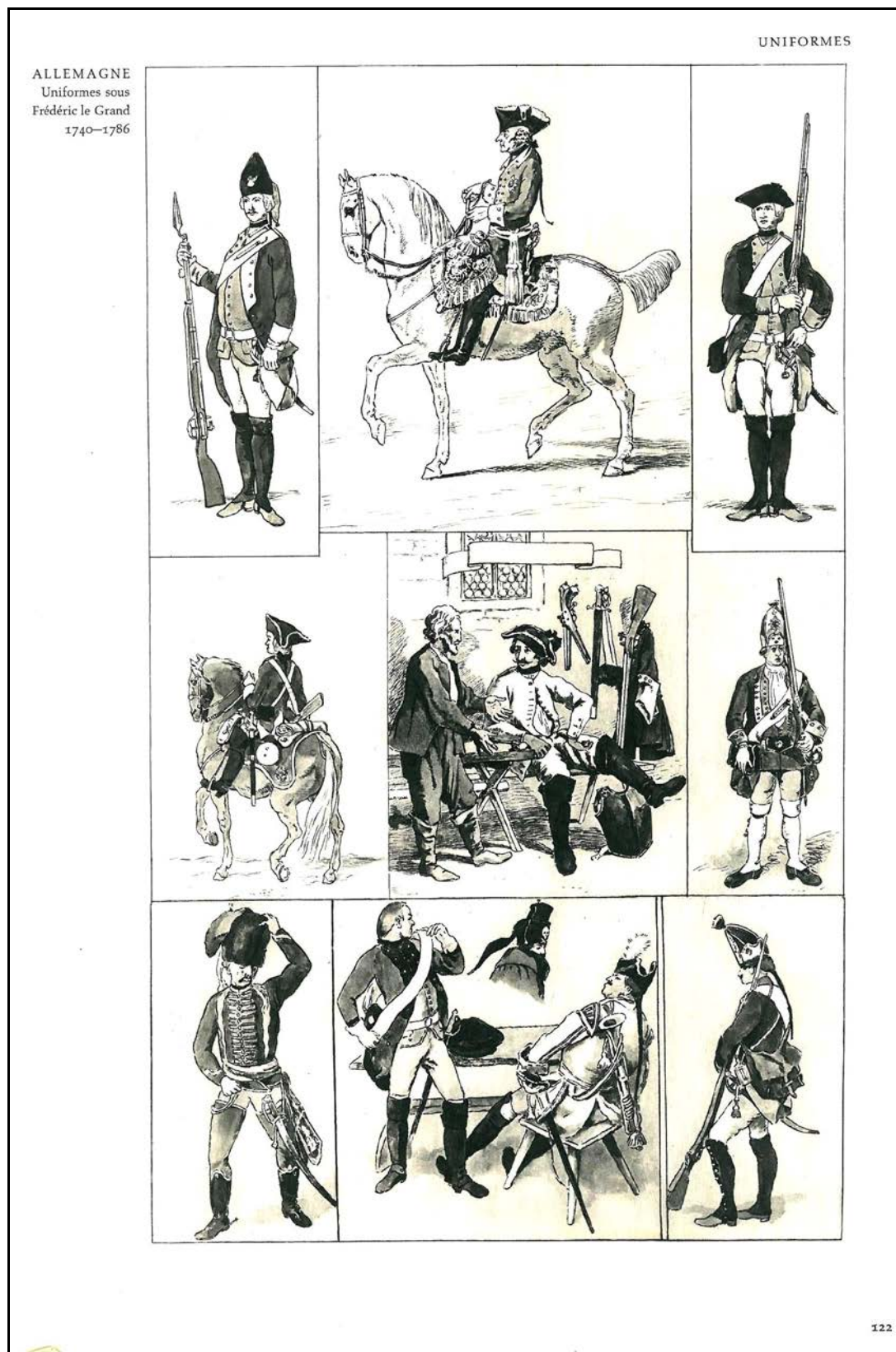
Πηγή: Φωτεινού Ηλία, Οι Ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχία τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως το 1821 ἔτος, Ἐν Λειψία τῆς Σακσονίας, 1846, σ. 35

17. Ενδυματολογικές απεικονίσεις της Ευρώπης ομοιόμορφες περιόδου 1795-1813

Πηγή: A. Morance, *ό. π.*, σ.121

18. Ενδυματολογικές απεικονίσεις της Ευρώπης ομοιόμορφες Γερμανίας εκτεταμένης περιόδου 1740-1786

Πηγή: A. Morance, ό. π., σ.122

19. Λεπτομέρεια από ενδυματολογικές απεικονίσεις τη Ευρώπης ομοιόμορφες
Γερμανίας εκτεταμένης περιόδου 1740-1786

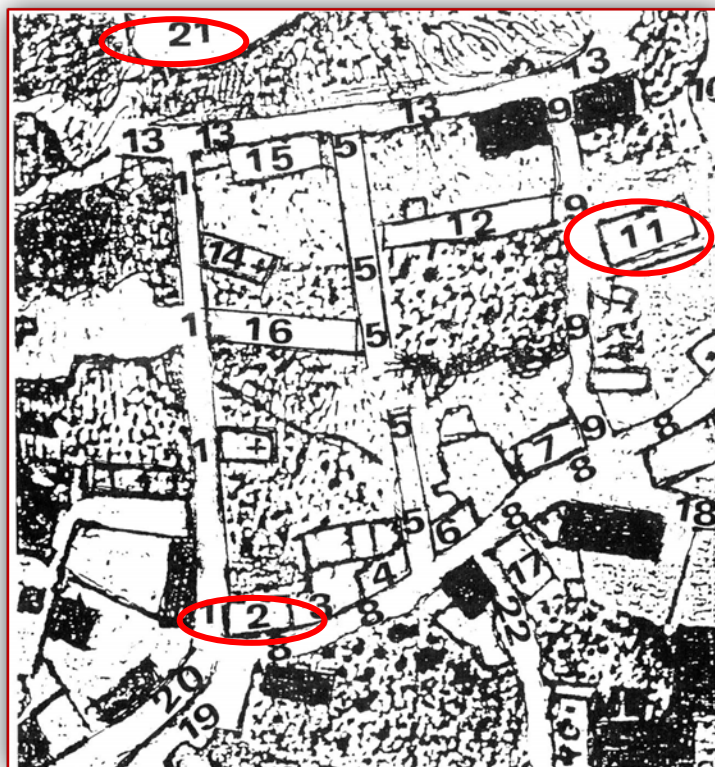

Πηγή: A. Morance, *ό. π.*, σ.122

20. Ιωσήφ Βαλέστ Joseph Balest

Πηγή: Γεννάδιος βιβλιοθήκη

21. Κάτοψη της Καλαμάτας απο Diamant Γεωμέτρης 1836

Πηγή: Σταματόπουλος Δημήτριος, Καλαμάτα 2600 π.χ-1836 μ. χ., Εκδόσεις Μέντωρ, Κατερίνη 1996, σ. 98

22. Καλαμάτα 1680

Πηγή: Α. Μηλίτση – Χ. Θεοφιλοπούλου, ό. π. σ. 18

23. Ο όρμος των Κιτριών

Πηγή: Γκραβούρα Αγνώστου Ψ.Α.Π.Τ.

24. Ιωάννου Καποδίστρια: «Υπόμνημα περί της τύχης της Ελλάδος» (17 Ιουλίου 1821) Προς Ιγνάτιο

Η θέσις της Ρωσίας δεν είναι πλέον άγνωστος, ούτε εις την Πόρταν, ούτε εις τας Ευρωπαϊκάς δυνάμεις. Ή οι Τούρκοι έχουν την θέλησιν και την δύναμιν του να παύσουν να είναι Τούρκοι και επομένως θέλουν δεχθή και βάλει εις πράξιν ειλικρινώς τας προτάσεις μας, και τότε αι με αυτούς σχέσεις μας θέλουν είναι ευσυμβίβαστοι με τα προς τους Χριστιανούς καθήκοντα χρέη μας, και θέλουν δυνηθή να στερεωθούν καλύτερα, παρά ότι εστερεώθησαν διά της συνθήκης του Βουκουρεστίου, ή το πραγμα είναι διαφορετικόν· και τότε δεν ημπορούμεν, αλλ' ούτε χρεωστούμεν να έχωμεν καμμίαν σχέσιν φιλίας με την Πόρταν. Αν υποτεθή το δεύτερον, αι συμμαχικαί δυνάμεις έχουν να ιδούν αν ταις συμφέρη ν' αφήσουν εις μόνην την Ρωσίαν την φροντίδα να ειρηνεύση την Ανατολήν, ή να συναγωνισθούν με αυτήν, διά να επιτύχουν τον αυτόν σκοπόν και να ελευθερώσουν, ίσως διά πάντα, την Ευρώπην από την μουσουλμανικήν θεοβλάβειαν και βαρβαρότητα.

Ταύτα τα εμβριθή ζητήματα θέλουν αποφασισθή από τας αποκρίσεις των Αυλών, οπού προσμένομεν, και εις την λύσιν των ιδίων ζητημάτων θέλουν συνεισφέρει ουσιωδώς τα αποτελέσματα του Βαρόνου Στρογανώφ. Είναι βέβαια δυσκολώτατον να προβλέψωμεν έν μέλλον, το οποίον φαίνεται να κρέμεται από τόσα συμφέροντα, γνώμας και περιστάσεις ποικίλας. Αν όμως τα προηγούμενα ημπορούν να δεικνύουν κάποιον συμπερασμόν, όσα γνωρίζομεν μας κάμνουν να πιστεύομεν, ότι η Τουρκική διοίκησης ποσώς δεν δύναται εις το εξής να επιστρέψη οικειοθελώς εκεί, όπου ευρίσκετο προ των συμβεβηκότων του Μαρτίου, τόσον ως προς τους Έλληνας, όσον και ως προς την Ρωσίαν, δύναμιν, ήτις χρεωστεί αναγκαίως να θέλη την άσειστον διατήρησιν των δικαιωμάτων και προνομίων, τα οποία αι συνθήκαι εγγυώνται εις τους ομοθρήσκους της εν Τουρκία.

Αλλ' αν ίσως πρέπει βιαίως να ζαναγίνη Τουρκική διοίκησης ό,τι ήτον, αμφιβάλλω ακόμη, ότι ηθική δύναμις και ακόμη ολιγώτερον ηθική δύναμις ξένη ημπορεί να ενεργήση τοιαύτην ασυνήθιστον μεταβολήν· μόνη η υλική δύναμις ή η δύναμις των όπλων έχει ταύτην την ισχύν. Τοιαύτη είναι όμως η παρούσα κατάστασις των πραγμάτων εν Τουρκία, ώστε μία παρούσα δύναμις, αφού άπαξ παρρησιασθή, δεν θέλει είναι δυνατόν να σταθή, παρά εκεί όπου ημπορεί, και όπου πρέπει να σταθή, δηλ. εκεί, όπου δεν θέλει έχει πλέον εχθρούς να πολεμήση.

Όλα με φαίνεται να συντρέχουν εις ταύτην την μεγάλην λύσιν και αυταί αι δυστυχίαι, τας οποίας οι Έλληνες έπαθαν εις τας Ηγεμονίας θέλουν συνεισφέρει μεγάλως να

τυφλώσουν επί μάλλον τους Τούρκους περί της θέσεώς των. Πιστεύουν πάντοτε ότι η Ρωσία δεν δύναται τίποτε, επειδή αι άλλαι δυνάμεις δεν θέλουν την συγχωρήσει να θελήση μήτε να δυνηθή, παρά κατά την θέλησίν των και εντεύθεν ορμώμενοι οι Τούρκοι θέλουν αυξήσαι τας επιθυμίας και την αυθάδειάν των, πέραν παντός όρου· ο Θεός θέλει κάμει τα επίλοιπα. Εκείνο, όπου ημπορώ να σας είπω εν τοσαύτω, Κύριέ μου, είναι, ότι η Προυσία, χωρίς να γνωρίζη τας συνομιλίας μας, εφανέρωσε την προθυμίαν της, είναι διόλου της γνώμης μας, και το περισσότερο, κηρύττει, ότι είναι έτοιμη να συναγωνισθή με ημάς και με τας άλλας συμμαχικάς δυνάμεις. Κάθε ημέρα ημπορεί να μας φέρη ειδήσεις αποφασιστικάς. Εκ είναι τας οποίας ελάβαμεν από τας Ηγεμονίας, αναγγέλλουν την διάλυσιν του στρατεύματος του Πρίγκιπος Υψηλάντου.

Φρονώ καθώς και σεις, Κύριέ μου, εκάμαμεν ό,τι ημπορέσαμεν, διά να αποτρέψωμεν από την πατρίδα μας τας δυστυχίας, αι οποίαι την θλίβουν οι αγώνες μας εστάθησαν ανωφελείς. Η Επανάστασις άρχισε να κάμνη ταχείας προόδους· μόνον κακοί ή αμαθείς ημπορούν να θεωρήσουν τα εις τας Ηγεμονίας γινόμενα ως δείγμα των γενησομένων εις την Ελλάδα, ή Αλβανίαν, ή εις τας Νήσους του Αρχιπελάγους. Οι Μολδανοί και Βλάχοι έμειναν δι' όλου ξενοι εις την επανάστασιν. Πλην τί κοινόν είναι μεταξύ τούτων και της καταστάσεως της Πελοποννήσου, της Ελλάδος και του Αρχιπελάγους; Ο κάθε άνθρωπος, όστις επήρε τα όπλα εις την Ελλάδα, έχει ένα τάφον, μίαν οικίαν, μίαν γενεάν να υπερασπισθή· ο κάθε ναύτης, εις την παρούσαν των πραγμάτων κατάστασιν, έχει ή να νικήση ή να αποθάνη έξω αν οι ναύται μας διεφθάρησαν δι' όλου. Δεν βλέπω λοιπόν πιθανότητα διαλλαγής μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων η μόνη, η οποία ήθελε φανή ολίγον δυνατή, ήθελεν είναι αποτέλεσμα ζένης μεσητείας, και μάλιστα αν η Ρωσία ήτον η μεσιτεύουσα. Έξω τούτου, πρέπει να νικήσωμεν ή ν' αποθάνωμεν.

Οι Έλληνες λοιπόν έχουν σήμεραν ειπέρποτε χρειάν μιας καλής και σοφής οδηγίας, και που θέλουν την εύρει οι δυστυχείς! Δεν αμφιβάλλω περί της οδηγίας, την οποίαν θέλετε τους δώσει, Κύριέ μου, με τας συμβουλάς σας. Αν ήμουν ελεύθερος, και αν ημπορούσα, καθώς ευρίσκομαι, να μοιρασθώ εις δύο, βέβαια δεν ήθελα αποφύγει να τους είπω καθαρά, πως θεωρώ τα χρέη, τα οποία έχουν να εκπληρώσουν, και τα οποία πρέπει να εκπληρώσουν επί ποινή θανάτου, και το χειρότερον θανάτου ανηλεούς. Θέλομεν είσθαι καταδικασμένοι, Κύριέ μου, να ακούσωμεν να συγκριθούν οι συμπατριώται μας με τους Νεάπολίτας και Πιεμοντίτας. Ηξεύρω, ότι οι ειδικοί μας θέλουν με είπει: Διά τί λοιπόν δεν διαμοιράζεσαι; ή διά τί δεν δίδεσαι ολόκληρος εις την πατρίδα σου; Η απόκρισίς μου είναι εύκολος· (Αον) είμαι μικρός, διά να μοιρασθώ, και μοιραζόμενος ήθελα αζίζει ολιγώτερον του μηδενός υπέρ των Ελλήνων, ήθελα τους βλάψει. (Βον) μένω εις

τον τόπον μου και θέλω μείνει εν όσω θέλω ελπίζει να τους είμαι ωφέλιμος. Οποίαν ημέραν ίδω, ότι τα χρέη του υπουργήματος μου είναι ασυμβίβαστα με τα χρέη τα οποία με απαιτεί η πατρίς, πιστεύσατέ με, Κύριέ μου, ότι δεν θέλω αναβάλει ουδεποσώς ν' ακολουθήσω τον δρόμον, τον οποίον πρέπει ν' ακολουθήση πας τίμιος άνθρωπος. Αφού σας έκαμα την εξομολόγησίν μου, συγχωρήσατέ με να σας είπω τί στοχάζομαι περί υμών και των εκδουλεύσεων, τας οποίας ημπορείτε να κάμετε προς τους συμπατριώτας μας, μένων όπου είσθε, έως ότου να μάθωμεν, πού και πώς η Πρόνοια θέλει μας οδηγήσει εις τον δρόμον των χρεών μας. Δ εν αγνοώ την εξοδον του Π(ρίγκιπος) Μ(αυροκορδάτου), και τον επαινώ· ό,τι παρόμοιον ημπορεί να γίνη είναι τίμιον και ωφέλιμον αλλά χρειαζόμεθα περισσότερον πρέπει να διδάζωμεν τους ανθρώπους, οίτινες κυβερνούν τα πράγματα εις την Πελοπόννησον και Ελλάδα, ότι πρώτον χρέος των είναι να στήσουν εις ισχυράν βάσιν την ασφάλειαν του τόπου· αντί να εκτείνουν την ενέργειαν, πρέπει να την συγκεντρώσουν αντί να διασπείρουν τας δυνάμεις, πρέπει να τας ενώσουν, να τας κατασκευάσουν και να τας υποβάλουν εις ισχυράν παιδείαν.

Η πληθύς των αρχηγών γεννά πληθύν συμφερόντων και εκείθεν προκύπτει η διάστασις των γνωμών και η εξασθησις της ηθικής και στρατιωτικής δυνάμεως· τότε αι ατυχίαι είναι άφευκτοι. Ο των Ελλήνων πολέμος είναι εις και οι βοηθοί του τείνουν ακόμη να ενδυναμώσουν την φοβεράν του ενότητα. Είναι πληθύς αρχηγών, επειδή οι Έλληνες ματαίως ζητούν ακόμη μεταξύ των τον άνθρωπον, όστις ημπορεί να γίνη ο μόνος αρχηγός. Το ομολογώ· πλήν χρειάζεται με κάθε τρόπον να εύρωμεν ή να ζητήσωμεν αυτόν τον άνθρωπον, αυτόν τον μόνον αρχηγόν χωρίς τούτου δεν κατορθούται τίποτε· οι κίνδυνοι θέλουν πλησιάσει, και δεν θέλει είσθαι πλέον καιρός να συνδράμωμεν την δυστυχή μας πατρίδα. Εξετάσατε, Κύριέ μου, το άπειρον τούτο ζήτημα και μην αμελήτε κανέν από τα δυνατά σας μέσα διά να το λύσετε όσον ταχέως και ωφελίμως ημπορείτε. Πολλοί ελπίζουν, ότι τα φρονήματά μου περί του απείρου τούτου ζητήματος είναι όμοια με τα της διοικήσεως, την οποίαν δουλεύω· η ότι, όπως γυρίσουν τα πράγματα, η διοίκησις αύτη δεν θέλει τα αποδοκιμάσει ποτέ, επειδή εγώ τα έδωκα. Ας εννοηθώμεν μίαν φοράν διά πάντοτε περί του ουσιώδους τούτου πράγματος. Η Ρωσία απεδοκίμασε την επανάστασιν και η επανάστασις άρχισεν ούτως, ώστε η Ρωσία δεν ημπορούσε και δεν έπρεπε μήτε να σιωπήση μήτε να επικυρώση. Η μπορεί να ενασχοληθή εις τας συνεπειάς της, με σκοπόν να τας κάμη να ευτυχήσουν; δεν ημπορεί βέβαια, παρ' όταν βιασθή από κραταιάν ανάγκην από ανάγκην ανυπόστατον. Αυτή η ανάγκη θέλει είσθαι κραταιά και ανυπόστατος, όταν αποδειχθή, ότι δεν είναι πλέον δυνατόν να επανέλθη εις

την Τουρκίαν, διά μέσου της τουρκικής διοικήσεως, μία κατάστασις ευσυμβίβαστος με την διατήρησιν της ειρήνης. Αν τεθή τούτο το πρόβλημα, οι Τούρκοι δεν θέλουν πολεμηθή πλέον κατά χάριν της επαναστάσεως· θέλουν πολεμηθή διά να παύση η σταζία, την οποίαν η Πόρτα προκαλείται, ακολουθούσα κατά των Χριστιανών σύστημα ολέθριον και αίματος.

Εις το ιδιαίτερόν μας και ακούοντες μόνον τα αισθήματά μας, ημπορούμεν να είμεθα καταπεισμένοι, ότι η απόδειξις αύτη ἐδόθη ήδη εις τους Τούρκους· και ἐξω μόνον αν αλλάξουν φύσιν, ή αν αι Ευρωπαϊκαί δυνάμεις γίνουν αυταί Μουσουλμάναι, δεν θέλει εἶσθαι πλέον δυνατόν να ανακληθῆ διά των Τούρκων εις την Τουρκίαν μία κατάστασις ευσυμβίβαστος με την ύπαρξιν των υπ' αυτήν Χριστιανών αλλ' ημπορούμεν να καταπεισθώμεν, ότι όλαι αι άλλαι υπόκεινται εις την αυτήν πεποίθησιν; Επειδή είμεθα πεπεισμένοι ημεῖς, χρειάζεται να καταπεισθούν και αυταί· και εις τούτο καταγινόμεθα, ίσως επιτύχωμεν τον σκοπόν μας. Αλλ' η Πρόνοια θέλει αποφασίσει και θέλομεν μάθει, αν το αποφασίζη ευθύς αφού γνωρίσωμεν τας αποκρίσεις της Πόρτας εις την αναφοράν μας.

Έως τότε η Αυλή της Ρωσίας δεν ημπορεί εμῆ να οικτείρη την επανάστασιν, και να μείνη δι' όλου ζένη εις άλας τας συνεπείας. Περί των ιδιαιτέρων μου φρονημάτων, τα συνάγω εις μίαν μόνην γνώμην να κάμωμεν όλα τα δυνατά να φυλάζωμεν την Πελοπόννησον και τας νήσους του Αρχιπελάγους· να συστήσωμεν μίαν ισχυράν και καλήν κυβέρνησιν να εμφανίσωμεν εις τον πολιτικόν κόσμον τον τόπον μας με την εθνικήν του στολήν, και χωρίς να δανεισθώμεν κανέν σχήμα των νεωτέρων, αλλ' ούτε την γλώσσαν των. Να διαφυλάζωμεν τον τόπον, ο οποίος ηλευθερώθη ήδη από τον Οθωμανικόν ζυγόν. Δεν επαναλαμβάνω ἐδώ ό,τι είπον ανωτέρω. Να συστήσωμεν μίαν ισχυράν και καλήν κυβέρνησιν καταγινόμενοι εις το μέγα τούτο έργον, δεν πρέπει να αποδεχθώμεν μίαν υπόθεσιν, αλλά να κινήσωμεν από εν πράγμα. Ποίον είναι τούτο; Η Πελοπόννησος επέστρεψε πάλιν εις εαυτήν το πρώτον συμφέρον και πρώτον χρέος της είναι να προφυλαχθῆ διά πάντα από τον συντριβεντα ζυγόν. Πολιτευομένη λοιπόν πρέπει να σκοπή κυρίως τούτο το τέλος. Κάθε άλλος σκοπός, πάσα άλλη θεωρία ήθελεν εἶσθαι κατά το παρόν υποθετική, και πάντοτε θέλει έχει τον δεύτερον λόγον. Εν όσω ο εχθρός είναι εις την Ευρώπην, πρέπει να προφυλαττώμεθα, και διά να πραφυλαχθώμεν, πρέπει να είμεθα δυνατοί. Αλλά δύναμις δεν γίνεται παρά συγκεντριζομένων όλων των μέσων, και ενεργουμένων μονοειδώς. Το επαναλαμβάνω· αυτή η διεύθυνσις δεν ημπορεί να έχη άλλον σκοπόν, παρά την φύλαξιν του αποκτηθεντος καλού.

Στοχάζομαι λοιπόν, ότι η κατασκευή των δημοσίων δυνάμεων εις τους ελευθερωθέντας τόπους πρέπει να είναι απλουστάτη και όσον το δυνατόν παρομοία με την παλαιάν των κατασκευήν. Οι νεωτερισμοί θέλουν κάμει περισσότερον κακόν παρά καλόν. Ο τόπος πρέπει να έχη μίαν διοίκησιν, τί μέλει αν αυτή η διοίκησις έχη τοιούτον ή άλλον σχήμα; Απαιτείται να είναι καλή και ισχυρά. Εις όλους τους καιρούς η της Ελλάδος διοίκησις ήτον πραγματικώς επιτροπική (représentative)· όσοι άνθρωποι είχαν υπόληψιν από τους συμπατριώτας των, έμβαινον εις την διοίκησιν των πραγμάτων. Άλλοτε η μόνη των φροντίς ήτον, πώς να υπακούουν και πώς να υποφέρουν την Οθωμανικήν μάστιγα· σήμεραν πρέπει να ζητήσουν τους τρόπους του να έχουν τον λαόν ευπειθούντα, διά να τον φυλάζουν πάντοτε ελεύθερον από τον συντετριμένον ζυγόν. Με φαίνεται, ότι τούτο είναι ευκολώτατον, αν οι άρχοντες των διαφόρων τόπων είναι νοήμονες, και μάλιστα αφιλοκερδείς. Ας αποφύγουν όσον το δυνατόν πάσαν πομπώδη ονομασίαν και όλους τους μεγάλους λόγους, των οποίων εσχάτως οι Ιταλοί παρέστησαν το γελοίον δραμα. Έχομεν χρείαν να ενδυναμώσωμεν τον εχθρόν; τον ενδυναμώνομεν οσάκις με την πολιτείαν η με τους λόγους δικαιώνομεν την καθ' ημών συκοφαντίαν. Χαρακτηρίζουν την επανάστασιν της Ελλάδος ως έργον αυτόχρημα των Ιταλικών, Γερμανικών και Γαλλικών εταιρειών. Η κατηγορία αυτή είναι ψευδής· τουλάχιστον δεν την βοηθεί καμμία απόδειξις· εν τούτω αυτή πιέζει το έθνος μας. Αι ανόητοι προκηρύξεις του Υψηλάντου εδικαίωσαν πολλά τους εχθρούς μας (και δεν είναι μόνον οι Τούρκοι εχθροί μας) να σημειώσουν την ελληνικήν επανάστασιν ως περισπασμόν, τον οποίον οι Ιακωβίνοι της Ευρώπης ενήργησαν προς βοήθειαν των ολεθρίων σκοπών των κατά Ιταλίας, Γερμανίας και Γαλλίας.

Συμφέρι τα μέγιστα ν' αναιρεθή η συκοφαντία και οι εις την Ελλάδα προύχοντες ημπορούν ευκόλως να το κατορθώσουν διά των προφυλάξεων, τας οποίας σχεδιάζω ακολούθως

Αον. Να πολιτεύσουν τους ελευθερωθέντας τόπους με μόνον σκοπόν μικράς προφυλάξεως πάσης επιδρομής, τόσον από μέρος των Τούρκων, όσον από μέρος των Αυλών, αι οποίαι προτιμούν την Μουσουλμανικήν δύναμιν από πάσαν άλλην εις την Ανατολήν. Οι Τούρκοι θέλουν ενεργήσει διά των όπλων και έτι πλέον διά της διαφθοράς· αι άλλαι δυνάμεις μη δυνάμεναι φανερά να ενωθούν με τους Τούρκους εις τα δυναστικά κινήματα, θέλουν συμπράξει με αυτούς διά το αυτό τέλος, μεταχειριζόμεναι την διαφθοράν.

Βον. Διά να συστηθή η διοίκησις ώστε να προφυλαχθή από τόσους κινδύνους, πρέπει να συγκεντρωθή η πραγματική δύναμις εις ολίγας χείρας, αν όχι εις χείρας ενός. Ο λαός

πρέπει να μετέχη της διοικήσεως διά της συγκαταθέσεώς του· και κατά τους ανέκαθεν συνηθισμένους και εθνικούς τρόπους.

Γον. Τα παλαιά σχήματα έπρεπε να διαφυλαχθούν επιμελώς επί τέλει ωφελείας, και να μη δικαιώσωμεν, καθώς είπα ανωτέρω, τας κατά των Ελλήνων διεσπαρμενας φήμας ως τυφλών οργάνων των Ευρωπαϊών στασιαστών.

Δον. Αν αι περιστάσεις απαιτούν, ώστε και αι νέαι διοικήσεις των ελευθερωθέντων τόπων να δώσουν δημόσια ψηφίσματα, άξια να παρρησιασθούν εις την Ευρώπην, επιθυμητόν ήτον να παρρησιάσουν εις απλήν και εθνικήν γλώσσαν· πρέπει να λέγουν τα πράγματα χωρίς φράσεις και με δύναμιν και αξίωμα· Όσον ολίγα ομιλούμεν, τόσον περισσότερα, πράττομεν αλλά αν γράφωμεν πολλά και πολλά αν διακροτώμεν, αναγγέλλομεν ότι δεν ηξυρόμεν και ότι δεν ημπορούμεν τίποτε να πράζωμεν.

Εον. Η τελευταία προφύλαξι είναι, να μη κάμωμεν κατά το παρόν προβλήματα εις καμμίαν από τας ξενας αυλάς, έξω από τας Ενωμένας Επαρχίας της Α μερικής· λέγω κατά το παρόν, ότι, αν το ζήτημα, το οποίον εξετάζεται τώρα εις Κωνσταντινούπολιν, αποφασισθή, η θέσις αλλάζει· έως τότε, αν αι προτάσεις των Ελλήνων εγίνοντο δεκταί, ήθελε μένει να ηξυρόμεν αν μία ξένη Αυλή ήθελε μόνη επιχειρισθή να πραγματοποιή με αυτούς, έχουσα διάθεσιν καθαράν. Όμως αν μία ξένη Αυλή έκαμνεν αφ' εαυτής προβλήματα, τότε ήθελεν είσθαι άνοησία να τ' απορρίψουν. Α λ λ ' ακόμη δεν είμεθα εις τοιαύτην ύψωσιν θέλομεν την φθάσει, και διά να την φθάσωμεν, πρέπει να αγωνιζώμεθα».

Πηγή: Από το Αρχείον του Ιωάννου Καποδίστρια

25. Συνθήκη του Βερολίνου

Η Συνθήκη του Βερολίνου ήταν η τελευταία πράξη του Συνεδρίου του Βερολίνου (13 Ιουνίου - 13 Ιουλίου 1878) (v. ημερολ), που συνήλθε υπό την προεδρία του Γερμανού καγκελάριου Βίσμαρκ με την οποία η Μεγάλη Βρετανία, η Αυστροουγγαρία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ρωσία (επί Τσάρου Αλέξανδρου Β΄) καθώς και η Οθωμανική Αυτοκρατορία (επί Σουλτάνου Αμπντούλ Χαμίτ Β΄), αναθεώρησαν τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου που είχε προ-συνομολογηθεί βεβιασμένα στις 3 Μαρτίου του ίδιου έτους μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, βασικό δημιούργημα της οποίας ήταν η "Μεγάλη Βουλγαρία". Το σημαντικότερο καθήκον του Συνεδρίου ήταν να αποφασίσει για την τύχη του Πριγκιπάτου της Βουλγαρίας, που είχε ιδρυθεί με τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, ακόμη και αν η ίδια η Βουλγαρία είχε αποκλειστεί από τη συμμετοχή στις συνομιλίες παρά τη

ρωσική επιμονή.[2] Εκείνη την εποχή, ανύπαρκτη στον παγκόσμιο χάρτη, η Βουλγαρία δεν ήταν υποκείμενο του διεθνούς δικαίου, ούτε και οι Βούλγαροι. Ο αποκλεισμός αυτός ήταν ήδη καθιερωμένο γεγονός στη Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης των Μεγάλων Δυνάμεων, που πραγματοποιήθηκε ένα χρόνο νωρίτερα, χωρίς καμία συμμετοχή της Βουλγαρίας. Το πιο αξιοσημείωτο αποτέλεσμα της συνθήκης ήταν η de jure αναγνώριση των de facto ανεξάρτητων κρατών Ρουμανίας, Σερβίας και Μαυροβουνίου.

Το άρθρο 23 αναφέρεται στην Κρήτη, ενώ το άρθρο 24 στη νέα χάραξη ελληνοτουρκικών συνόρων

Πηγή: www.Wikipedia.gr Η συνθήκη του Βερολίνου προσπέλαση 14-1-2021

26. Σύμβαση της Χαλέπας

Η Σύμβαση της Χαλέπας, (ή και Χάρτης της Χαλέπας) είναι μία ιστορική συμφωνία μεταξύ της Οθωμανικής κυβέρνησης και της Επαναστατικής Συνέλευσης των Κρητών που συνομολογήθηκε στις 15 Οκτωβρίου του 1878, στην ομώνυμη συνοικία των Χανίων της Κρήτης, απ' όπου έλαβε και την ονομασία της.

Η Σύμβαση αυτή υπήρξε προϊόν της διεθνούς Συνθήκης του Βερολίνου που συνομολογήθηκε τρεις μήνες πριν, στις 13 Ιουλίου του 1878 στο Βερολίνο μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας, Αυστρίας, Ρωσίας, Ιταλίας αφενός, και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αφετέρου, κατά την οποία η τελευταία υποχρεώνονταν να εισάγει «διοικητικές μεταρρυθμίσεις» σε όσες επαρχίες της Ευρωπαϊκής Τουρκίας υπήρχε ισχυρό χριστιανικό στοιχείο.

Πηγή: www.Wikipedia.gr Η Σύμβαση της Χαλέπας προσπέλαση 14-1-2021

27. Η ελληνική αντιπροσωπία στο συνέδριο του Βερολίνου

Φώτο: Θεόδωρος Δηλιγιάννης υπουργός εξωτερικών ελληνική αντιπροσωπία
αριστερά Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής τότε πρεσβευτής στο Βερολίνο.

Πηγή: www.Wikipedia.gr Το συνέδριο του Βερολίνου Προσπέλαση 14-1-2021

28. Ο χάρτης σύμφωνα με την συνθήκη του Βερολίνου

Πηγή: www.Wikipedia.gr Η συνθήκη του Βερολίνου προσπέλαση 14-1-2021

29. Χρονολογικός πίνακας ονομάτων

A/A	Ονοματεπώνυμο	Χρονολόγηση
1.	Αλέξανδρος Υψηλάντης Α΄ παππούς του Α.Υ.	1726-1806
2.	Κοραής Αδαμάντιος	1748-1833
3.	Κωνσταντίνος πατέρας Α.Υ. & Δ.Υ.	1760-1806
4.	Rouqueville	1770-1838
5.	Ξάνθος Εμμανουήλ	1772-1852
6.	Καποδίστριας Ιωάννης	1776-1831
7.	Τσάρος Αλέξανδρος Α΄ της Ρωσίας	1777-1825
8.	Καρά Αλή	1778-1822
9.	Παπαρηγόπουλος Ιωάννης	1780 - 1874
10.	Adam de Friedel	1780 - 1868
11.	Ξόδιλος Αθανάσιος	1780-
12.	Κατακουζηνός Αλέξανδρος	1781-1841
13.	Γεννάδιος Γεώργιος	1786-1854
14.	Φιοντόρ Γκλίνκα (Πολεμικός Θούριος)	1786-1880
15.	Λουδοβίκος Α΄ Βασιλιάς Βαυαρίας	1786-1868
16.	Thomas Gordon	1788-1841
17.	Joseph Balest	1790-1822
18.	Μαυροκορδάτος Αλέξανδρος	1791-1865
19.	Υψηλάντης Αλέξανδρος 2^{ος} 31-1-1828+	1792-1828
20.	Peter von Hess	1792-1871
21.	Λασσάνης Γεώργιος	1793-1870
22.	Υψηλάντης Δημήτριος	1793-1832
23.	Υψηλάντης Νικόλαος αδελφός Α.Υ. & Δ.Υ.	1796- 1833
24.	Ολιβιέρ Βουτιέρ (Olivier Voutier)	1796-1877
25.	Τσάρος Νικόλαος Α΄	1796-1855
26.	Φιλήμων Ιωάννης ή Βασιλείου ή Βασιλειαδης	1798-1874
27.	Υψηλάντης Γεώργιος αδελφός Α.Υ. & Δ.Υ.	
28.	Πούσκιν Αλεξάντρ (Δεκεμβιστής)	1799-1837
29.	Ξενοκράτους Κωνσταντίνος	1803-1876
30.	Ξενοκράτους Πασχάλης	17-6-1821+

31.	Βρυζάκης Ζωγράφος	1814-1878
32.	Νικηφόρος Λύτρας Ζωγράφος	1832-1904
33.	Υψηλάντης Γρηγόριος του Γρηγορίου	1835-1886
34.	Φωτεινός Ηλείας Οι Άθλοι εν Βλαχία	
35.	Παπάζογλου Δημήτριος	
36.	Νέγρης	
37.	Ρώμας Διονύσιος	
38.	Πλυτάς ή Πλητάς Φίλιππος	(+1826
39.	Κουμπάρης Κυριακός	
40.	Κατακουζηνός Γεώργιος	-1851
41.	Σάββας Καμινάρης	7-1821+

30. Χρονολογικός Ιστορικός Πίνακας

Χρονολογικό σήμαντρο ιστορικών γεγονότων				
Μολδοβλαχία			Ελλάδα	
α/α	Ιστορικό Γεγονός	Ημερομηνία	Ιστορικό Γεγονός	Ημερομηνία
1	Α.Υ. αναλαμβάνει αρχηγός	20-6-1820		
2	Συνέλευση Ισμαήλι	7-10-1820		
3	Συνέδριο Λάιμπαχ	26-1-1821	Συνέλευση Βοστίτσας	26με29-1-21
4	Επιστολή Σέκερη	11με12-2-21		
5	Θεοδώρου Ασημάκη προδοσία σχεδίου στην πύλη	2-1821		
6	Α.Υ. Απόφαση Κισνόβιο	16-2-1821		
7	επιστολή του Καποδίστρια από το Τρουπάου	17-2-1821		
8	Αναχώρηση Α.Υ. από Κισνόβι	21-2-1821		
9	Α.Υ. Διάβαση Προύθου	22-2-1821		
10	Α.Υ. Ν.Υ. Γ.Υ Ιάσιο	22-2-1821		
11	Α.Υ. Προκήρυξη Μολδαβίας	23-2-1821		
12	Α.Υ. Μάχου υπέρ πίστεως	24-2-1821		
13	Επιστολή Υψηλάντη προς Τσάρο	24-2-1821		
14	Επιστολή Καποδίστρια απάντηση	14-3-1821		
15	Αφορισμός Α.Υ.	23-3-1821	Δ.Υ. Οδησό	3-1821

16	Ιερός Λόγος	24-3-1821	Δ.Υ. Κισνόβ 13-4-1821	30-3-1821
17	Γενικό Βουλευτικό από Γ.Υ. και Λασσάνη	9-4-1821		
18	Συγκατάθεση Ρωσίας εισόδου τούρκων στην Μολδαβία	30-4-1821		
19	Μάχη Γαλάτσι	1-5-1821		
			Άφιξη Δ.Υ. Τεργέστη	26-5-1821
20			Αναχώρηση Δ.Υ. από Τεργέστη	28-5-1821
21	Μάχη Δραγατσάνι	07-6-1821		
22			Δ.Υ. Ύδρα	8-6-1821
23			1 ^η έξοδος τουρκικού στόλου	09-6-1821
24	Επίθεση Ιάσιο	14-6-1821		
25	Α.Υ. Αυστρία	15-6-1821		
26	Μάχη Στίγκας	16-6-1821		
27	Επιστολή Στρόγκκονοφ στην Πύλη για σφαγές χριστιανών	16-6-1821	1 ^η έξοδος Καρά Αλή	9-6-1821
28	Μάχη Σκουλένι	17-6-1821	Υπόμνημα Καποδίστρια	17-6-1821
29			Επιστολή Βαλεστ	21-6-1821
30			Συνέλευση Ζαράκωβας	27-6-1821
31			Ανατύπωση Στρατιωτικοί κανονισμοί από Δ.Υ.	30-6-1821
32			2 ^η έξοδος Καρά Αλή	2-8-1821
33			3 ^η έξοδος Καρά Αλή	Μέσα 8-1821
34	Ολύμπιος μονή Σέκου	29-8-1821	Καρά Αλή Μονεμβασία	23εως25-8-21
35			Καρά Αλή Καλαμάτα	26-8-1821*
36			Αιγύπτιοι Καλαμάτα	27-8-1821**
37			Επιστολή Αφεντούλιεφ***	9-1821
38			Άφιξη Βαλέστ Κρήτη	20-3-1822
39			Θάνατος Ιωσήφ Βαλέστ +	14-4-1822
40			Διάλυση Στρατοπέδων Μεσσηνίας Ηλείας	13-10-1821
41			Ανατίναξη τουρκικής ναυαρχίδας από Κανάρη	6με7-6-1822

* Thomas Gordon σ.84-86 αναφέρει 7-10-1821

** Thomas Gordon σ.84 αναφέρει 8-10-1821

*** Σπηλιωτόπουλου Αντωνίου .ό. π., σ. 30

Συντομογραφίες

Στοιχείων

Αρ. Κατ.	Αριθμός καταχώρησης
Αρ. εισ.	Αριθμός εισόδου
Γ.Ε.Σ.	Γενικό Επιτελείο Στρατού
Δ.Μ.Ε.	Διατριβή Μεταπτυχιακής Ειδίκευσης.
Ε.Ι.Μ.	Εθνικό Ιστορικό Μουσείο
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ι.Ε.Ε.Ε.	Ιστορική Εθνολογική Εταιρεία Ελλάδος
ΙΕΕ	Ιστορία Ελληνικού Έθνους
Ι.Λ.	Ιερός Λόγος
ΝΑ	Νοτιοανατολικά
π. π.	Παγκόσμιος Πόλεμος
π.χ.	προ χριστού
Σχ.	Σχετικό
χ. τ.	χωρίς τόπο
χ. χ.	χωρίς χρόνο
Ψ.Α.Π.Τ.	Ψηφιακό Αρχείο Πάνος Τσάκωνας

Ονομάτων

J. B.	Joseph Balest
Γ. Υ.	Γεώργιος Υψηλάντης
Δ. Υ.	Δημήτριος Υψηλάντης
Ν. Υ.	Νικόλαος Υψηλάντης
Α. Υ.	Αλέξανδρος Υψηλάντης

Περίληψη

Σε αυτή την σύνθεση καταγράφονται 2 ιστορικά γεγονότα του 1821. Το πρώτο είναι ο Ιερός Λόχος, τακτικό σώμα εκτός Ελλάδος από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Το δεύτερο γεγονός είναι το τακτικό σώμα που λαμβάνει χώρα εντός των συνόρων της επαναστατημένης Ελλάδας στην Καλαμάτα από τον αδελφό του Δημήτριο Υψηλάντη. Με την σύνδεση και τον συσχετισμό των δυο αυτών στρατιωτικών σωμάτων ξεδιπλώνεται και γίνεται ερμηνευτική γεγονότων, εμπλεκόμενων προσώπων, διπλωματικού παρασκήνιου, σχετιζόμενη εμπόλεμη δράση του Καρα Αλή με τον Ιωσήφ Βαλέστ.. Έτσι αποκαλύπτεται ο συμβολισμός και η σκοπιμότητα των δυο σωμάτων που ουδείς μέχρι σήμερα προσπάθησε και μπόρεσε να αναδείξει.